PLUS MOSCOVA ACUM / CALCAN BALTIC / RUTA SPIRIDUȘILOR DIN ISLANDA

CALENDAR 2017

NATIONAL GEOGRAPHIC

LOCURI SACRE

PAG. 90

TRAVELER

VOL. 31 | IARNĂ 2016-2017 | 12,99 LEI
WWW.NATGEO.RO

VALEA GURGHIULUI

PRINDE GUSTUL PENTRU VIAȚA LA ȚARĂ

IMPRESII VII DIN VARANASI

CRETA, LA VOLAN

EDUCAȚIA ȘI CĂLĂTORIILE

MALI, AFRICA DE VEST

FLÂNERIE PARISIENNE

5 948364 180158 04

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER
Vol. 31 | iarnă 2016-2017
VALEA GURGHIULUI • VARANASI • CRETA • FAMILIE CĂLĂTOARE • MALI, AFRICA DE VEST • PARIS

Boromir

împarte bucurii.

Rețeta lu' Ureche

Dacă vrei o MĂMĂLIGĂ -
BUNĂ ȘI CU GUST PLĂCUT,
Nu da „vina" pe FĂINĂ
Și încearcă să m-asculți!

Cu măsură și răbdare,
Vreau să pui APA LA FIERT,
Să presari puțină SARE
Și poți da și ... FOCUL TARE.

Iar când vezi că clocotește,
Dă-i să plouă cu MĂLAI.
FOCU-atunci încetinește,
Căci altfel te opărește!

Dar încet, încet, amesteci
Până când mălaiu-i FIERT.
Și atunci tot cu RĂBDARE,
Iarăși dai FOCUL MAI TARE!

Cu RĂBDARE, bat-o vina,
Se va COACE mămăliga.
O răstorni frumos din oală,
Și poți s-o mănânci chiar... GOALĂ!

Fă-o cât vrei tu de tare,
Dar mai bine ... las-o MOALE!
VEI FI MULȚUMIT DIN PLIN
CU MĂLAIUL ... BOROMIR!

Cuprins

NR. 4 / IARNĂ 2016-2017, VOLUMUL 31

FOTO: COSTAS DUMITRESCU

34
Scrisorile cretane
12 zile în buricul Pământului.
TEXT: CĂTĂLIN GRUIA
FOTO: COSTAS DUMITRESCU

24
Varanasi
Impresii vii din orașul sfânt al morții.
TEXT ȘI FOTO: COSTAS DUMITRESCU

46
Șapte în jurul lumii
O familie de români călătorește fără grabă prin cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.
TEXT ȘI FOTO: LAVINIA VOICU

54
România ascunsă
Prinde gustul vieții la țară pe Valea Gurghiului.
TEXT: ADINA BRÂNCIULESCU
FOTO: COSTAS DUMITRESCU ȘI ADINA BRÂNCIULESCU

64
Dor de Mali
O călătorie prin Africa de Vest.
TEXT ȘI FOTO: ANA HOGAȘ

76
Lecții de *flânerie*
Parizienii au adus hoinăritul fără grabă și privitul trecătorilor la rang de artă.
FOTO: PETER TURNLEY

90
Special Calendar 2017
12 destinații spirituale care te îndeamnă la introspecție.
TEXT: ADINA BRÂNCIULESCU

PE COPERTĂ: BOȚ ȘI TOCANĂ LA STÂNA OBÂRȘIE DIN IBĂNEȘTI, MUREȘ. FOTO: COSTAS DUMITRESCU

FOTO: COSTAS DUMITRESCU

Momente și mâncare de neuitat la Mavrados, taverna lui Kostas și Marina Mihalogiorgaki din Margarites.

CRETA

DE CE TREBUIE MERS MAI DEPARTE…

CĂTĂLIN GRUIA

În octombrie am fost două săptămâni în Creta cu fotograful Costas Dumitrescu. Costas abia aștepta. El mai fusese aici în urmă cu 7 ani și insula îi furase inima. Și cum dragostea trece prin stomac, în primele zile a tot căutat pește. Nimic. „Și suntem pe o insulă!", exclama el nemângâiat, fiind în stare să bage mâna în foc că pe măsură ce într-o destinație se dezvoltă turismul de masă are loc o involuție din punct de vedere culinar. Globalizarea împinge în pragul dispariției mâncarea locală; iar produsele din curtea cretanului rămân doar pe masa lui. Acum majoritatea produselor la care au acces turiștii de rând vin de la supermarket; rețetele străvechi sunt reinventate de multe ori neinspirat, doar de dragul noului. Peștele e scump și rarisim. D-aia ne-a venit inima la loc abia a noua zi, în Ierapetra, unde am găsit pește proaspăt la masa de prânz. Și seara, cina de la Kapilio, taverna lui Bob și Ioana Vasarmidi din satul Monastiraki, la 15 km de Ierapetra, a fost atât de bună, încât ne-am deschis sufletele unii în fața altora. La fel am simțit în orice alt loc unde obișnuiesc să mănânce grecii, nu turiștii. În Taverna Mavrados (Zăvor) din satul Margarites, în regiunea Rethimnon. Sau în Ano Kasteliana, la o degustare de vinuri la podgoria fraților Costas și Manoli Strataridakis, cea mai sudică cramă din Europa, unde nu prea calcă picior de turist străin. (Poate și pentru că a fost degustare de vinuri atipică, însoțită de mâncare, la o masă lungă pe care Maria, soția fratelui cel mic, o umpluse ca de nuntă: capră și miel, oaie și porc, pilaf și cartofi, cu nelipsita salată grecească – toate gustoase și naturale, de la ferma familiei ei din munți, gătite ca pentru masa lor de duminică.)

Aceste experiențe și multe altele riscă să mă transforme într-un taliban sentențios al autenticului. Dacă nu vrei o vacanță de plastic, ferește-te cât poți de locurile cotropite de turismul de masă. Adică tocmai de cele mai celebre, pe care le scot în față toate ghidurile. Evident, ele sunt, sau mai bine zis au fost, cele mai frumoase. Dar odată ce norul de lăcuste s-a abătut asupra copacului înflorit – gata, s-a terminat. Trebuie să îndrăznești să mergi tot mai departe, dacă vrei experiențe autentice.

Vă mulțumesc pentru că citiți *National Geographic Traveler*. catalin.gruia@burda.ro

CALENDAR 2017

PUNE-ȚI REVISTA ÎN CUI! Perforează pe semnul indicat paginile de la sfârșitul revistei și transform-o în calendar de perete. Avertisment: expunerea prelungită poate duce la creșterea necontrolată a apetitului pentru călătorii.

NATIONAL GEOGRAPHIC
ROMÂNIA

FOTO: NASA

revista
NATIONAL
GEOGRAPHIC
LUNAR, la orice punct
de difuzare a presei
www.natgeo.ro

o revistă editată de
BurdaInternational

FOTOGRAFIA TA

Îngeri de zăpadă

Distracție nevinovată pe dealurile Japoniei.

Hibernarea nu este o opțiune prea populară în Shizukuishi, Japonia. An de an, la începutul lui februarie, pe dealurile de fildeș ale orășelului poposesc cârduri de iubitori de iarnă, veniți la Festivalul Zăpezii Iwate, care durează o săptămână. Aici puteți să vedeți sculpturi de gheață detaliate și să încercați delicii locale, ca mielul la grătar și o băutură dulce din orez fermentat, puteți să vă îmbăiați în curcubeul de lumini ale artificiilor de seară și, firește, puteți să vă jucați în zăpadă.

Masami Murooka din Iwate, fotograf japonez și membru al comunității National Geographic Fotografia Ta, a surprins imaginea aceasta cu copii înfofoliți în haine viu colorate, care se dau cu sania pe una dintre pantele înzăpezite de la ferma Koiwai.

Ce ne place la fotografia aceasta? „Paleta veselă, în culori reci, a distracțiilor copilărești îmi face poftă să ies afară la joacă. Copiii, pete de culoare risipite prin zăpadă, nici nu-și dau seama că aventurile lor iernatice au fost imortalizate ca în gheață", spune Anne Farrar, editor foto la ediția americană a *National Geographic Traveler*.

—GULNAZ KHAN

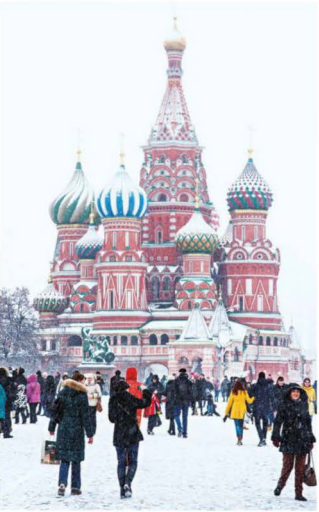

ORAȘUL MEU

MOSCOVA ACUM

TEXT: JEFFREY TAYLER

Priveliștea Kremlinului pe timp de noapte mă farmecă mereu, chiar și acum, la 22 de ani de când locuiesc în Moscova. Tabloul turnurilor de cărămidă și al meterezelor crenelate, aproape ireal în splendoarea lui, îmi aduce aminte de o imagine în relief dintr-o carte veche, cu basme.

Admir cea mai celebră fortăreață a Rusiei (a cărei faimă poate avea și accente sumbre) în timp ce taxiul meu își croiește anevoie drum pe Podul Bolșoi Kameni, prin aerul cu sclipiri de chiciură. Rafale de vânt agită troienele de pe malurile Râului Moscova, aflate undeva, sub noi. Sediu al puterii și acum, în epoca lui Vladimir Putin, ca și în vremea lui Ivan cel Groaznic (sau a lui Stalin), Kremlinul evocă în mintea mea o combinație de groază și măreție – emoțiile pe care le-am trăit, copil fiind, în timpul Războiului Rece, când Rusia îmi stârnea un amestec de spaimă și admirație. Fascinația m-a împins să fac studii post-universitare de istorie a Rusiei și Europei de Est, să încerc o primă vizită în 1985 și să mă mut cu totul aici în vara lui 1993. În 1999 m-am căsătorit cu o rusoaică. Pentru mine, Moscova înseamnă acum „acasă". Kremlinul, o cetate fortificată, cu cinci palate și cinci biserici, se profilează amenințător în dreapta mea când trecem în goană pe lângă Piața Roșie, dominată de Catedrala Sf. Vasile, cu cupolele ei ca de acadea. Trecem pe lângă Duma de Stat (Parlamentul), o clădire modernă, dar anonimă (și total aservită președintelui Putin).

Arta iese mereu în evidență în Moscova, de la păpuși *matrioshka* supradimensionate (dreapta) până la complexul comercial Afimall sau Catedrala Sf. Vasile (stânga, sus). Delicatessen (stânga, jos) este un restaurant retras, dar care se bucură de multă popularitate în rândul moscoviților tineri.

Un adevărat templu închinat mâncărurilor gourmet încă din 1901, magazinul neo-baroc Elyseevsky se specializează în caviar și alte asemenea delicatese.

FRANK HEUER/LAIF/REDUX (MAGAZIN); PAGINILE PRECEDENTE: NADIA ISAKOVA/AWL IMAGES (CATEDRALA), CEDRIC ANGELES/INTERSECTION PHOTOS (FEMEI), JEREMY NICHOLL PHOTOGRAPHY (PĂPUȘI URIAȘE)

Urmează Piața Lubianka și o altă clădire ca un buncăr, unde astăzi funcționează FSB, succesorul KGB-ului. Aici, într-o noapte de august din 1991, mulțimi de ruși s-au adunat și au ovaționat macaralele care demontau statuia lui Felix Dzerjinski, sângerosul fondator al poliției secrete sovietice. Aceea a fost o perioadă promițătoare, când în Rusia părea posibilă adevărata schimbare democratică. Astăzi, sancțiunile occidentale pun în pericol cele mai înalte standarde de trai pe care le-au cunoscut vreodată rușii. Pentru toată lumea – în afară de călătorii care au la ei dolari sau euro (și care se simt privilegiați de deprecierea rublei) – ar trebui să fie o perioadă deloc veselă în Moscova. Dar nu e așa.

Taxiul mă lasă la un restaurant din apropiere de Lubianka, „Ekspeditsiya" („Expediția"). E aglomerat și răsună de cântece populare intonate de un grup de cântăreți și clienți care își ciocnesc paharele și toastează. Am venit aici pentru discuții animate și bucate rusești tradiționale. De la căderea Uniunii Sovietice, cu mai bine de două decenii în urmă, mâncarea autohtonă gătită a devenit un soi de raritate în Moscova, cel puțin în afara meselor în familie. (Cele mai multe restaurante de top sunt internaționale.) Mă întâlnesc Irina, o prietenă care îl apără cu nădejde pe Putin. Seara promite să fie interesantă. Irina mă dumirește la un pahar de băutură și niște nuci de cedru. „Rușii", spune ea, „au cucerit dintotdeauna ținuturi sălbatice. Noi suntem oricând gata să pornim în goană spre sălbăticie, chiar pe un ger cumplit. Avem nevoie de greutăți ca să simțim cum înflorim. Așa suntem noi."

Viața în sălbăticie presupune inclusiv să mănânci chestii deloc apetisante, ca unele „delicatese" din meniul nostru: carne de elan marinată, cu varză, sau limbă de ren friptă, cu sos de merișoare. Aleg un fel care știu sigur că îmi place: *pelmeni* (colțunași), mai exact, *pelmeni* siberieni, umpluți cu carne de căprioară și scăldați în sos delicios de *smetana*, adică smântână. Stropim totul din belșug cu vodcă pe care o bem în stil rusesc, simplă. Următoarea noastră întâlnire are loc la Club Mayak, un restaurant din mijlocul „Moscovei vechi" – o rețea de străduțe șerpuite care ocolesc case joase, cu stucatură, vechi de un secol sau două. Cândva locul unde luau masa cei de la Teatrul Maiakovski, de alături, Clubul Maiak a devenit între timp un local discret, unde se adună cei mai cunoscuți actori, scriitori și jurnaliști ai Moscovei. E fără pretenții, după cum arată pereții săi roșii, mobila uzată și luminile care bat în sepia. La un pahar de vin și un platou de brânzeturi europene, servite în pofida interdicției oficiale care include genul ăsta de bunătăți, o întreb pe Irina ce va aduce viitorul. „Am trecut noi și prin al Doilea Război Mondial și am câștigat", îmi spune ea. „Nu-mi fac griji." Eu sunt ceva mai puțin optimist. Dar un lucru știu sigur: indiferent ce s-ar întâmpla în Rusia, soarta țării va fi decisă, într-un fel sau altul, aici, în Moscova. E un fapt care continuă să alimenteze spiritul de neîmblânzit al acestui oraș.

Case de poveste în Skógar, Islanda; grupul din imaginea de mai jos imită Flăcăii Crăciunului.

CULOARE LOCALĂ

URĂRI MĂRUNȚELE

Sărbătoriți-le pe micile ajutoare ale Moșului în Islanda.

MACDUFF EVERTON (CASE); BRAGHAR TH. SIGURÐSSON/ARCTIC IMAGES (SPIRIDUȘI)

Spiridușii sunt mici – cel mai înalt de-abia trece de 90 de centimetri. Au urechi mari și sunt îmbrăcați ca pe vremuri, dar nu poartă pălării ascuțite.

Astfel de date le puteți afla pe „ruta spiridușilor" din Hafnarfjörður, un mic oraș-port foarte aproape de Reykjavík, care are faima de a fi capitala spiridușilor. Da, a spiridușilor. 54% dintre islandezi ori cred în ei, ori spun că e posibil să existe. S-au deviat șosele în jurul unor bolovani în care se presupune că ar trăi spiriduși. Un fost parlamentar chiar jură că, într-un accident de mașină, i-a salvat viața o familie de spiriduși.

O plimbare tematică pe timp de iarnă prin Hafnarfjörður îi are ca personaje principale pe cei 13 Flăcăi ai Crăciunului, niște șugubeți cu nume ca Hurðaskellir (De-Uși-Trântitorul) și Kertasníkir (De-Lumânări-Șterpelitorul). Copiii din zonă își lasă de multe ori încălțările afară, să le umple Flăcăii Crăciunului cu bunătăți. Vacanțele sunt o perioadă foarte prielnică pentru văzut spiriduși; se știe că mișună în Ajunul Crăciunului și al Anului Nou, în căutare de casă nouă.

Multe trasee trec pe lângă Hamarinn – stânca unde se spune că se adună curtea regelui și reginei spiridușilor – și parcul Hellisgerði, o întindere de lavă întărită pe care spiridușii o consideră deosebit de primitoare. În decembrie, vizitatorii pot intra și mai mult în spiritul Crăciunului, la populara târg sezonier din centrul orașului.

Vreți să aflați mai multe? Înscrieți-vă la Școala Spiridușilor din Reykjavík, de la care, după un curs de trei-patru ore cu manuale, ceai și fursecuri, veți primi diplomă de spiriduș. –RICH WARREN

Încotro de Sărbători?

În compania Mastercard, pătrunde în sezonul alb, cald, bucuros, bogat și plin de strălucire. Plătește cu cardul tău Gold, Platinum, World, World Elite, Business sau Corporate Mastercard și vei ajunge oriunde îți dorești.

HAPPY TOUR

Încotro de Sărbători? Avem mii de variante pentru tine și cei dragi! Bucură-te de beneficiile MasterCard Premium și călătorește mai mult și mai sigur cu HAPPY TOUR!

Liderul agențiilor de turism de corporate travel și leisure din România, Happy Tour, se remarcă de 20 de ani prin excelența în furnizarea serviciilor de business travel și vacanțe și prin profesionalismul consultanților săi. Serviciile Happy Tour includ bilete de avion, cazări, organizarea team building-urilor și evenimentelor corporate, precum și pachete de vacanță în România și străinătate. Serviciile complementare includ asistență telefonică 24 h/7, bilete de tren, transferuri, închirieri de mașini, protocol aeroport, asigurări de călătorie și intermedierea obținerii vizelor.

***Reducere de 10 euro** la biletul de avion și 5% pentru orice pachet de servicii de Leisure* (vacanță) personalizat. Oferta nu este valabilă pentru pachetele sociale sau alte pachete supuse deja unor oferte speciale.*

HOTEL PRIVO

Amplasat într-o zonă retrasă și liniștită, aproape de centrul orașului Târgu Mureș, PRIVO este un concept hotelier în care istoria și modernismul se completează reciproc pentru a crea un stil distinct. Hotel PRIVO oferă oaspeților 46 de camere și apartamente cu un design aparte, clasificate la 4 și 5 stele. În restaurantul PRIVO, ambianța elegantă și cultura culinară propun o bucătărie internațională și cele mai proaspete ingrediente regionale, interpretate într-o manieră contemporană. Configurată în două spații, cu o cameră pentru servirea vinurilor și o cameră dedicată depozitării și tezaurizării pe termen lung, enoteca se adresează celor care caută o experiență deosebită sau degustări profesionale. Hotelul oferă posibilitatea organizării de conferințe, evenimente corporate și private. Wellness Spa a fost conceput ca un spațiu de relaxare, unde tonurile naturale creează o atmosferă de liniște și revitalizare.

***7% reducere** pentru orice serviciu achiziționat. Pentru cazare, reducerea se aplică la rezervări efectuate pe reservations@hotelprivo.ro sau www.hotelprivo.ro la tariful Best Available Rate. Oferta nu se cumulează cu reducerile programului „PRIVO Loyalty".*

CHAMPOLLION

Have you ever been to France pour visiter tous les châteaux de pe Valea Loarei? Dacă nu, ai timp până atunci să mai prinzi how to say „O cafea, s'il vous plaît!". Sau ne lași pe noi să-ți rezolvăm orice probleme legate de limbile străine pe care le întâlnești. Biroul de Traduceri Champollion îți stă la dispoziție, fie că ai vrea să le înveți, fie că ai nevoie de traduceri sau interpretariat.

Biroul de Traduceri Champollion furnizează servicii profesioniste de traducere și de interpretariat, adresate în principal corporațiilor, iar prin Champollion Retail propune soluții pentru companii mici, precum și pentru persoane fizice. Societatea a fost înființată în anul 2004, având o evoluție peste media pieței, iar în ultimii ani s-a plasat în topul furnizorilor de servicii de traduceri din România.

***10% reducere** pentru traduceri autorizate. Discountul nu se poate cumula cu alte reduceri existente în locație.*

Să deții cheia unei lumi a DE NEPREȚUIT™

Plătește cu cardul tău Gold, Platinum, World, World Elite™, Business sau Corporate MasterCard® și bucură-te de oferte speciale în peste 300 de locații partenere în toată țara.

www.mastercard.ro/premium

CITY PLAZA

Așezat pe o stradă cochetă și liniștită din centrul orașului Cluj-Napoca, Hotelul CITY Plaza își întâmpină oaspeții cu 84 de camere și apartamente, decorate minimalist modern, cu influențe asiatice, Art Nouveau sau de inspirație românească. Fiecare zi la Hotelul CITY Plaza începe cu un mic dejun bufet, bogat și diversificat, cu produse de patiserie și panificație făcute în casă, abia scoase din cuptor. Piscina panoramică de la zona de relaxare Salute Per Aqua este ideală pentru doza zilnică de energie, iar preparatele culinare delicioase, imaginate de maeștrii bucătari ai Restaurantului Marco Polo, vor oferi un adevărat spectacol culinar papilelor gustative, indiferent că este vorba despre prânz sau cină. Parcul Central, Grădina Botanică sau Catedrala Sfântul Mihail sunt îndeajuns de aproape pentru ca puținele momente de răgaz înainte de a pleca spre aeroport să poată fi petrecute la o plimbare agreabilă, de voie, printre cele mai frumoase locuri din Cluj.

10% reducere *din valoarea rezervării. Discountul se aplică doar pentru tarifele disponibile pe site-ul www.cityhotels.ro și nu se cumulează cu alte reduceri existente în locație.*

LOT

LOT este una dintre cele mai moderne companii aeriene din Europa, care s-a adaptat dinamic cerințelor pieței pentru a deveni liderul în domeniu din Europa Centrală și de Est. Îmbunătățindu-și constant rețeaua de rute și oportunitățile de călătorie, LOT oferă zboruri cu un tranzit scurt în Varșovia către destinații din Europa, America de Nord și Asia. LOT combină modernitatea cu 87 de ani de experiență și tradiție, având în flotă cele mai avansate avioane din lume și deținând 6 aparate Boeing 787 Dreamliner, care zboară din Varșovia către New York, Chicago, Toronto, Beijing, Tokyo și Seul.

10% reducere *la biletele de avion pe rute scurte, cu plecare din București către destinații din Europa via Varșovia, în compartimentele Economy, Premium și Businesss Class.*
10% reducere *la biletele de avion pe rute lungi, cu plecare din București către destinații din America de Nord și Beijing (Premium și Business Class).*
Oferta *nu se aplică la rezervările în clasele O, U și L din compartimentul Economy și nici nu se cumulează cu alte reduceri și promoții CRAZY/SPC/FLY/PRO. Oferta este valabilă pe www.lot.com*

ALLIANZ-ȚIRIAC ASIGURĂRI

Compania de asigurări Allianz-Țiriac, membră a grupului Allianz – unul dintre liderii mondiali în servicii financiare de asigurări – se remarcă prin stabilitate financiară, notorietate și apreciere pentru performanțele înregistrate constant de-a lungul celor 20 de ani de activitate în România.
De ce Allianz-Țiriac?

- Forța și stabilitatea financiară reprezintă cea mai relevantă garanție a respectării promisiunilor făcute clienților.
- Oferta este completă, acoperă întregul spectru de nevoi în domeniul protecției și planificării financiare, pentru persoane fizice, IMM-uri sau companii mari și foarte mari.
- Performanțele Allianz-Țiriac se bazează pe profesionalismul angajaților și pe implicarea și expertiza internațională a Grupului Allianz.

20% reducere *pentru asigurările de călătorie. Discountul nu se cumulează cu alte reduceri acordate de companie la acest produs. Oferta este valabilă exclusiv pe site-ul www.allianzdirect.ro, prin introducerea codului: mastercard.*

Platoul Idalp, cu rețeaua sa de ascensoare spre vârfurile din jur, găzduiește anual concertele „Top of the Mountain". Sezonul 2016/17 a fost deschis pe 26 noiembrie de formația germană PUR.

AVENTURĂ

Seducătorul Ischgl

Cea mai fun stațiune din Austria.

Am ajuns în orășelul din Valea Paznaun, în apropierea graniței cu Elveția, într-o zi însorită de martie și ne-am cazat la Hotelsport Silvretta, chiar în centru, la câțiva pași de gondola Silvrettabahn. Și fiindcă era luni, nu puteam să ratăm o coborâre nocturnă cu săniuța pe pista de 7 km, amenajată și luminată, una dintre cele mai lungi din Alpi. Din decembrie până în aprilie, în fiecare seară de luni și joi, pârtia se transformă într-un imens derdeluș. Gondola Silvrettabahn ne-a dus în doar 15 minute pe platoul Idalp, la 2.320 m. Aici, la cabana Vider Alp, într-un decor rustic, o cină Fondue ne-a dat forțe pentru coborârea care durează cam o oră.

După ce am închiriat săniile și ni s-a explicat cum să le manevrăm, ne-am lansat la vale, iar senzația a fost unică – adrenalină absolută, cu vântul vâjâind pe la urechi, depășiri în viteză, frâne și viraje strânse, cu nori de pulbere de zăpadă lăsați în urmă.

LECȚII DE SCHI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Am urcat din nou pe Idalp doua zi, de data asta cu gondola Fimbabahn, la care se ajunge printr-un tunel dotat cu bandă rulantă, pentru confortul schiorilor. Surpriză mare pe platou, la Skischule, școala de schi: instructorul care ne-a fost repartizat e român. Tibi Miklo a plecat din Reșița și s-a stabilit în Ischgl în 1992, iar de atunci tot antrenează: vara pe terenul de tenis, iar iarna pe pârtie. După pluguri și viraje de începători, ni se face foame și urcăm cu telescaunul la Pardorama, un restaurant modern din sticlă și oțel la 2.600 m, cel mai spectaculos din Tirol, cu vederi superbe ale munților din jur, unde alegem un meniu gourmet delicios, dovadă că și pe munte poți să mănânci cu stil.

CAPITALA DISTRACȚIILOR DIN ALPI

Înapoi în Ischgl, m-a ispitit forfota de pe Dorfstraße, artera pietonală din centru, cu buticuri elegante ale unor branduri celebre precum Gucci, Prada sau Hugo Boss. Dar ceea ce atrage în special este atmosfera incredibilă din zgomotoasele baruri après-ski deschise după 4 p.m., cu oameni fericiți care petrec până târziu. Flirtul și dansul fac legea, iar viața de noapte vibrantă din cele peste 40 de pub-uri, cluburi, discoteci și baruri mi se pare că merge de minune cu mottoul stațiunii: „Relax. If you can..." Titlul de „Capitală a distracțiilor din Alpi" este meritat și dacă ne gândim că de 20 de ani Ischgl dă startul fiecărui sezon și apoi îl închide cu câte un concert în aer liber, „Top of the Mountain", susținut pe platoul Idalp de artiști renumiți, printre care s-au aflat Elton John, Tina Turner, Rod Stewart și Robbie Williams.

Încă o zi pe pârtiile albastre din Idalp, ce servesc ca zonă de învățare, dar fără bețe de data asta, așa cum ne sfătuiește Tibi, pentru a câpăta mai multă siguranță. Domeniul schiabil Silvretta Arena cuprinde 238 km de pârtii albastre, roșii și negre și peste 40 de instalații pe cablu, cu acces la zona Alp Trida de pe partea elvețiană și la localitatea de graniță Samnaun, o enclavă fără taxe vamale, combinație ciudată de sat pitoresc cu un showroom duty-free. Schiul transfrontalier e caracteristic în zonă, atât pentru localnici, cât și pentru turiști, atrași de mărfurile de lux și de țigări, mult mai ieftine decât în Austria. Cu greu ne-am desprins de pârtii și am mers la restaurantul Panorama Idalp pentru un prânz cu trei feluri specific tiroleze, în porții uriașe. Iar Tibi ne face o surpriză: pentru că am fost elevi silitori, ne oferă fiecăruia câte o medalie simbolică de schior.

AVENTURĂ CULINARĂ DE O STEA MICHELIN

Cina la restaurantul Paznaunerstube al hotelului de 5 stele Trofana Royal a fost un adevărat privilegiu, datorită meniului pregătit de celebrul *chef* Martin Sieberer, multiplu premiat cu bonete Gault Millau și cu o stea Michelin. Fiecare dintre cele șase creații gourmet ale sale, o încântare a ochilor și papilelor deopotrivă, a venit însoțită de povestea ingredientelor folosite, de cea mai înaltă calitate. După un asemenea răsfăț culinar, mi-am promis ca ziua următoare să ard caloriile la schi-fond în Galtür.

—LUMINIȚA GEORGESCU

FOTO: OFICIUL DE TURISM PAZNAUN - ISCHGL

EXPERIENȚĂ

Căutând finețea gustului

Sesiune de blending vs. rit de inițiere grecești.

În satul unde ne-am mutat avem o mică livadă de meri și peri bătrâni. Așa am devenit pasionat de spirtoase. Prima mea producție de palincă făcută în urmă cu vreo 5 ani era o „poșircă", după cum mi-a spus un vecin. Între timp am mai progresat, ba chiar cred că palinca noastră de pere nu e cu nimic mai prejos decât cea mai bună din sat. E tare, parfumată, mărgelată, dar parcă tot dură, îi lipsește eleganța, finețea, experiența. Așa că am profitat de ocazie la o vizită privată la cramele Metaxa din Atena pentru a fura ceva din secretele meseriei de distilator.

În riturile de mistere grecești, neofiții coborau într-o călătorie inițiatică sub pământ. Cam așa m-am simțit și eu de-a lungul a kilometri de pivnițe populate, spre suprafață, cu tancuri uriașe de oțel, apoi în adânc cu butoaie de stejar mici și mari. În mijlocul acestei păduri tenebroase de stejar franțuzesc, adăpostind în condiții controlate o „sevă" tot mai prețioasă pe măsură ce cobori, l-am întâlnit pe Costas Raptis, maestru Metaxa, la o sesiune de blending. Secretele și caracterul băuturii spirtoase emblematice pentru Grecia sunt în mâinile unui mare maestru care selectează, învechește și mixează licori – ca un parfumier lucrează cu fructe, flori și ierburi. De profesie chimist și enolog, Costas e al 5-lea mare maestru dintr-o linie începută cu Spiros Metaxa în 1888.

În întunericul pivniței, la cel mai adânc nivel, se află o masă puternic luminată, pe care sunt aranjate pe locuri fixe, ca elemente de cult într-un ritual, pahare de vin cu picior înalt, recipiente Berzelius grăsane, pipete anorexice. Maestrul e un gentleman cu părul alb, în costum impecabil, cu voce sigură și gravă, într-o engleză cu accent grecese puternic, dar cu gesturi de timid. După un timp și câteva degustări, își dă drumul și începe să vorbească și cu mâinile. Secretul eleganței gustului fin al Metaxa e vinul dulce muscat de Samos. Din vârful Muntelui Ambelos (Viilor) din Insula Samos, cu Mareea Egee la picioare, priveliștea îți taie respirația. Vițe-de-vie pitice și groase, unele bătrâne de 100 de ani, cresc pe terase înguste de piatră de la nivelul mării până la peste 800 m altitudine, pe o suprafață de 1.040 ha. Lucrările se fac manual, totul la prima vedere pare neorganizat, neproductiv, grecesc, dar rezultatul e un vin muscat dulce sublim.

Costas cumpără peste 1 milion de litri pe an din acest vin și-l pune la învechit. Diversele sortimente pe care le-a creat în ultimii 25 de ani conțin între 5 și 15% vin dulce de Samos învechit 5-10 ani, plus alcool rafinat din struguri, plus o esență florală secretă (Costas mi-a dezvăluit doar unul dintre ingredientele ei: petale de trandafiri).

Am povestit, am mixat și am tot gustat. Cu tot mai multă voie bună. Întâi din ingredientele și mixurile lui. Apoi din opera mea. Dar parcă nici a mea nu-i de lepădat...

La plecare, mi-am cumpărat o provizie serioasă de vin de Samos, în special Grand Cru și Nectar, care mi-au plăcut cel mai mult. Abia aștept să încerc sesiunea asta de altoit vin de Samos și pe palinca noastră de casă.

–CĂTĂLIN GRUIA

FOTO: HOUSE OF METAXA

Explorează o lume aparte

Ciudad de Mexico

Autentic și viu, tradițional și modern, Ciudad de Mexico este un colos urban crescut din alipirea câtorva zeci de sate, fiecare cu fascinanta sa individualitate. Are palate și are ulițe, are lanțuri de hoteluri din oțel și sticlă și cărucioare care răspândesc mireasma îmbietoare a cartofilor dulci, are restaurante opulente, baroce, și negustori ambulanți care își strigă marfa pe stradă, are muzee și catedrale monumentale, dar și festivaluri stradale, are limuzine, biciclete și chiar gondole pentru turiști. Ridicat din ruinele capitalei aztece, Tenochtitlan, Ciudad de Mexico are o istorie pe cât de tulbure, pe atât de captivantă, care te introduce într-un univers cultural cu totul aparte. Oferta e generoasă și pentru pasionații de arheologie și pentru iubitorii de Formula 1, pentru amatorii de hot chili și pentru contemplativi. Viața stă aici la loc de cinste alături de moarte, celebrată într-un festival anual multicolor și zgomotos, fără egal în lume.

Platforma www.priceless.com
este dedicată posesorilor de card Mastercard ce doresc să se bucure de experiențe și privilegii de neprețuit în călătoriile lor. Pentru a putea beneficia de toate acestea, utilizatorii se pot înregistra extrem de simplu, introducând doar numele și adresa de e-mail. Iată care sunt pașii spre o călătorie de nepreț uit™:

1. Să dețină un card valabil Mastercard.
2. Să completeze formularul de înscriere de pe www.priceless.com.
3. Să confirme înscrierea pe platformă, prin intermediul adresei de e-mail.
4. Să exploreze ofertele disponibile pe www.priceless.com.
5. Să se bucure de o vacanță de nepreț uit™ alături de cei dragi.

MISTERELE CASTELULUI CHAPULTEPEC

Construcția Castelului Chapultepec a început la finele secolului al XVIII-lea, pe când Noua Spanie era guvernată de viceregele Bernardo de Gálvez, care dorea să poată primi în stil mare alți viceregi și oaspeți de seamă. La moartea lui, lucrările au sistat și clădirea a trecut prin momente incerte, inclusiv o încercare de scoatere la licitație de către Coroana Spaniolă, Războiul de Independență și bombardarea de către armata S.U.A. în 1847. Sub administrația președintelui Miguel Miramón (1859-1860) a devenit sediul Academiei Militare. Momentul său de maximă splendoare a fost în 1864, când Maximilian și Carlota și-au stabilit aici reședința imperială și au renovat locul cu arhitecți austrieci, francezi și belgieni. După 1867 a fost din nou școală militară și apoi reședință prezidențială, iar din 1939 este parte din patrimoniul mexican și Muzeul Național de Istorie.

Clienții Mastercard® Platinum, World, World Elite și Black se pot bucura aici de un tur privat, cu acces în zone închise publicului, inclusiv dormitorul împărătesei Carlota și Sala cu Pene, pentru a afla anecdote secrete din viața palatului, la un pahar de vin delicios, ca pe vremuri.

BENEFICII EXCLUSIVISTE LA STARWOOD RESORTS

La ambele hoteluri Hilton din Mexico City – cel din centru sau cel de la aeroport – ai parte de tratament privilegiat prin platforma Priceless: te bucuri de până la 20% reducere și de un voucher de până la 100 $ pentru servicii și activități la hotel. Hilton Mexico City Reforma se află chiar în centrul istoric al orașului, la doi pași de cele mai frumoase plimbări și cu tot luxul unei vacanțe de neuitat. Oferta este

mastercard
priceless®
mexico

FOTO: 123RF.COM

valabilă pentru anul 2016 la hotelurile din toată America de Nord și Latină.

O BIJUTERIE CULINARĂ

În sudul orașului, în inima cartierului San Ángel, la doar câțiva pași de Piața San Jacinto, se află Bistró 83, o adevărată bijuterie gastronomică, gata de a fi descoperită de cele mai pretențioase palate. Cu atmosfera sa relaxantă și prețuri accesibile, serviciu prietenos și o terasă ospitalieră, Bistró 83 oferă bucătărie fusion de top, cu accente mexicane și arome din toată lumea. E ideal pentru o masă cu familia sau prietenii. Recomandăm Alcachofas a las Brasas (anghinare la grătar, marinată în pesto proaspăt), Atún Sellado (ton la tigaie), Pulpos a la Plancha (caracatiță la grătar), Pato en Salsa de Cereza Negra (rață în sos de cireșe amare) și oricare dintre deserturile de casă. Rezervă o masă prin platforma Priceless și primești din partea casei o sticlă de vin dacă plătești cu Mastercard® World Elite sau Platinum.

AROME DIN LYON LA LE BOUCHON

Denumirea Bouchon Lyonnais vine din regiunea Lyon, capitala gastronomiei franceze și centru comercial și turistic de renume mondial. Datează dinainte de Revoluția Franceză, de pe vremea când hangiii locali atârnau deasupra intrării în han un indicator din paie în formă de gură (bouche), semn că acolo se servește vin și de-ale gurii. Un Bouchon Lyonnais este un restaurant de familie, iar cel din Mexico City își omenește

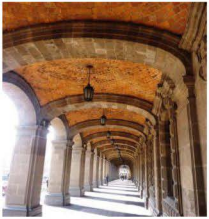

oaspeții cu bunătăți tradiționale lyoneze, supă de linte, cârnați, sau faimoasele quenelles. Rezervă prin Platforma Priceless și plătește cu Mastercard® Black, World, World Elite sau Platinum – vei primi de băut din partea casei.

Gheţurile au dispărut şi marea e accesibilă chiar şi la pas. *Mergem* la pescuit.

DANEMARCA

LA PESCUIT DE CALCAN BALTIC

O noapte magică pe Insula Laeso.

TEXT ŞI FOTO:
CĂLIN STRĂJESCU

Poul mă întreabă dacă vreau şi eu o suliţă. Răspund politicos că aş prefera să îl acompaniez doar în calitate de spectator. Suntem pe Insula Laeso, o mică nestemată nordică din Strâmtoarea Kattegat.

De sute de ani, calcanul este unul dintre cei mai râvniţi peşti de pe aceste meleaguri. Pe timp de iarnă localnicii făceau copci şi atrăgeau peştele flămând la gura lor cu făclii confecţionate din păr de animal – în special de mistreţ, deoarece ardea mai bine şi mai mult combinat cu uleiul din grăsime de balenă.

În prezent există patru locuri unde se poate pescui, iar noi mergem în partea de nord. Plecăm sub lumina lunii. Cu paşi înceţi ne desprindem de nisipul plajei şi intrăm în golful nordic al insulei. Chiar de la început Poul îmi spune să fiu atent la găurile făcute de raţe pe timpul zilei, în căutare de viermi marini. Captivat de locul în care mă găsesc, intru din plin într-una dintre ele. Din fericire, apa nu mi-a trecut de pantaloni şi nici nu a ajuns la rucsacul cu echipament foto.

Aici, în Danemarca, apusul durează mult. Încă este lumină şi peştii n-au venit. Mergem paralel cu malul încă vreo oră, aşteptând semne că apa are temperatura potrivită. Din când în când mai apare în inspecţie câte un crab arţăgos. Dar timpul trece şi refluxul e din ce în ce mai puternic. Poate că ar trebui să ieşim din acest golf protejat şi să ne încercăm norocul în marea mai agitată unde se şi găsesc specimenele cele mai mari.

Oare cum erau aceste ape acum o mie de ani? îl întreb pe Poul, fost profesor de geografie şi istorie. Cu multe secole în urmă, începe el cu pipa fumegând mocnit în colţul gurii, vikingii de pe această insulă cu puţine resurse se zbăteau să supravieţuiască de pe o zi pe alta. Lucrurile s-au schimbat cu timpul, după mai multe voiaje spre sud, când au învăţat să folosească sarea ca să-şi conserve mâncarea. Astfel peştele putea fi păstrat până la 10 ani în saramură.

Ne întrerup dintr-odată calcanii, care ne fac pe plac şi încep să apară.

Lui Poul, „regele pescar al insulei", îi place să vină aici pentru că poate să gândească, să se simtă liber şi îmbrăţişat de natură. La fel am trăit şi eu, cu sufletul la gură, această noapte în Marea Baltică.

La vreo 10 metri de mal, zona favorabilă pare că s-a încheiat. Nu știu dacă ne așteaptă o noapte îmbelșugată sau una fără niciun pește. Dar nici că mai contează câtă vreme sunt alături de Poul, regele pescar al Insulei Laeso, care îmi povestește din isprăvile lui.

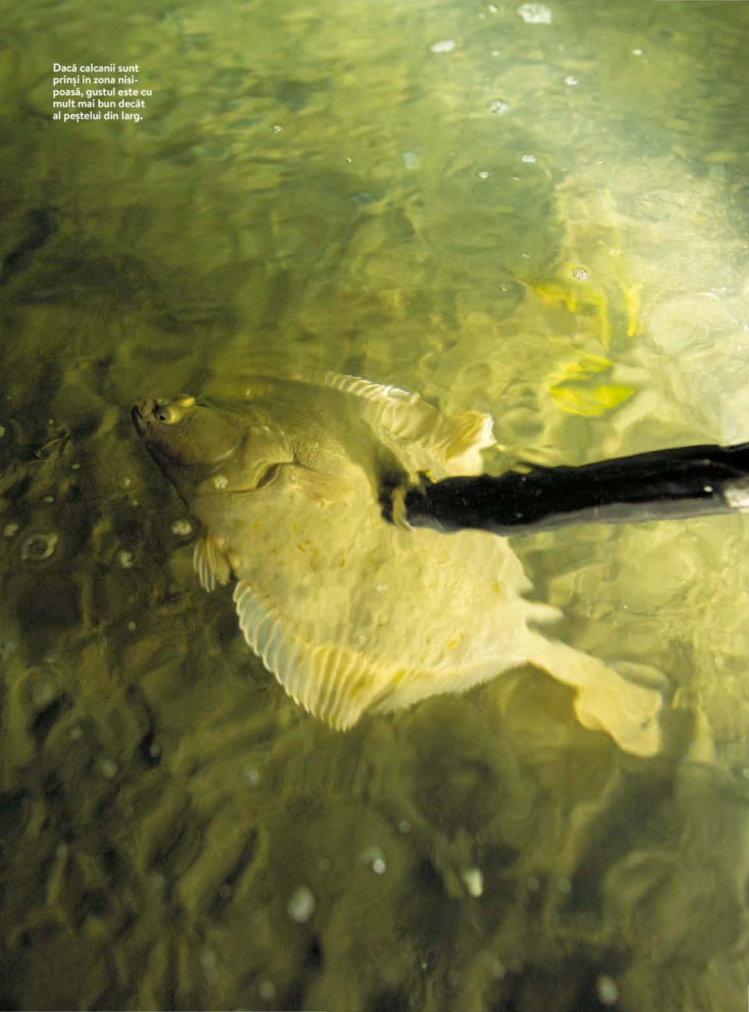

Dacă calcanii sunt prinși în zona nisipoasă, gustul este cu mult mai bun decât al peștelui din larg.

Acum o săptămână, Poul a reușit să prindă 18 pești. Să vedem dacă în această seară îi voi purta noroc sau sunetul camerei și lumina blițului vor speria calcanii.

De multe ori peștele este mai rapid decât pescarul. Sub lumina rece a lunii și a lanternei, totul se rezumă la răbdare și iscusință.

Când captura serii este mai mare decât ar fi necesar pentru familia pescarului, surplusul este împărțit generos în comunitate.

Pe înserate, în vreme ce orașul freamătă de zumzetul turiștilor, aceste căsuțe sunt închiriate pentru ca unii dintre ei să poată lua cina chiar pe malul mării. Peștele este dus direct acasă, unde se spală și se curăță. Apoi e tăiat file și acoperit cu sare locală de la Salina Laeso.

MII DE LUCRURI UTILE

menshealth.ro

LUNAR, LA ORICE PUNCT DE DIFUZARE A PRESEI!

O revistă editată de BurdaInternational RO

Sadhu este om sfânt care a lăsat totul în urmă și își duce zilele în căutarea spiritualității. În fiecare dimineață înainte de răsărit, hindușii coboară în Gange și fac ablațiuni pentru purificare (stânga).

VARANASI

Impresii vii din orașul sfânt al morții

TEXT ȘI FOTO: **COSTAS DUMITRESCU**

ZGOMOTUL MONOTON AL ROȚILOR DE TREN

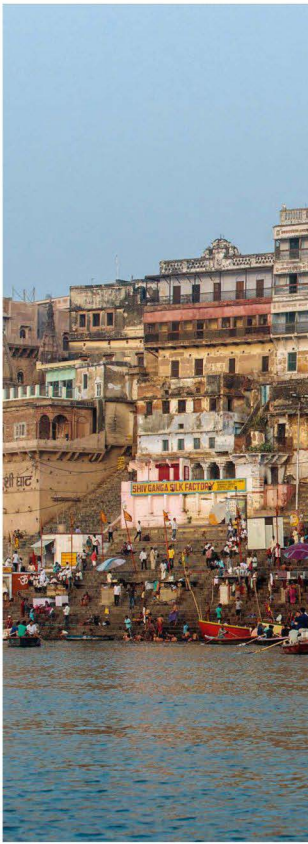

îmi inducea o transă de vise amestecate cu realitatea, ca în momentele dinainte de trezire. În fața ochilor închiși mi se perindau imagini cu *sadhu* îmbrăcați în straie oranj sau acoperiți cu vreun petic murdar doar în jurul organelor genitale. O fetiță de cinci-șase ani, cu ochii verzi-galbeni și piele măslinie, îmi toarnă în cap un coș plin cu flori galbene lipsite de tulpină și îmi zbiară în urechi: *Mister, your ticket, please!* Fețișoara cu ochii verzi se transformă într-o mustață neagră, întoarsă în sus, și în două rânduri de dinți galben-maronii, cu sclipiri metalice ici-colo. Îmi trebuie câteva secunde grele să revin la spațiul și oamenii reali din jur. Cotrobăi prin toate buzunarele până găsesc biletul mototolit.

Călătoria de la Ranthambore la Agra cu trenul nu e deloc plictisitoare și nici foarte lungă. De la Agra urma să mă deplasez cu avionul până la Varanasi. Dacă tot mă trezise conductorul fioros, mi-am dezmorțit puțin oasele, mi-am luat aparatul de fotografiat și am plecat prin tren să văd oameni.

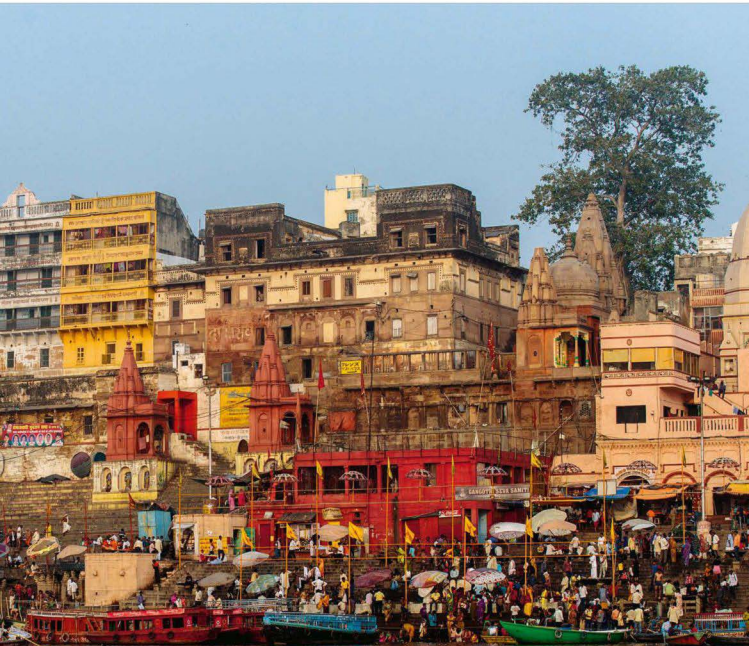

Un marinar duce pe câteva parale turiștii și pelerinii la pensiunile de pe mal, scăpându-i de înghesuiala străduțelor (stânga). Lumina asfințitului îmbracă *ghaturile* Benaresului într-o atmosferă ireală.

Vagonul în care mă aflam era al doilea după locomotivă, așa că aveam de parcurs tot trenul dus-întors. Înaintam anevoios printre vânzători ambulanți de chipsuri și sucuri, săream peste bagaje de toate mărimile înșirate pe podea și urmăream cu atenție chipurile călătorilor. Printre femei înfășurate în sariuri colorate și cu fețele acoperite și bărbați îmbrăcați ceva mai occidental, dar mulți cu turban și mustăți lungi, se găsea câte un tânăr cufundat în lectură sau câte un domn elegant. Abia ce baletasem grațios cu o doamnă plinuță în ușa îngustă dintre două vagoane, încercând să mă transform într-un fir de trestie care să nu atingă indecent voluminoasa damă, că m-am trezit aruncat precum un dop de șampanie într-un vagon ticsit de bagaje suprapuse și de oameni în uniforme militare, înarmați cu niște puști coace de pe vremea lui Pazvante, care supravegheau cu sârg vreo patru bărbați de vârste diferite, legați în lanțuri. Am tras câteva cadre, după care un soldat mi-a făcut semn să încetez și să merg mai departe. Nu îmi venea să cred că în secolul al XXI-lea pot fi martorul unei scene desprinse parcă dintr-un film de aventuri, cu arme arhaice și deținuți în lanțuri grele. Restul drumului până în Varanasi nu mi-a mai oferit ceva mai remarcabil; doar înghesuială, transpirație și plictis.

Unul dintre cele șapte orașe care ar putea aduce eliberarea din ciclul vieții și al morții este Varanasi – sau Benares, cum mai este numit. Rădăcinile sale spirituale se întind cu mult înainte de prima predică ținută de Budha aici, în secolul al VI-lea i.H. Dovezile arheologice duc undeva în urmă cu peste 4.000 de ani și împreună cu documentele găsite sugerează o locuire continuă a acestui spațiu alături de Gangelui...

Despre orașul întemeiat de Shiva, orașul luminilor, Mark Twain scria în 1897: „Benares e mai vechi decât istoria, mai vechi decât tradiția, mai vechi chiar și decât legenda și arată de două ori mai vechi decât toate luate la un loc". Nu știu ce impresie le-a făcut altora prima vizită în acest loc, dar eu, care mai umblasem prin India, am rămas o vreme fără să reacționez. Nu știam ce să cred, nu știam ce simt și nu recunoșteam mirosul dulceag ce învăluia locul. Impactul brutal asupra simțurilor te năucește și nu regăsești nimic din ceea ce aflasei din lecturi sau filme despre acest oraș. Văzusem de multe ori *ghaturile*, scările late care duc înspre fluviu și oamenii care se spală sau fac ritualuri zi de zi acolo, dar nu simțisem dogoarea rugurilor nestinse de sute de ani sau mirosul de carne arsă ce te învăluie și îți invadează toate cavitățile cu moarte. Diverși indivizi oferă plimbări cu barca pe fluviu, în special turiștilor vestici, în apropierea celor două locuri de incinerare și îi duc până aproape de spațiul plin de oameni, vaci și câini care se mișcă nestingheriți printre cadavrele înfășurate în giulgiuri sclipitoare. Câte un câine mai roade un os printre ruguri și nu este prea greu de imaginat de unde provine. Nu îți mai aparții, ești parte a unui organism gigantic care nu ține de existența ta de ființă umană. Nu poți să tremuri, nu poți să țipi, nu poți să fugi, doar să accepți...

Dimineața devreme, când abia se lumina, plecam pe malul Gangelui, la adăpost de soarele dogoritor, în căutare de subiecte fotografice. Aproape orice întâlneam mi se părea interesant, fețele oamenilor sunt extrem de diferite, unele sunt lipsite de poveste, opace, ca o foaie velină, în timp ce altele sunt expresive, pline de istorii îngropate adânc în suflet. Indienii nu sunt cu nimic diferiți de alți semeni, dar o parte dintre ei, în special cei vârstnici și cei care locuiesc în mediul rural, încă poartă hainele tradiționale: niște pantaloni albi, dintr-o fâșie de țesătură petrecută savant printre picioare, și turban colorat. Dacă mai au și clasica mustață țuguiată, devin subiecte de luat în seamă. Tot hoinărind pe străduțe înguste, am nimerit într-o curte măricică, având un ring de nisip în centru, învelit de un acoperiș curbat așa cum mai văzusem pe la diverse temple hinduse, și înconjurat de pietre rotunde de diferite dimensiuni, de la unele mici de 3-4 kg până la unele de 30-40 kg, fiecare străpunsă de o prăjină de vreun metru lungime, foarte asemănătoare cu una dintre armele cu care este înfățișat Hanuman, zeul-maimuță. El simbolizează puterea extremă și curajul fără limite și la el se închină luptătorii *kusti*. Nimerisem într-un loc de antrenament al acestor luptători, cu o istorie de peste 3.000 de ani. Aceste lupte s-au practicat de-a lungul vremurilor în diferite locuri din India, Pakistan și Iran și reprezintă o relicvă a tradițiilor arienе, o o solidă moștenire morală, etică și filosofică. Străveche artă marțială a pătruns în Imperiul Roman și este rădăcina din care s-au format luptele greco-romane.

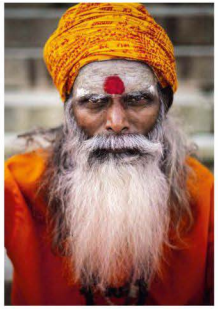

MILIOANE DE INDIENI URMEAZĂ CALEA ASCETISMULUI. ÎȘI DUC ZILELE ÎN SOLITUDINE, ÎN GRUPURI RESTRÂNSE DE DOI, TREI SAU ÎN COMUNITĂȚI MAI LARGI.

Bătrânelul subțirel, de statură medie și cu nelipsita mustață sură, ne-a întâmpinat cu o figură serioasă și ne-a spus că este gurul acestui spațiu în care intraserăm cam nepoftiți. După câteva vorbe schimbate cu Dependra, ghidul indian, omul ne-a permis să stăm și să asistăm la un antrenament de *kusti*. Locul a început să se umple dintr-odată cu tineri bine clădiți, care salutau respectuos și se duceau într-o magazie cu rol de vestiar, de unde ieșeau goi și înveliți cu un petic de țesătură în jurul organelor genitale. Doi băieți s-au apucat să afânseze pământul cu forma ringul de lupte, căci nu era nisip, ci un pământ special, ca o pulbere fină, în care se amestecau un soi de plante medicinale și lapte. N-au terminat bine de pregătit spațiul de antrenament, că a apărut și învățătorul, despre care aflasem între timp că are 62 de ani. Deși fața lui părea chiar mai ridată și îmbătrânită decât vârsta, corpul era incredibil de proaspăt și vivace. Am fost curios să aflu dacă numai datorită exercițiilor zilnice se afla în așa formă sau avea și o alimentație anume. Mi-a răspuns că mânca pe apucate, foarte puțin și ce găsea, de când se știe... S-au adunat

Vaca este un animal sfânt în toată India. Nimeni nu agresează vacile în vreun fel. Animalele au acces aproape în orice loc public (deasupra). Urmând cu sfințenie ritualurile zilnice, dimineața și seara credincioșii hinduși se spală cu apă din Fluviul Gange și spun rugăciuni (dedesubt).

De sute de ani, în fiecare seară, de malurile fluviului au loc ceremonii religioase, urmărite de mii de pelerini din bărci închiriate.

toți în fața ringului-templu, frumos aliniați la stânga gurului, și au început să se roage în liniște preț de vreo cinci minute. A urmat un fel de program de încălzire și forță alcătuit din posturi dificile de yoga și exerciții specifice gimnaștilor, încheiat cu răsuciri deasupra capului cu arma lui Hanuman.

În timp ce tinerii se prinseseră doi câte doi în brațe, încercând să se răstoarne în țărână, gurul a smuls una dintre cele mai mari pietre și a început să o învârtă deasupra capului cu o forță și o viteză de neimaginat. Îmi amintea de un moment care mi-a lăsat o urmă adâncă în memorie de acum 2-3 ani, când undeva, în zona Ranakpurului, am întâlnit niște fetițe de 15-16 ani care cărau pe cap niște roci uriașe. Întotdeauna m-am întrebat cum putea un corp atât de micuț și aparent fragil să aibă atâta forță...

Varanasi e Mecca hinduismului. Orice hindus își dorește să ajungă acolo și mai cu seamă să moară în acest loc sfânt, poartă directă spre nirvana – *moksha*, cum spun ei. De secole oamenii vin aici să obțină eliberarea exact în momentul morții. Ei cred că dacă mori în Benares sau dacă rămășițele pământești sunt incinerate pe treptele ce duc în Gange, ciclul vieții și al morții se întrerupe și acced direct *moksha*. Această credință străveche era susținută de o rețea de mici pensiuni unde muribunzii își puteau petrece ultimele zile. Astăzi au rămas foarte puține astfel de adăposturi, locul lor fiind luat de clădiri menite să atragă și să găzduiască turiști, mai degrabă decât muribunzii.

Lunga asociere a orașului sfânt cu moartea a creat o întreagă industrie în jurul morții. Pe aleile înguste ale vechiului oraș, aproape de locurile de incinerare de la Manikarnika Ghat, cortegiile funerare, cu deschizătorii de drumuri împovărați de târgile de bambus pe care odihnesc morții acoperiți de giulgiuri colorate, își fac loc cu greu printre trecători și stivele nesfârșite de lemne puse la uscat oriunde vezi cu ochiii. Lângă trepte, vânzătorii de lemne de foc comercializează bușteni aduși din păduri aflate în alte sate indiene, departe de oraș, la kilogram, în funcție de esența și parfumul fumului eliberat. Lemnul de mango e ieftin, în jur de șase rupii, în timp ce santalul costă de o sută de ori mai mult. „E nevoie de cel puțin 200 kg de lemn pentru o persoană mică și de aproape 500 pentru una mare", spune Raj, vânzător de cherestea, arătând spre o stivă de bușteni. „Ardem minimum 150 de oameni zilnic", adaugă el, spunând că acest proces se desfășoară continuu. Rugul arde timp de 3-4 ore până când cenușa se răcește și poate fi aruncată în Gange, cel mai sacru și cel mai poluat fluviu al Indiei. Fiecare corp e aprins cu o flacără provenind de la un foc întreținut de preoți, care încasează bani frumoși de la fiecare doritor. Ei spun că această flacără nu a fost stinsă de mileniii...

Mirosul care te izbește la fiecare pas e inconfundabil și, odată ce l-ai simțit, nu îți mai piere din nări zile întregi. Un amestec de urină de om, carne arsă și mâl, la care se adaugă dogoarea lemnului de esențe diferite îți sfredelește creierul deja surescitat de ceea ce vede în jur. *Ghaturile* morții adună pe lângă ele un soi de *sadhu*, oameni sfinți dintr-o sectă numită Agori, unii dintre cei mai temuți și respectați *sadhu* ai hinduismului, adoratori ai zeiței Khali, zeița puterii, omorâtoare de demoni. Cum știam câte ceva despre adepții cultului acestei zeițe, am încercat să îi găsesc prin împrejurimi, dar am aflat că nu stau acolo decât noaptea, când săvârșesc ritualurile credinței lor. În cele din urmă am reușit să aflu că își aveau cortul undeva pe malul opus al Gangelui, la distanță de freamătul orașului. Am închiriat o bărcuță și am plecat în direcția unui cort colorat care abia se distingea în zare. Așezat pe nisip, aproape de mal, cortul era confecționat din

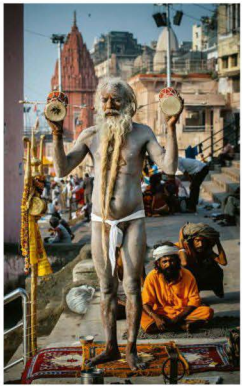

Într-un sat de lângă Agra, un bărbat a încropit o sală de forță. *Sadhu* reprezintă o atracție pentru turiști și oamenii locului. Un frizer așezat pe bordură își face meseria fără scaun special sau oglindă (deasupra). Corpuri neînsuflețite sunt incinerate 24 de ore pe zi, șapte zile pe săptămână (dedesubt).

Orice hindus își dorește să ajungă în Varanasi și să se scalde în apele sfinte ale Gangelui. Și mai cu seamă își dorește să moară în acest loc sacru, poartă directă spre nirvana – *moksha*, cum îi spun ei.

giulgiuri recuperate din apele fluviului și găzduia patru tineri bărboși, cu părul lung, înveliți în jurul coapselor cu țesături roșii. Înăuntrul lui se distingea o zonă de dormit și un templu dedicat zeiței Khali, înfățișată în materialitatea ei cea mai înfricoșătoare, cu fața neagră și limba roșie ițită adânc din gura larg deschisă. În jurul ei atârna un colier din cranii umane așezat pe un pat de flori, iar în față ardea un foc permanent. În fața cortului era un dreptunghi desenat pe nisip, în mijlocul căruia erau trasate simboluri. Acolo se așeza unul dintre bărbați, iar gurul stătea în exterior și invoca spiritele cu care discipolul intra în comunicare. Din exterior părea într-o transă adâncă. Cel care părea conducătorul grupului ne-a întâmpinat într-o engleză fluentă și ne-a întrebat ce căutăm. Surprins de engleza acestuia, am început un dialog, timid la început, dar care s-a animat încet, și am aflat lucruri interesante despre fiecare dintre ei. Cel care vorbea a spus că toți erau discipolii unui guru care se găsea la câtiva kilometri distanță, într-o periferie a orașului unde se afla un alt crematoriu. Erau convertiți de vreo trei ani și proveneau din Tamil Nadu, o zonă din sudul Indiei. Înainte lucrase în IT și din nu știu ce motiv luase decizia aceasta extremă, însă nu fără binecuvântarea mamei sale. Renunțase la orice posesiune materială și urmase calea pribegiei cu Agori.

O FETIȚĂ VESELĂ ȘI PLINĂ DE VIAȚĂ, DE VREO ȘAPTE ANIȘORI, VINDE LUMÂNĂRI ȘI FLORI PENTRU RITUALU-RILE MORȚII DESFĂȘURATE ZI DE ZI ÎN VARANASI, ORAȘUL SFÂNT.

Următoarea zi am mers la învățătorul grupului de băieți tamili, undeva în amonte, la o oră distanță. După un drum destul de lung, am lăsat tuk-tuk-ul la capătul unui soi de sat-mahala, fără drumuri accesibile până și mititelului tuk-tuk, cu niște maghernițe ce stăteau să cadă la prima furtună, cu paturi în curte și cu mormane de turtițe de bălegar înșirate peste tot. Printre mormanele de bălegar-combustibil, câte o femeie mulgea alene vreo vacă slabă de-i numărai coastele, în timp ce altele modelau în silă dejecțiile amestecate cu paie, în dogoarea ucigătoare a soarelui indian. În cele din urmă am ajuns la tabăra gurului Agori, așezată pe malul Gangelui, lângă un crematoriu mai puțin cunoscut și deloc vizitat de turiști, de unde își procură cele necesare ritualurilor zilnice. În timpul acestor ceremonii, desfășurate întotdeauna noaptea, Agori își fac semne rituale cu cenușă umană pe față și pe corp și apoi mănâncă din ea. Odată la șapte zile consumă bucăți din cadavrele nearse complet sau când nu au, sacrifică o capră sau o găină. Toate aceste lucruri terifiante le fac pentru a-și aminti permanent de iluzia vieții. Nuditatea și antropofagia îi scapă de rușine și de alte tabuuri sociale, lăsându-i să se concentreze pe absolut.

Cel pe care îl căutam dormea la acea oră, pentru că făcuse ritualuri toată noaptea și nu a îndrăznit nimeni să îl trezească. M-am învârtit 20-30 de minute prin spațiul împrejmuit cu stâlpi de bambus și fâșii din cearșafurile morților de la crematoriu. Sub un copac mare și umbros era amenajat un templu dedicat lui Shiva, ornamentat cu statuete specifice, precum lingamul care iese dintr-un vagin de piatră, semn al creației, tridente de aramă și alte reprezentări ale zeului distrugerii. Puțin mai departe era amenajat încă un templu, al zeiței Khali cea neagră, devoratoarea lumii și totodată soția sa plurinominalizată Sakti, Khali sau Uma. Un discipol îmbrăcat complet în negru verifica focul, dădea cu mătura și stropea niște tufe de cânepă. În jurul cortului în care se odihnea gurul, câteva persoane ghemuite pe o parte încercau să ațipească pe niște împletituri de rafie colorată. Veniseră acolo în speranța că cererile lor vor fi îndeplinite de zeița Khali, dacă vor participa împreună cu adepții cultului la ritualurile ce se țin în fiecare noapte de la ora 12 la 3-4 dimineața. După o oră și mai bine de așteptare, ne-am decis să mergem la un ashram celebru al Agorilor, aflat undeva destul de aproape, cu gândul că până vom reveni învățătorul se va fi trezit.

Am străbătut mahalaua înapoi, animată acum de zeci de copii despuiați care alergau după noi cerșind și lăsând un nor de praf în urmă. Soarele dogorea incredibil și aerul împuțit era tot mai greu de respirat. Tuk-tuk-ul hodorogit ne aștepta la capătul mahalalei fără drumuri.

Templul Agorilor era într-o curte imensă, căptușită cu bucăți mari de piatră, și un portar slinos taxa orice vizitator curios sau nevoit să vină acolo. Într-un colț al ashramului era o cameră de locuit, cu canapea, scaune și alte câteva piese de mobilier. Încăperii îi lipsea al patrulea perete, care era înlocuit de un grilaj metalic asemănător celor de la grădinile zoologice. Înăuntru era un bătrân cam gras, însoțit de un câine negru imens, un fel de dog danez, care stătea tolănit la marginea scaunului ocupat de bărbat. Vizitatorii veneau la grătarul metalic, făceau o închinăciune înspre bătrân, apoi luau între degete, dintr-o oală metalică, cenușă umană și își atingeau fruntea, gâtul, apoi puneau în gură. Am rămas cu gura căscată și cu stomacul strâns...

Drumul înapoi la gurul adormit l-am parcurs în tăcere, cu gândul la ceea ce văzusem. L-am găsit așezat cu picioarele încrucișate pe un scaun de plastic lângă cortul multicolor, deasupra celorlalți, așezați pe jos, la picioarele sale. Trăgeau toți, pe rând, dintr-o pipă lungă. Fumau iarba cultivată de ei prin curte, adică marijuana sau cannabis, cum vreți să-i spuneți. Bărbatul îmbrăcat în oranj, culoarea sfântă, era un tânăr bărbos, cu părul lung împletit în cozi adunate în vârful capului. Corpul atletic, perfect proporționat, avea o postură dreaptă și impunătoare, o atitudine blândă, dar o privire fermă. Oamenii îl ascultau orbește. Ne-am așezat în fața lui pe o prelată de rafie pusă special pentru noi. Și... am simțit ceva în apropierea lui. Un fel de magnetism inexplicabil, ceva cu totul diferit de bătrânul cu câinele sau de alți „*sadhu*" pe care îi întâlnisem până atunci. Mai multe nu pot explica.

Mănăstirea Arkadi este un Termopile cretan, bastion al revoluției din 1866, când 600 de localnici și 200 de soldați au preferat să se arunce în aer în magazia de pulbere decât să încapă în mâinile otomanilor.

SCRISORILE CRETANE

12 ZILE ÎN BURICUL PĂMÂNTULUI.

TEXT: CĂTĂLIN GRUIA
FOTO: COSTAS DUMITRESCU

„PESTE 100 M AJUNGEȚI LA DESTINAȚIE”, ne dă încredere vocea doamnei din GPS. Am ajuns – dacă te uiți pe ecran. Dacă te uiți pe geam: suntem într-un câmp pustiu, pe un drum lăturalnic, între trestii înalte. Întuneric beznă. Surprizele au început acum câteva ore la aterizarea pe aeroportul din Heraklion. „Pick up and transfer to Chania, 140 km. Check in at Proimos-Maisonettes, Platanias” – scria în programul nostru. S-a lăsat cu închiriat un hârb de Vitara, peste drum de aeroport. Și-am pornit către vest cu fotograful Costas Dumitrescu la volan, dând talpă pe serpentine unei mașini cu motor de foehn, dar abia frizând 80 km/h. Eu pe post de copilot, cu harta pe un genunchi și telefonul cu GPS pe celălalt. Și iată-ne eșuați aici. Am mai dibuit nițel prin împrejurimi până am dat de un semn de circulație: Platanias, 7 km la stânga. Cum-necum, ajungem la Proimos unde ne luăm în primire camerele. Pic lat, sărind peste duș.

Portul venețian, bijuteria Chaniei, este locul ideal pentru *volta*, plimbarea de seară (stânga). Pe cheiul Moro, într-unul dintre docurile medievale transformat în muzeu (dreapta), se află reconstrucția în mărime naturală a unei corăbii minoice care a navigat 320 km în iunie 2004.

Ziua a 2-a

7 A.M.: Check-out matinal într-o recepție pustie; demaraj în trombă spre Chania; parcare neobrăzată în buza Muzeului Naval al Cretei, unde ne așteaptă arheoloaga Maritina Tsouvala. Plimbare prin muzeu și prin istoria Cretei: de la civilizația minoică până în prezent, trecând prin toate stăpânirile posibile: miceană, doriană, romană, arabă, bizantină, venețiană, turcă, egipteană, din nou turcă, autonomă și, în fine, grecească. După muzeu, Maritina ne scoate la aer prin vechiul port venețian al Chaniei. E o domnișoară pe cât de drăguță, pe atât de plinuță, care vorbește cu vervă, până trebuie să urcăm scări, oricât de puține, că își pierde răsuflarea. Și noi ne pierdem în ochii ei mari și pe străduțele înguste care par pietonale, dar înghesuie trăsuri trase de cai, mașini, scutere, turiști. Bifăm bornele cele mai importante ale orașului vechi: moscheea Yiali Tzami, Neoria (cheiurile venețiene), Zidurile, Arsenalul, Poarta Nisipului, străzile de shopping Katola și Potie – istorie și piatră suprapuse.

11 A.M.: Pa, Chania! Accelerăm pe șoseaua națională Fournes-Omalos, 18 km spre Parcul și Grădinile Botanice ale Cretei *(www.botanical-park.com)*. În urmă cu 13 ani, un incendiu a distrus livada de măslini a familiei lui Petros Marinakis. După ce s-a răcit cenușa, în mintea omului s-a născut visul: o grădină de 20 ha terasate, cu mii de pomi fructiferi, ierburi de leac, plante ornamentale, unde lumea să vină pentru a admira într-o colecție fantastică flora de pe jumătate de mapamond, ca o demonstrație vie a faptului că Creta e buricul pământului; și nu doar ca o expresie metafizică cu trimiteri la istoria insulei sau ca punct de intersecție a civilizațiilor care au venit, au cucerit și înflorit aici, ci și pur geografic. „Suntem la distanțe egale între trei continente: la 300 km de Atena, de Africa și de Asia. Iar vestul Cretei are un microclimat special, cu trei tipuri de climă suprapuse pe verticală. Vedeți? În vale – tropical, mai sus – mediteranean, pe creste – alpin", ne spune Petros.

Peste 65.000 de turiști vin să îi viziteze anual parcul botanic. (De regulă, turul se încheie cu o masă în restaurantul cu terase spațioase, de unde poți cuprinde cu privirea toată valea. Festinul e gătit din ingrediente culese din grădină, după străvechi rețete cretane, și uneori în interpretări moderne, dar cu aceeași sfântă treime în minte: mâncare naturală, locală, de sezon.) Pe noi ne-a condus însuși Petros într-o plimbare de rac cu trei pași înainte și doi înapoi, oprindu-ne mereu să gustăm fructe și să mirosim plante aromatice. Mă uitam buimac în jur fără să înțeleg cum în câțiva metri pătrați conviețuiesc, în condiții naturale, nucul cu portocalul, jaboicaba braziliană cu

Peskesi e unul dintre cele mai bune restaurante din Heraklion. Însă cel mai bine am mâncat în locurile unde nu merg decât cretanii, precum crama Strataridakis din Ano Kasteliana, Taverna Mavrados din Margarites (Rethimnon), sau chiar acasă la localnici.

kaffir-limeul, tomatele cu lemon grass.

„Știți ce plantă e asta?", întreabă mereu grecul. Toate au dinainte o etichetă cu numele în latină, greacă și engleză, dar prefer să ridic din umeri pentru că jumătate din spectacol este însuși Petros. Poet visător și om de afaceri în același timp, cu o alură de ruighist, însuflețire și charismă de actor, Petros ar putea fi ambasadorul perfect nu numai al dietei și stilului de viață cretan, ci și al întoarcerii la natură.

5 P.M.: Urcăm până la 1.680 m, la refugiul Kallergi din Munții Albi (Lefka Ori), construit în 1971. În ciuda vitezei de măgar șchiop, aici Vitara e salvatoare, scărțâind pe abrupturi și serpentine, până deasupra norilor. Tânărul cabanier Chistoforus Baladimas, pasionat de speologie, ne-a primit cu căldură în camere reci, minuscule, ca niște cabine pe vapor. Am rămas cât am putut în livingul spațios și plin de nemți până pe la ora 9 p.m., când s-a oprit generatorul. Chistoforus ne-a chemat de câteva ori afară să ne arate caprele sălbatice cretane, dar n-am reușit să văd mare lucru. Ne-am băgat în pat după o supă fierbinte de linte. Frig al dracu', totuși!

Ziua a 3-a

9 A.M.: În hora celor până la 10.000 de perechi de bocanci care lustruiesc zilnic poteca pietroasă coborând 16 km pe platoul Omalos din punctul Xyloskalo (1.230 m), unde e casa de bilete și intrarea în defileu, până la mare, în portul Agia Roumeli, am alăturat espadrilele mele de plajă. (Încep 6 ore de masaj la talpă, reflexoterapie haotică, drăcească pe bolovani!). Tot șirul acesta uman e mânat

Frumusețea naturii încântă sufletele într-o plimbare de 5-6 ore de-a lungul celor 18 km ai Cheilor Samariei, cele mai lungi din Europa. Aproximativ 10.000 de turiști le vizitează zilnic din mai până la sfârșitul lui octombrie. După cum ți-e norocul, agrimi, capra sălbatică cretană, este când eluzivă și timidă, când îndrăzneață, ieșindu-ți în cale să primească de mâncare.

nemilos de ghizi spre Agia Roumeli, de unde turiștii de anduranță iau feribotul local fie spre est, până la Chora Sfakion, fie spre vest, la Sougia, apoi se întorc în civilizație cu mașina sau autobuzul... Dar nimeni nu vrea să rateze traversarea Cheilor Samaria, refugiu de biodiversitate și un bastion de libertate, unde s-au retras localnicii din calea ocupației venețienilor (1204-1669) și a turcilor (1669-1898). În partea mai înaltă a defileului, rafalele de vânt troieneau văzduhurile cu roiuri de viespi semipașnice ca pe fulgi de zăpadă în vreme de furtună.

Călcând prudent, cu ochii în pământ, și doar din când în când, la popasuri, ridicând privirea către cer, către cedrii seculari, către munții dimprejur, am mers mereu, de-a lungul celor două zile prin Cheile Samariei, pe urmele lui Alexis Alexiou, un inginer mecanic din Chania. Șansa a vrut ca Alexis, 56 de ani, un domn înalt și subțire, pasionat de munte și de drumeție, cu părul creț și mustață argintie, cu ochi plini de bunătate și râs de copil, să ne fie ghid amuzant și săritor. După vreo 7 km am ajuns în Samaria Village (la 348 m), un cătun liliputan de piatră, într-un cadru de o frumusețe sălbatică, încă viu până în 1962. Odată cu înființarea Parcului Național Samaria, satul cu 20-30 de locuitori, vânători și crescători de animale, a fost evacuat. Turiștii răsuflă niței aici, mănâncă ce și-au adus în rucsac și gonesc mai departe.

– De ce nu faceți și-un restaurant? V-ați umple de bani... l-am întrebat cu burta goală pe Yiorgos Saztzetakis, un Zeus cu barba, părul și cămașa de ranger cenușii ca pietrele din jur, a cărui ținută aducea perfect cu o statuie a tatălui olimpienilor pregătindu-se să zvârle fulgerul.

– Fără negustorie în parc. Doar prietenie!

Șuvoiul de turiști a continuat să se mai verse o vreme către mare, apoi cheile au rămas pustii. Noi ne-am oprit în satul Samaria, cu rangerii Yiorgos și Manolis care ne-au îmbiat cu ce era pe masa lor: două roșii, o coajă de pâine uscată, o mână de măsline zbârcite, puțină brânză feta, fiecare învelite în câte o foiță de staniol, plus câte un pahărel de rachiu de struguri. Yiorgos spune că un parc trebuie să rămână partea cea mai pură a sufletului unei țări. Rangerii să protejeze natura, animalele, să aibă grijă de oaspeți, dar fără bani. Când intervine banul, își bagă dracul coada.

Mai târziu, Yiorgos s-a urcat sprinten într-un dud din apropiere și a început să arunce frunze pe jos. În nici trei minute locul s-a umplut de agrimi, capra sălbatică din Creta.

Am dormit găzduiți de rangeri într-o casă de oaspeți spartană.

Ziua a 4-a

9 A.M.: Coborâm șontăc-șontăc mai departe. Călcăm ca pe ace (abia a doua zi simți febra musculară!) și suntem fierți în suc propriu odată ieșiți din defileu. Dacă în urmă cu două zile dârdâiam la refugiul alpin, acum, în Agia Rumelia, ne arde un soare torid pe străduțele unui port super-turistic și puțin interesant.

5.30 P.M.: Ferryboat, o oră până la Chora Sfakyon.

7 P.M.: Autobuzul spre Chania, 90 km, două ore pe serpentine; recuperăm mașina; miezul nopții ne prinde în camerele din Platanias, morți de oboseală, și cam ofticați, după o zi pierdută prosteșe pe drumuri. A doua zi urma să coborâm iar spre sud, în Plakias, aflată la numai vreo 20 km de Agia Rumelia. Dar asta e, trebuia să ne recuperăm mașina...

Ziua a 5-a

Aș zice că primul și cel mai bun all inclusive din toate timpurile l-a încercat Nimfa Calipso ca să-l rețină pe Ulise pe Insula Ogigia. Nu a reușit decât 7 ani.

Dimitris Iliakis, proprietarul Kalypso Creta Village din Plakias, încearcă același lucru pe turiști, din 1981, în resortul său din Golful Plakias. El a amenajat (inițial am scris betonat, dar trebuie să recunosc că n-a făcut treabă rea) o fostă ascunzătoare a piratului Barbarosa la Marea Libiană, care scaldă sudul Cretei, un golfuleț ca o lamă de pumnal între-o teacă de stânci. Resortul întins pe 15.000 mp e format din 127 de camere albe și pătrățoase, lipite de stânci ca un fagure de albine. Alei și umbreluțe, centru de scufundări în turcoazul mării și de climbing pe peretele de stâncă al țărmului, restaurante, piscine, un amfiteatru, discotecă, spa, tot ce îi trebuie unui Ulise modern. Natură și cultură, trekking și relaxare, scufundări și climbing, acestea sunt concepte-cheie pentru Dimitris Iliaki, un domn venerabil, cu părul alb fluturând în vânt, cabotin și mare povestitor despre vremurile piraților dinaintea turiștilor...

Locația e superbă, dar resortul în sine a cam îmbătrânit, fiind gustat mai mult de cehi și polonezi. Oricum, după goana prin munți, o zi de lins rănile la Kalypso a venit la fix.

Ziua a 6-a

10 A.M.: Plimbare prin curtea mănăstirii fortificate Arkadi, simbol național și bastion al revoluției din 1866, când 600 de localnici și 200 de soldați au preferat să arunce în aer magazia de pulbere unde se refugiaseră, decât să încapă în mâinile otomanilor. Nu știu să explic ce și cum fără să cad în doaga celor sfinte, dar trebuie să mărturisesc că locul m-a fermecat. Am simțit aici o energie specială. Poate și datorită călugărului prietenos ca un ministru de externe, cu trup rotofei de butoi negru, dar cu fața surâzătoare ca un soare rotund, care ne-a condus prin acest complex fortificat, moștenire din perioada de dominație venețiană de vreo 450 de ani a Cretei.

5 P.M.: Nasul...? Întâmplarea...? N-aș ști să explic ce ne-a condus la cazanul lui Costas Foundoulachis din satul Elèftherna (în Rethymnon), unde tocmai își fierbea boasca de struguri un bărbos, slab și foarte afumat.

Aveau masă întinsă chiar la gura cazanului: carne, pâine uscată și salată grecească înecată în ulei de măsline. Din vorbă în vorbă, „dar de ce stați în picioare, hai, poftiți!"

Rădem și ciocnim de zor, în fumul fleicilor de la grătarul de alături și al celui care vine de la cazanul din față. Suntem șase oameni înghesuiți la o masă mică, dar plină de voie bună. Paharele n-au astâmpăr, tot ciocnesc și parcă se umplu singure. 1-2-3. Cum se zice la *iamas* în românește? Noroc?

– Noroc!

Extraordinar de ospitalieri pot fi cretanii obișnuiți!

Ziua a 7-a

9 A.M.: Curtea bisericii din același sat Elèftherna e întesată de vreo sută de gnomi îmbrăcați în negru. În plin soare sau sub un umbrar mai la o margine, bărbații, cu bărbi argintate, stau cu brațele încrucișate fioros peste burți rotunde; niște pitici duri care își freacă nervos mătăniile sau cheile de la mașină. Femeile sunt scunde și la fel de rotunde. Poate nici n-am fi îndrăznit să pășim în această adunare de nu ne-ar fi adus Manolis Markantonakis, la parastasul de un an al unui unchi de-al său...

Și biserica mică e plină de localnici. La un moment dat se aude vocea preotului la microfon, care se întreruge din slujbă: „Vă rog să mutați mașinile din piață. Nu pot trece autocarele cu turiști". Apoi slujba continuă despre ce creștin și prieten bun a fost răposatul, cum dădea de mâncare la tot satul adunat să-l pomenească.

– *Ti kanis*? (ce mai faci?), mă întreabă unul încruntat. Tot lângă el nimeresc și mai târziu, după slujbă, la ospăț, când tot poporul ăsta se mută la o tavernă din piața satului, cu mese multe înăuntru și afară. E unul dintre puținele prilejuri de socializare ale satului și nimeni dintre rude sau prieteni nu lipsește.

– Cum face familia răposatului să hrănească tot satul?

– Câteva capre din turmă, vin și rachiul din beci, brânza e tot a lor... de fapt, nu cheltuiesc prea mult, îmi explică Manolis. La oraș, mda, ar fi fost imposibil...

Ziua a 8-a

Mănăstirea Toplou din Sitia e o sfântă fortificație cu ziduri bătrâne, nu semețindu-se de pe vreun deal, ci pitită în vale, să nu o vadă piații de pe mare. Aici ne-am alăturat unui tur exclusivist de trei norvegieni, proprietari de restaurante, conduși de însuși starețul mănăstirii, Philotheos Spanoudakisa. Zângănindu-și neîntrerupt cheile din buzunarul anteriului, bătrânul neastâmpărat, cu barbă albă, ne plimbă printre vitrine cu icoane, cărți rare, veșminte preoțești, tablouri și gravuri. Ne invită apoi la un pahar de suc de portocale în biroul lui ticsis cu de toate, și sacre, și profane, dar mai mult

Margarites a rămas singurul sat cretan specializat în ceramică. Sunt zeci de ateliere aici, însă cel al lui George Dalamvelas e parcă cel mai frumos. George folosește lut, tehnici, instrumente, culori și desene tipice locului de sute de ani.

portrete ale foștilor stareți. Părintele Philotheos a intrat la 17 ani la mănăstire, fiind un cioban analfabet. Fostul stareț, părintele său spiritual, l-a învățat să scrie și să citească, să gândească și să se roage și probabil și să facă afaceri. Căci Toplou e cea mai bogată mănăstire din Creta: are terenuri cât vezi cu ochi (3.600 ha), un parc eolian, zeci de mii de capre și oi, face propriul vin, ulei de măsline și are în plan un megahotel.

După ce terminăm cu cele sfinte, egumenul ne conduce într-un tur al fabricii de ulei de măsline și apoi mergem vizavi, la cea de vin. La ambele, mănăstirea e acționar principal. Uleiul produs aici e printre cele mai bune din lume, îmi spun norvegienii. N-au încă marketing, dar fac un ulei organic, extravirgin, din 1999. Și nici vinișorul lor mănăstiresc nu e deloc rău!

Ziua a 9-a

8 A.M.: Pornim către Ierapetra. Sitia nu e chiar departe de Ierapetra, dar cei 60 km îmi par de trei ori mai mulți din cauza serpentinelor pe care trebuie să șerpuim până ajungem acolo. E a 9-a zi în Creta, dar pentru mine este a 28-a pe drumuri.

– Costas, de ce simte omul nevoia să tot călătorească? De ce nu prindem nicăieri rădăcini? Nu e ăsta un semn de superficialitate?

Costas îmi povestește despre nevoia fotografului de a fi expus în permanență la nou, pentru a nu i se toci simțul observației. „Eu în București nu pot să mai fac poze. Nu le mai văd."

Convenim că suntem în căutare de mici revelații.

Vorbim tare, dar conducem încet și ratăm vaporul către Insula Chryssi, principala atracție pentru vizitatorii care ajung în Ierapetra. Ne rămân un tur scurt al orașului și, probabil, o zi de odihnă după atâtea zile de goană.

Dar ziua care părea ratată se dovedește a fi printre cele mai faine, cu acele momente de „a-ha" de care vorbeam de dimineață. Primul a fost la peștele cu P mare (în sfârșit!) pe care l-am mâncat la prânz pe malul mării, la Taverna Konaki (32 Stratigou Samouil Street), al doilea – după-amiaza, înot fără pretenții la plaja din centrul orașului. Al treilea – seara la Kapilio, taverna lui Bob și Ioana din satul Monastiraki, la 15 km de Ierapetra, unde piesa de rezistență n-a reprezentat-o friptura de capră (excepțională!), ci ei înșiși.

Ziua a 10-a

10 A.M.: Părăsim Ierapetra și croșetăm iarăși spre nord, unde vedem Agios Nikolaos din mașină, și apoi – cap compas Elounda, în portul căreia nave mai mici și mai mari sunt într-un du-te vino continuu, transportând turiști la Spinalonga. Insulița aceasta aridă și stâncoasă de numai 8,5 ha ce străjuiește intrarea în portul Elounda a fost fortificată de-a lungul secolelor de venețieni și apoi de turci, pentru a deveni mai apoi leprozerie până în 1957. E un loc cu o atmosferă aparte, al doilea cel mai vizitat sit grecesc după Acropole.

În bătaia soarelui, în bătaia vântului, am hoinărit aici ceasuri bune ca într-o pictură medievală din care nu m-aș mai fi dat dus.

Ziua a 11-a

Vivat Heraklion! Pe care îl încoronăm subiectiv cu o triplă cunună de lauri pentru: 1. Cazarea la Olive Green Hotel (Idomeneos str., nr. 22), deschis acum trei luni, probabil cel mai bun hotel boutique

Fortăreața restaurată Koules tronează peste Portul Heraklion. Capitala Cretei e al 5-lea cel mai mare oraș din Grecia. Cnosos, unde merg cei mai mulți dintre turiștii care vin pe insulă, se află în apropiere.

din Creta; 2. Cina la taverna Menastri, unde încercăm melci cretani trăiți pe frunză de salvie sau cimbru; 3. Viața de noapte. În timpul zilei, centrul capitalei e bântuit preponderent de turiști insolați; însă seara, străzile se umplu de localnicii care ies frenetic la plimbare/relaxare/masă/distracție, ca albinele la cules într-un câmp de flori.

Ziua a 12-a

Cine nu știe legenda cu regele Minos, cu soția lui, Pasifae cea îndrăgostită de taurul alb, cu vaca de lemn construită de Dedal la porunca reginei, Minotaurul, labirintul, Tezeu și Ariadna? Muream de nerăbdare să ajungem la Cnosos, lăsat ca o cireașă pe tortul ultimei zile. Însă cât de adevărată e zicala cu pomul lăudat! Încă de la intrare: coadă de 100 de metri la casa de bilete sub un soare torid...

„Nu te mai plânge atât. Azi nu e decât o navă de croazieră americană în port, uneori coada e pe 1 km", m-a certat ghida Effi.

Effi (Eftihia Xiruhaki) e o doamnă autoritară pe la 50 de ani, cu mișcări lenețe de cadână și zâmbet superior, întors către sine. Cam insuportabil, dar îndreptățit: Effi e ghid, trainer de ghizi în Grecia, translator, profesoară de limbi străine, fostă maratonistă. A făcut medicină la București și vorbește românește mai bine ca mine.

Cred că ce i se va fi părut labirint lui Tezeu nu era decât magnificul palat al lui Minos, ornat cu marile securi duble. Ascultând explicațiile lui Effi, am fost uimit să aflu câtă intuiție avusese Borges în Casa lui Asterion, povestea minotaurului în labirintul său spusă de el însuși... Interpretez de capul meu: dacă taurul alb era sacru pentru minoici, e foarte probabil ca tot mitul minotaurului să fie doar justificarea mincinoasă a înșelătorului Tezeu care n-a înțeles mare lucru din credințele, arta și obiceiurile rafinate ale minoicilor... Ajuns, în sfârșit, în locul visat din copilărie, nu-mi puteam smulge din suflet mâhnirea că într-un loc care ar fi trebuit să fie sacru ne călcam în picioare cu alte mii de turiști la vânătoare de selfiuri, mânați pe culoare prestabilite de ghizi apatici, recitându-și poezia parcă în toate limbile pământului.

De ciudă că nu pot simți niciun fior nici măcar în fața altarului zeiței cu șerpi, mă simțeam ca Iisus, gata să dea cu piciorul în tarabele zarafilor care năpădiseră templul...

La întoarcere ne-am oprit în satul Archanes, unde există un alt palat minoan, la numai 15 km de cel de la Cnosos. Dar aici nu a fost săpat decât foarte puțin, pentru că cea mai mare parte din sit se află sub casele localnicilor. Archanes e fermecător și ne-am plimbat pe străduțe până am simțit că ne cad picioarele. Aproape de apus am ajuns într-o piațetă, ocupată de vreo 80-90 de bărbați cu cafeluța sau rachiul în față, sub platani sau umbreluțe, cu țigara în mână sau cu mătănii.

De jur-împrejur – vreo 4-5 cafenele, copiii se joacă printre mese, mașinile trec pe șoasea, iar ei stau acolo cu orele, de par să fi prins rădăcini. Ne-am așezat și noi la o cafea.

Când am dat să plecăm, un domn în vârstă, înalt și foarte distins, ne-a oprit și i-a spus ceva în grecește lui Effi.

– Stop, a tradus ea, domnul a comandat rachiu pentru noi.

Imediat vin pâhărelele de rachiu și platoul cu măsline, pâine uscată, roșii, brânzeturi.

Nu-l cunoșteam, nici el pe noi. Am ridicat sprânceana către Effi.

– Și de ce te miri? Domnul a văzut că suntem străini. Asta e ospitalitatea cretană!

PONTUL DIN INTERIOR

GRECIA, CRETA

PLANURI PENTRU LA ANUL

Creta este a 5-a cea mai mare insulă din Mediterana și cea mai mare din Grecia (8.260 kmp). Însă cei 600.000 de locuitori nu pot fi convinși că nu trăiesc pe un mic continent cu de toate: au munți și plaje, măgari și autostrăzi, sălbăticie și câmpuri cultivate cât vezi cu ochii, situri arheologice inestimabile și o bucătărie renumită, dar mai ales mare și soare 300 de zile pe an.

CUM AJUNGI

Aegean zboară de la București către Heraklion, Creta, de 11 ori pe săptămână. Bilete, începând de la 160 de euro.

LICHIDE PREȚIOASE

Du acasă ulei de măsline (Sitia Bio, Vassilakis Estate, Kritsa 93), *tsikoudia* (țuica de struguri cretană), vin (Muscat Spinas și Thalassinos – albe, Barbatus – roșu)

TOP 10

Nu rata: Plajele Elafonisi și Vai Palm, Cheile Samaria, Mănăstirea și Lacul Preveli, Muzeul Arheologic din Heraklion (și cel din Elêftherna), Palatul Cnosos, Insula Spinalonga, atelierele de ceramică din satul Margarites, Insula Chrissi.

DELICATESE CRETANE

Încearcă: melcii cretani, carnea afumată cu salvie, mierea de cimbru, *gamopilafo* (pilaful local gătit la nunți).

ATUURI URBANE

Nu ocoli marile orașe: Heraklion pentru viața de noapte, Chania pentru plimbare, Agios Nicolaos pentru plajă, Rethimnon pentru muzee și cultură, Ierapetra pentru pește proaspăt.

Cu rulota prin Parcul National Peneda-Geres, Portugalia. Aici am rămas patru zile până ni s-au terminat proviziile și am trecut pe mure și apă de izvor.

7 ÎN JURUL LUMII

O FAMILIE DE ROMÂNI CĂLĂTOREȘTE FĂRĂ GRABĂ ȘI CULEGE POVEȘTI DESPRE LOCURI ȘI OAMENI DIN CELE MAI ÎNDEPĂRTATE COLȚURI ALE LUMII.

TEXT ȘI FOTO: **LAVINIA VOICU**

„I AM FAMILY" SUNTEM NOI 7, adică doi părinți, trei copii, un câine portughez și o pisica romîncă, găsită în urmă cu un an pe străzile Galațiului și primită cu dragoste în sânul familiei. Gabi Voicu, tatăl, este de profesie psiholog, shoemaker (adică un cizmar care face pantofi de mână), antreprenor cu experiență în

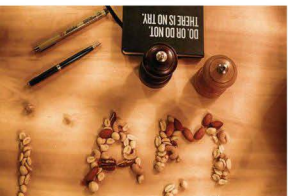

media; Lavinia, mama, este economist cu experiență în turism și fotograf profesionist. Carla are 11 ani, vorbește fluent portugheză și spaniolă, un pic de engleză și un strop de quechua și dorește să publice prima ei carte la vârsta de 13 ani. Aris are 8 ani, este pasionat de fotografie și luptă pentru drepturile animalelor. Scopul lui în viață este să închidă toate grădinile zoologice din lume și încurajează părinții să călătorească împreună cu copiii și să observe animalele în habitatul lor natural. Ana are 5 ani, e pasionată de pictură, îi place să mănânce usturoi și măsline, e fascinată de lumea plantelor și dorește să devină șaman. Toți copiii au experimentat școlile românească, portugheză și peruană, iar în prezent fac homeschooling, worldschooling și hacking life. În urma experienței noastre de viață, am ajuns la următoarea concluzie: călătoriile înseamnă educație, restul este... dragoste!

Acest articol este o poveste despre cum o familie de români a lăsat în urmă locul de baștină, s-a mutat în Portugalia, a străbătut Europa în lung și-n lat și a trăit într-un sat din jungla amazoniană alături de indieni shipibo. Acest stil de viață poate că nu este pentru toată lumea, dar pentru noi e singurul care ne face fericiți. Bucuria și provocarea de a fi împreună ca familie 24 de ore din 24 și de a ne bucura de fiecare moment alături de copiii noștri reprezintă singurul nostru țel.

Nu am fost forțați de factori exteriori să plecăm din România, dar nici nu putem spune că fuga continuă între birou, școli, grădinițe și casă, viața plină de compromisuri, cerințele societății asidue și nejustificate nu ne-au măcinat în timp, ajungând poate să afecteze și viața de familie. Motivația plecării noastre din România în Portugalia în 2010 rămâne totuși una intrinsecă: am simțit că viața are mai mult de oferit și am avut încrederea că facem ceea ce trebuie pentru noi și familia noastră.

AȘA CĂ AM RENUNȚAT la munca și viața din București și am schimbat-o pe Timișoara, pentru lejeritatea de a călători spre vest. Deși acest oraș ne-a încântat pentru o vreme, o nouă oportunitate s-a ivit la doar câteva luni și am decis să ne mutăm în Portugalia, casa noastră pentru mai mult de 6 ani. Se pare că indiferent ce colțuri ale lumii descoperim, Portugalia rămâne ca dragostea cea dintâi. Plajele fierbinți, oceanul cristalin, cafeaua cu gust intens și catifelat, oamenii simpli, gastronomia mediteraneană, *pastel de nata*, lichiorul de Beirão, *queijadinha*, *bacalhau à brás*, *pastel de Tentugal* sunt tot atâtea motive pentru care nu vei uita Portugalia niciodată! Dar nu-i bai, te poți întoarce înapoi oricând și vei găsi lucrurile neschimbate, pentru că în această bucățică de lume se pare că timpul s-a oprit în loc. Viața aici a fost plină de călătorii. Am traversat Portugalia în lung și-n lat, am locuit în Coimbra, fosta capitală, apoi în Algarve, în partea de sud, și cât de des puteam treceam granița către Spania. Copiii au experimentat școala în Portugalia, iar rezultatele lor au fost excelente. Au învățat portugheză în timp record, dar programul era foarte încărcat. Școala începea la ora 9 și se termina la 17,30. După această oră urmau opționalele, cursurile de balet, fotbal, înot sau călărie. Ajungeam cu ei acasă foarte târziu, mai aveam puțin timp înainte de culcare să facem temele sau să stăm împreună. În plus, erau tot timpul obosiți și se îmbolnăveau destul de des. Erau zile când lipseau de la școală și plecam să vizităm bucăți de țară, așa învățam geografie și istorie. Vacanțele le petreceam prin Europa.

ÎN SUEDIA, AM POPOSIT PENTRU O LUNĂ ȘI CEVA. Ne-a fascinat de-a dreptul. Am locuit în Hara, într-un sătuc ce arăta ca un colțișor de Rai. Aici Gabi a terminat cel de-al treilea workshop de *bespoke shoes* sub îndrumarea maestrului Janne Melkersson. Timp de 8 ore pe zi Gabi lucra împreună cu Janne în atelier. Așa au văzut copiii cum a luat naștere din niște bucăți de piele cea mai frumoasă pereche de cizme de călărie pe care au văzut-o

Cei șapte magnifici ai familiei Voicu, în grădina casei din Taray, Peru (deasupra). Gabi Voicu (tatăl), lucrând cizmele de călărie în atelierul lui Janne Melkersson din Hara, Suedia (stânga jos). Coimbra, capitala medievală și orașul nostru de suflet din Portugalia (dreapta jos).

Băiețelul nostru de 8 ani, Aris, la școala andină „Kusi Kawsay" în Pisac, Sacred Valley, Peru (stânga sus). Grup de dansatori în costume specifice satului Taray, la carnavalul din localitate (dreapta sus). Vizită pe îndelete la Castelul Quinta de Regaleira, Sintra, Portugalia (jos).

vreodată, iar pe mama lor nu au văzut-o nicicând mai fericită purtându-le. Experiența din Suedia a fost extraordinară. Primele cuvinte rostite de Ana nu au fost în română sau portugheză, ci în suedeză. Între noi și familia lui Janne s-a născut o prietenie și o legătură atât de puternice, încât în momentul în care am plecat s-a lăsat cu lacrimi...

Așa a fost viața noastră, împărțită între Portugalia și România sau alte țări din Europa, între copii și muncă, între noi și noi înșine! Între timp, Dumnezeu nu a dormit, i-a schimbat întrebările lui Gabi atât de des, încât acesta a început să caute răspunsuri prin cărțile lui Stanislav Grof și nu numai. În urma cercetărilor lui am decis să trăim o lună și jumătate în Peru, în jungla amazoniană, alături de indienii shipibo. Copiii s-au bucurat de compania părinților mei care au venit în Portugalia să stea cu ei pe perioada călătoriei noastre.

Experiența din Peru a fost ca un cutremur de 7 grade pe scara Richter, poate și mai mult. Multe dintre convingerile noastre în ceea ce privește viața, moartea, viața de cuplu, de familie și societatea pur și simplu s-au prăbușit cu zgomot, lăsând loc altor idei și concepte. Am locuit într-un bungalow cu plasă în loc de geamuri și cu acoperiș din frunze de banan și am împărțit habitatul cu o familie de lilieci și câteva de păianjeni. După lăsarea întunericului, indienii aprindeau lămpile pe bază de gaz. Serile le petreceam socializând, iar cina o luam la lumina lumânărilor. Diminețile le petreceam pe terasă, în hamac, urmărind familiile de maimuțe ce se legănau pe liane trecând dintr-un copac într-altul. La scurt timp am renunțat la încălțări și ne-am bucurat de beneficiile mersului în picioarele goale. O lună și jumătate am mâncat doar fructe, legume și pește proaspăt pescuit din apele Amazonului.

Indienii shipibo ne-au învățat că dragostea nu este logică și că a trăi mai simplu e un pas către fericire, că ceea ce predai mai departe copiilor este cel mai prețios dar pe care trebuie să-l cultivi, să-l construiești ca să devină cea mai frumoasă operă de artă pe care o poți tu realiza. În viața noastră nu am văzut oameni mai fericiți și mai veseli... și am călătorit mult.

Până la urmă am înțeles de ce și-a lăsat Buddha familia și ne-a distrat utopia nivelului existențial al lui „EU Sunt!" în contextul familial. Am înțeles că viața înseamnă schimbare și am înțeles memoriile ce ne definesc; memorii cu rădăcini adânci în energia culturii din care provenim. Așa că ne-am dorit libertatea de a fi noi înșine.

Când ne-am întors în Portugalia, am hotărât să facem schimbarea vieții noastre. Așa că la scurt timp am lăsat Portugalia doar ca să ne întoarcem în România, să vindem cam tot ce ne ținea pe loc și să plecăm din nou în călătorie. Un an întreg ne-a luat să facem asta.

A fost greu pentru părinții noștri să înțeleagă că nu distrugem tot ce-am realizat și că viitorul copiilor constă în ceva mai mult decât case și diplome.

Copiii au experimentat școala românească, cu toate bucuriile și neajunsurile ei. Nu a fost chip să o obișnuiesc pe Ana la grădiniță. Trauma a degenerat în boli care nu se mai sfârșeau. Carlei i-a plăcut cel mai mult, dar și acum îmi amintește de orele interminabile de teme pentru acasă și obsesează excesivă. Aris a fost și el în majoritatea timpului fericit, și-a iubit foarte mult învățătoarea și și-a făcut prieteni buni la școală, dar și acum îmi amintește de bulinele pe care scria „rușine" primite atunci când făcea vreo boroboață!

După ce am încheiat și acest capitol, am cumpărat o casă pe roți și o mașină puternică și am plecat către Portugalia, în ceea ce avea să fie cel mai lung drum spre „casă". Deja eram 7: noi, copiii, Oscar și Beca. Drumul a fost lung, plin de insight-uri și de provocări, dar minunat în același timp. Am traversat dealuri și munți, am respirat miros de levănțică în Franța, am savurat cea mai bună înghețată în Italia, ne-am scăldat în lacuri și râuri repezi în Ungaria, am descoperit în Slovenia *prekmurska*, geniala plăcintă cu mere, mac, nuci, stafide și brânză dulce, am citit cărți la lumina focului, am cules cele mai mari și mai savuroase mure în Portugalia, am depănat amintiri și am spus povești seara înainte de culcare în intimitatea căsuței noastre pe roți. Veneția ne-a fascinat cu adevărat.

Viața pe roți ne-a arătat că lumea nu este un loc înspăimân-

INDIENII SHIPIBO NE-AU ÎNVĂȚAT CĂ DRAGOSTEA NU ESTE LOGICĂ ȘI CĂ A TRĂI MAI SIMPLU E UN PAS CĂTRE FERICIRE, CĂ CEEA CE PREDAI MAI DEPARTE COPIILOR ESTE CEL MAI PREȚIOS DAR PE CARE TREBUIE SĂ-L CULTIVI, SĂ-L CONSTRUIEȘTI CA SĂ DEVINĂ CEA MAI FRUMOASĂ OPERĂ DE ARTĂ PE CARE O POȚI TU REALIZA.

tător și că poți întâlni atât de mulți oameni extraordinari. În Portugalia, de exemplu, în mijlocul nopții, am rămas cu rulota suspendată jumătate pe un drum îngust lăturalnic, iar cealaltă jumătate blocând un drum național. Șirul de mașini blocate era interminabil. Nu, nu am auzit claxoane, iar numărul oamenilor strânși să ne ajute a fost impresionant. După două ore, extenuante, rulota a fost pur și simplu ridicată de mulțime și împinsă înapoi pe drum în uralele celor ce ne-au ajutat. Nu tu poliție, nu tu înjurături, doar efort susținut și bucuria lucrului bine făcut. Așa am învățat că lumea poate fi un loc minunat, că în noi sălășluiește atât binele, cât și răul, că ceea ce trăim este propria noastră reflexie și că trebuie să „mori" ori de câte ori este nevoie doar pentru a merge mai departe și a deveni cine ești tu cu adevărat. Nu moartea ar trebui să fie cea mai mare frică a oamenilor, ci a nu reuși să trăiești fiecare clipă cu o bucurie nouă și proaspătă, frica de a rămâne mereu în cutia confortabilă și sigură pe care ți-ai construit-o cu atâta efort și-n atât de mult timp. Să-ți ții mintea proaspătă și prezentă este o mare provocare. Să-ți dezvolți intuiția și s-o folosești este o altă mare provocare.

După mai mult de o lună am ajuns în Portugalia, am lăsat magazinul în grija managerului și prietenului nostru bun și am

Pornim entuziasmați într-o excursie ecvestră cu prietenii la Muntele Curcubeu (5.020 metri, Vinicunca, Cusco) având-l că ghid pe Lucio IIla Mesa, șeful comunității Chawaitiry, bunicul băiețelului pe care tocmai l-am botezat. În prim-plan sunt Gabi împreună cu Carla (deasupra).

plecat în Peru, nerăbdători ca și copiii noștri să descopere această nouă cultură. În Peru copiii au experimentat și aici școala, au învățat spaniolă, un pic de quechua, un pic din istoria și cultura peruană. După câteva luni, unul câte unul au decis să-și continue studiile online și pot spune că rezultatele sunt cu adevărat promițătoare. După o mică ședință în familie ne-au dezvăluit că, indiferent de loc, școala tradițională are aceleași hibe și că ei au multă încredere că vor învăța cel puțin la fel de bine din proprie inițiativă. În Peru, copiii nu duc lipsă de prieteni și trăiesc într-o comunitate de oameni liberi, adunați în Pisac din toate colțurile lumii. Au prieteni de toate vârstele și învață de la fiecare câte ceva nou. Zilele trecute Aris m-a întrebat cum să facă să judece cu inima și să simtă cu mintea, așa cum îl învățase un prieten șaman. Suntem de câteva luni bune în Peru și pot spune că nici nu am început să aprofundăm această frumoasă și deosebită cultură. Am vizitat Machu Picchu, ruinele incase din Pisac, comunitățile din Munții Anzi, precum Chawaytiri și Chanta, Muntele Curcubeu, care a devenit una dintre noile atracții peruviene, precum și Abancay, Nazca sau Lima. Începând cu 6 august a.c., am devenit părinți spirituali ai unui băiețel din comunitatea indienilor Chawaityri, ca urmare a unei frumoase prietenii născute în afara sferelor religioase, culturale sau politice.

Ca să ne deplasăm mai ușor, am cumpărat un tuk-tuk, dar în final s-a dovedit a fi mult prea mic pentru necesitățile noastre. Într-o noapte ne întorceam dintr-o excursie scurtă, când pe neașteptate a început o furtună cu ploaie torențială și tunete asurzitoare. Până acasă, am rămas fără partea de deasupra, tuk-tuk-ul devenind decapotabil spre bucuria zgomotoasă a copiilor și disperarea noastră. L-am vândut și de curând am cumpărat un VW T1, din 1974, unul dintre punctele mele din lista de lucruri de făcut în viață. Acum este în proces de recondiționare. În momentul în care va fi gata, vom fi și noi gata de plecare. Intenționăm să cercetăm și documentăm toată America de Sud. Plănuim să călătorim către Chile, Argentina, Bolivia, Uruguay, Brazilia și mai departe.

ȘI ACUM, PENTRU CĂ SUBIECTUL EDUCAȚIE a fost și va rămâne un subiect hot, în încheiere vă voi dezvălui concluzia la care am ajuns în urma experienței noastre de viață: considerăm școala și învățământul tradițional un proces de înmagazinare a cunoștințelor în sistem liniar, inadecvat pentru complexitatea și unicitatea fiecărei personalități în parte. Este un sistem de turmă ce distruge individualitatea, libertatea și frumusețea dezvoltării și exprimării libere a personalității copilului, iar noi, ca părinți, nu vrem să pierdem bucuria fiecărui moment petrecut împreună cu copiii noștri, în același timp descoperindu-ne pe noi înșine! Educația, ca termen general, descrie o acțiune exercitată de generațiile adulte asupra generațiilor în dezvoltare, cu scopul predominant de pregătire pentru viață și integrare socială. Școala nu reprezintă, din punctul nostru de vedere, educație. O dezvoltare armonioasă înspre descoperirea bucuriei vieții a copiilor noștri se obține prin libertate, susținere și prin viața însăși, nu prin sisteme predeterminate.

Aventura celor 7 magnifici din familia Voicu continuă. Îi puteți urmări pe www.iamfamily.eu *unde postează săptămânal.*

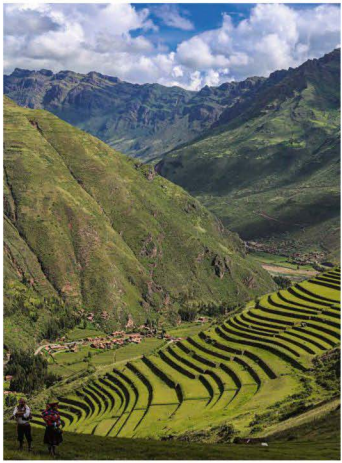

Terasele ruinelor incase din Pisac, Sacred Valley, Peru (stânga). Carla, Aris și Ana desenează flori, minioni și logoul „I am Family" pe carena tuk-tuk-ului, Taray, Peru (dreapta). Aris se joacă cu Oscar pe plaja „Praia Da Rocha" după apusul soarelui, în Portimao, Algarve, Portugalia (jos).

Munții Gurghiului (dreapta) au una dintre cele mai bogate biodiversități din țară. Și la pescuit de păstrăv-diavolul e în detalii. Pentru a alege musca potrivită, Mihai Todoran nu-și desprinde ochii de pe suprafața apei.

POVESTIRI DE PE

Valea Gurghiului

O selecție subiectivă de locuri, oameni și istorii.

TEXT: **ADINA BRÂNGIULESCU**
FOTO: **COSTAS DUMITRESCU**

Dedesubtul perdelelor de ceață care învăluie coroana împădurită a dealurilor înalte, o turmă de oi, nesimțitoare la frigul și ploaia dimineții, paște în tihnă. Case răzlețe urcă pe văile ce taie dealurile, până hăt-departe, tocmai unde începe pădurea. Aici, ursul vine până aproape de casă și se înfruptă din mere, pere și prune, căprioarele fac salturi lungi în grădini și vulpea se furișează prin ogrăzi. Locurile astea mi s-au strecurat în suflet și, oricât de departe m-aș duce, mă cheamă de fiecare dată înapoi – așa că, de câțiva ani, locuiesc în Ibănești, o comună de pe Valea Gurghiului (Mureș), într-o casă bătrânească, din apropierea pădurii. Îți prezint aici o colecție personală de experiențe adunate din așezările care se întovărășesc cu apa Gurghiului, până la confluența cu Mureșul, în Reghin.

Dansatorii din Hodac și câteva dintre fetele de curând măritate reeditează, în a doua zi de Rusalii, „Udatul nevestelor". Potrivit tradiției, femeile măritate în ultimul an trebuie să fie băgate cu picioarele în apa Gurghiului.

LA PESCUIT DE PĂSTRĂV

Printre fructele, legumele, brânzeturile, lăzile frigorifice și obiectele de instalații pe care le găsești în magazinul lui Zoki, într-un colț, la geam, vezi o măsuță pe care sunt împrăștiate tot felul de chițibușuri. Zaharia Damian (Zoki) e prizonier în magazinul său de luni până sâmbătă, dar duminica o zbughește pe dealuri. Iar colțișorul de care ți-am vorbit îi trădează marea pasiune: este „biroul" la care confecționează muște pentru pescuit la păstrăv. În apele Gurghiului trăiesc păstrăvul indigen, păstrăvul curcubeu, fântânelul, lipanul, lostrița, iar Mihai Todoran, la 17 ani, cunoaște, ca și mai experimentatul Zoki, toate cotloanele în care se pescuiește bine. „E un pescuit special, nu e monoton", îmi spune. La păstrăv, pescuiești la muscă (momeală artificială care imită insectele de la suprafața apei), nu vii cu scăunelul de pescar, așteptând de pe mal să tragă peștele. Intri în apă, iei în calcul ora, presiunea atmosferică, anotimpul – „pentru că fiecare anotimp are musca lui". Regula de bază este să alegi musca bună, cea care se potrivește cel mai bine cu ce vezi pe apă. Ușor de zis, dar imprevizibil, și în asta constă toată știința și frumusețea pescuitului la muscă. „Descoperi ce ai de făcut doar când te afli pe apă. Doar la fața locului îți dai seama ce ai de făcut și ce muscă trebuie să folosești", îmi explică Mihai.

Pentru un păstrăv gustos, cu mămăliguță, sos de usturoi cu smântână și o porție de papanași cu dulceață de afine, servite într-un foișor deasupra apei Gurghiului, oprește-te la „Pensiunea Lucreția" din Brădețelu, Ibănești – în drum spre Lăpușna, pe partea stângă (restaurantul e deschis doar în weekend). Dacă aerul curat, de pădure de munte, te îmbie să mai rămâi, Lucreția are șapte camere pentru cazare, bucătărie complet utilată pentru a-ți găti, locuri de grătar și de joacă pentru copii. Pentru cazare și bucătărie deschisă și în timpul săptămânii – nu lipsesc din meniu peștele și papanașii – poți merge la pensiunea de peste drum, „Ovidiu și Paula".

FOTO: ADINA BRÂNCIULESCU (UDATUL NEVESTELOR ȘI HRĂNITOARE ANIMALE)

VIAȚĂ SĂLBATICĂ

Respir încet și rar, fără să fac vreo mișcare. Nu aud decât frunzele uscate care cad. „Știi când vine ursul pentru că trosnesc crengile sub el când calcă. Uneori, apare din pădure, în fața observatorului, și merge direct la mâncare. Alteori, vine chiar pe drum", îmi spune Călin Pop (foto dreapta), profesor de vânătoare și salmonicultură la Colegiul Silvic din Gurghiu, care mă însoțește la unul dintre observatoarele din pădurea Mociar. Nu avem mult de așteptat. Suntem ajunși doar de 10 minute și-l văd. Vine liniștit pe drum, se oprește la o băltoacă în care se bălăcește minute bune, apoi se îndreaptă spre locul unde găsește, de obicei, mâncare. E masiv, cam 350 kg, estimează însoțitorul meu, și îmi face semn că pot încerca o poză. Îi admir calmul, pentru că mie îmi tremură mâinile. În liniștea pădurii, declanșatorul Cannonului se aude ca o bubuitură. Ursul face o întoarcere rapidă și dispare în pădure. Mă încearcă un amestec de bucurie, admirație, curiozitate și teamă, căci, deși nu sunt singură, nu mă simt în largul meu cu un urs brun liber, la câțiva metri de mine. Pe Valea Gurghiului, poți încerca și tu această experiență demnă de un Bucket List (și, cu echipamentul foto potrivit, poți surprinde cadre inedite), în plimbări la observatoare, organizate, cu ghid. „Ai ocazia să vezi animalele sălbatice libere, în mediul lor, nu în țarc", explică Mircea Todoran, președintele Asociației de Vânătoare și Pescuit Sportiv Valea Gurghiului, care gestionează trei fonduri de vânătoare, însumând 32.000 ha, „dar, trebuie să ții cont de sezon (cerbul, căprioru și mistrețul pot fi văzute tot timpul anului, spre deosebire de urs, care iarna intră în hibernare) și de momentul zilei, pentru că animalele ies dimineața, înainte de răsărit, sau la amurg." De-a lungul istoriei, această zestre naturală a adus în zonă principi, moștenitori imperiali, fețe regale și șefi de stat, pasionați de vânătoare. Potrivit documentelor de arhivă, citate de Mihai Gherghel, fost director la Colegiul din Gurghiu, principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi I (1630-1648), venea des să vâneze pe domeniul din Gurghiu, unde a construit un castel, transformat în 1883 în castel de vânătoare pentru Rudolf de Habsburg, fiul împăratului Franz Josef (tot din dorința casei de Habsburg s-au plantat arbori ornamentali, luând naștere, treptat, Parcul Dendrologic). Mai sus, la Lăpușna, este un alt castel de vânătoare, ridicat de regele Ferdinand, pus în circuitul turistic. Recordul național la cerb, emblematic pentru Valea Gurghiului, care nu a fost depășit din 2005 și a obținut bronzul european, e din zonă, de la Fâncel (expus la Muzeul Cinegetic Posada). „Avem unul dintre cele mai bine populate fonduri de vânătoare de munte", concheide președintele AVPS Valea Gurghiului. Pentru informații: 0265.538.055 – AVPS Valea Gurghiului, sau, dacă mergi în pădurea Mociar: 0265.536.004 – Colegiul Silvic Gurghiu.

Elevii de la Colegiul silvic din Gurghiu pun hrană pentru animalele sălbatice din pădurea Mociar. În plus, foarte importantă pentru căprior, cerb și mistreț este administrarea de sare, în lipsa câreia acestea migrează.

TOCANĂ VÂNĂTOREASCĂ LA CEAUN

Guiașul și tocana de carne făcute într-un ceaun mare, la foc de lemne, au un cu totul alt gust decât cele preparate la argaz, de cea mai bună bucătăreasă. Iar dacă în jar arunci câte o minge de mămăliga cu „inimă" de caș de oaie (tradiționalul „boț"), care pe exterior face o crustă crocantă, crede-mă că vei mai cere încă o porție. Dar încă nu te-ai ospătat cu ce e mai gustos pe vale, pentru că nu ai gustat tocana vânătorească, făcută la ceaun, după rețeta lui Călin Pop (un ceaun mare, de vreo 25 de porții): 10 kg de carne de căprior, 2 kg de ceapă albă, 200 de grame de morcov, 2 kg de ardei alb, untură de mistreț (500-800 g sau trei pachete de unt), foi de dafin, patru roșii, două căpățâni de usturoi, doi ardei iuți, patru mere, mentă sălbatică, sare, piper, boia dulce. Înainte de masă, servește un jinars de pere, iar în timpul mesei un vin roșu sec-demisec (Cabernet sau Pinot Noir).

CASTELUL DE LA LĂPUȘNA

În Lăpușna, în inima pădurii, la 815 m altitudine, unde aerul curat, foarte bogat în ozon, care-ți umple plămânii, aproape te ametește, se află castelul de vânătoare Lăpușna. Ridicat între 1925 și 1926 de regele Ferdinand, el a găzduit familia regală, iar partidele de vânătoare au atras cunoscuți lideri comuniști, precum Hrușciov, Jivkov, Tito. Nicolae Ceaușescu venea frecvent aici. La intrarea principală te întâmpină vitralii cu aspecte definitorii pentru zonă (precum vânătoarea, păstoritul, culesul). Mobilierul e din molid bătuit, cu sculpturi impecabil conservate, foarte dificil de realizat, deoarece molidul se așchiază ușor, teracotele superbe au fost comandate la Viena și geamurile duble, din sticlă, sunt lucrate artizanal. Impresionant, enigmatic, plin de istorie, castelul din Lăpușna este introdus în circuitul turistic. Te poți caza chiar în camera reginei sau a regelui, poți încerca să dai un mat la masa de șah lucrată special pentru Mihail Sadoveanu, pasionat de vânătoare și pescuit, sau să înveți șuba, la masa Elenei Ceaușescu. Castelul este ideal pentru ozonoterapie spontană, turism de relaxare, istoric și ecumenic (în apropiere se află biserica de lemn „Sf. Nicolae", construită în 1779), dar nu uita că te afli într-un loc special, cu obiecte de patrimoniu național, care trebuie respectate, îngrijite și conservate, subliniază Claudia Pescar, general manager. Pentru informații: 0365.730.003 sau rezervari@hotelgrand.ro (aranjamentele trebuie să se facă din timp, cu cel puțin o săptămână în avans).

În vizită la fabrica de lactate Mirdatod, alături de inginerul Nicu Bumb (stânga). Lemnul de molid, migălos sculptat, și teracotele unicat te transpun într-o altă lume la castelul de la Lăpușna (dreapta, jos).

BRÂNZETURI ALESE

În fiecare zi, vecina Floarea își aduce vacile puțin mai la deal de casa noastră. La fel fac vecinul Viorel cu cele trei vaci ale lui, Mărioara (și așa mai număr două vaci), tetea Alexandru care și le duce mai la vale și nu-l uit pe Vlăduț – care nu doar că-și aduce vaca, dar trebuie să rămână lângă ea, altfel biata se zbate până când vine careva de acasă. Să se tot facă vreo zece vaci, iar zgomotul tălăngilor împânzește locul. După ce nu le mai duc la ciurdă, gospodarii de pe aici nu-și țin vacile în grajd, ca să mai cruțe fânul strâns pentru iarnă. În plus, mănâncă și dau lapte mai bine decât atunci când sunt trecute pe meniul de iarnă. Din laptele lor, gras și gustos, la fabrica de produse lactate Mirdatod din Ibănești se face sortimentul „Telemea de Ibănești". „Pentru telemea nu folosim decât laptele care are la bază flora spontană a zonei, din Gurghiu, Hodac și Ibănești. Nu-l amestecăm cu alt lapte ca să nu-i schimbăm gustul și calitățile", explică Nicu Bumb, inginer-șef. Pentru sărare se folosește saramura naturală din satul învecinat, Orșova. Fiind un produs 100% local – materiile prime provin numai din acest areal geografic, iar producerea, procesarea și prepararea au loc aici, în Ibănești –, „Telemeaua de Ibănești" a obținut pe data de 13 martie 2016 recunoașterea în Uniunea Europeană ca produs tradițional românesc, cu Denumire de Origine Protejată (DOP).

LA CAZAN

Fiertul jinarsului (pălinca) e un adevărat ritual, peste care nu sare niciun gospodar serios de pe Valea Gurghiului. Bărbații se adună într-o magazie, în dreptul unei vetre mari și al unui cazan uriaș și rămân acolo ore întregi, o noapte, o zi, cât este nevoie. Borhotul (fructele fermentate) se răstoarnă în cazan, vaporii care se formează prin fierbere traversează o țeavă orizontală și apoi trec printr-o spirală, aflată într-un răcitor, un butoi mare cu apă rece. La contactul vaporilor de alcool cu temperatura scăzută din răcitor are loc procesul de distilare, iar printr-o țeavă din butoi începe să curgă utca, lichid rezultat din prima fierbere. La a doua fierbere nu se mai lucrează cu borhot, ci numai cu utca. Este o etapă de finisare, pentru a-i crește gradul de alcool și pentru a se limpezi. Și Doamne-ferește să lași jinarsul nesupravegheat, că poți să strici totul! Trebuie să verifici mereu să nu înceapă să curgă lichid prea slab și să încerci să prinzi momentul de perfecțiune a jinarsului. Se păstrează în butoaie de frăgar (dud) sau de stejar cu bețe de frăgar, pentru aromă și o culoare gălbuie frumoasă.

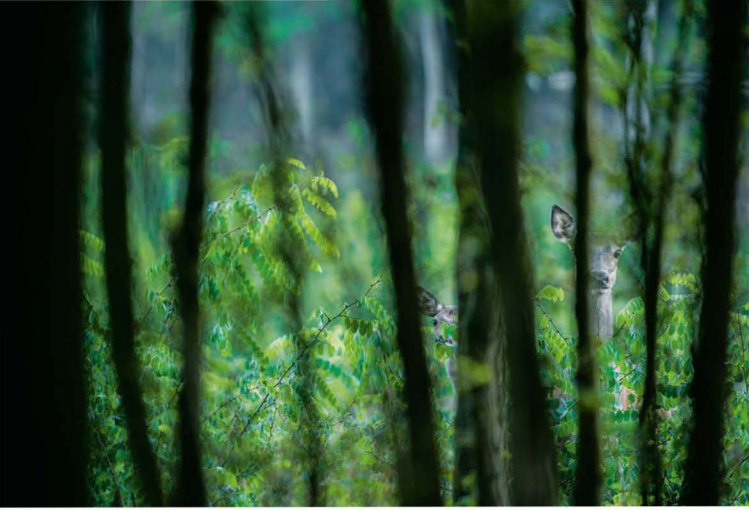

BERE NEFILTRATĂ

Amăruie și bună, e gustul berii din tinerețe", mi-a spus un prieten pe care l-am dus în vizită la domnul profesor Dumitru Matei, după ce a gustat berea nefiltrată pe care acesta o produce la fabricuța pe care o are în curte. De altfel, de fiecare dată când se anunță prieteni de departe, dau o fugă la domnul profesor ca să mă aprovizionez cu bere Lăpușna, făcută aici, la noi în comună. Profesor de matematică la Colegiul silvic din Gurghiu, domnul Matei a făcut prima încercare în acest domeniu în 1991, cu berea filtrată „Brădet", produsă în Gurghiu. Ulterior s-a reorientat spre berea nefiltrată – sănătoasă, naturală, bogată în vitaminele care se pierd prin filtrare, pe care o produce acasă, la Ibănești (la Podul Runcului), în propria lui fabrică. Timpul și apa sunt secretele berii Lăpușna. Profesorul Matei nu adaugă dioxid de carbon sau ingrediente care grăbesc fermentația, ci licoarea lui fermentează în tihnă: enzimele din drojdia de bere „mănâncă" zahărul din mustul extras din malț și-l transformă în dioxid de carbon și alcool. Iar apa este curată și bună. „80% din materia primă este apă, iar apa noastră este trâsnet de bună pentru bere, cu proprietăți de apă minerală", spune dânsul.

Profesorul Dumitru Matei a renunțat la etapa filtrării berii ca să nu piardă vitaminele pe care aceasta le are în mod natural (stânga). Pe apa Gurghiului mai sunt încă vâltori funcționale, veritabile mașini de spălat tradiționale, la care femeile își curăță prosoapele și alte țesături groase (dreapta).

LA VÂLTOARE

Când fac curățenie serioasă, îmi iau prosoapele și lucrurile voluminoase, le urc în mașină și merg cu ele la vâltoare. Le arunc în „cuva" conică, ridic stăvilarul și apa vine cu forță, învârtindu-le ca o uriașă mașină de spălat. Sistemul nu e complicat: un butuc gros de 40 cm este tăiat roată împrejur și scobit. Bagi acolo răzlogi de 2 m înălțime și-l fixezi apoi în pământ, cam la 70-80 cm, îmi explică nenea Manailă, care 30 de ani s-a ocupat de vâltorit și a umblat până la Cluj și la Bistrița, de-și umplea căruța cu lucruri pe care le aducea acasă, la vâltoare. Apa

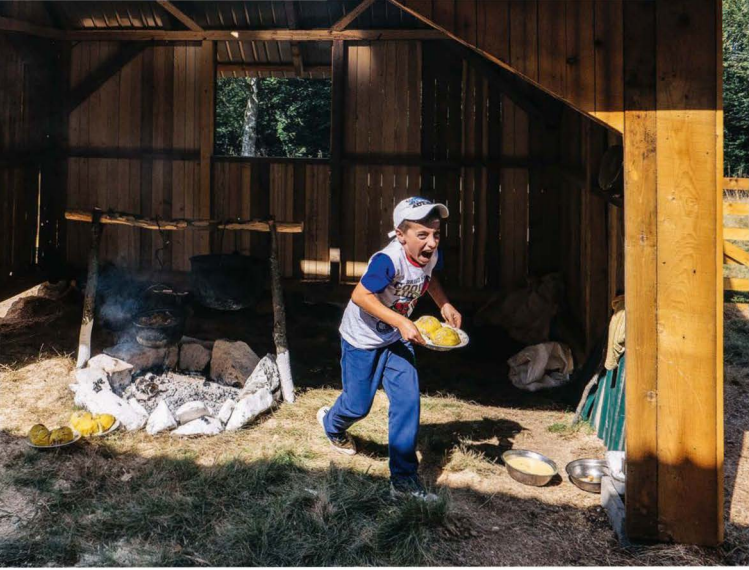

vine deviată din Gurghiu pe un jgheab și curge pe marginea vâltorii ca să formeze un vârtej. Debitul este reglat de un stăvilar pus la capătul de sus al scocului. Când ai terminat de spălat, pui stăvilarul și apa se oprește. Rezultatul este o mașină de spălat ecologică, a cărei cuvă este o construcție din lemn, de formă conică. În 15-20 de minute, lucrurile mele sunt spălate. Le întind pe sforile puse între copaci și mă întorc când sunt uscate.

SUVENIRE ARTIZANALE

Doamna Rusanda Feier modelează cu dălțița, de parcă ar încondeia, fluierul roșu din lemnul de alun. Stă pe un scăunel în fundul curții, după o boltă înaltă de viță-de-vie, rezemată de o stivă de lemne, frumos rânduite, cu o sticlă cu apă în stânga ei. Într-un coș de nuiele se adună tot mai multe fluiere roșii, verzi, negre, albastre, vișinii. Soțul ei, Ioan, lucrează în atelierul din față, îndreptând și găurind bețele care vor deveni fluiere. Familia lor e doar una dintre cele care duc mai departe o tradiție a comunei Hodac, și anume, realizarea de fluiere din lemn (în Hodac se mai lucrează naiuri și cavale). Fluierele se fac din bețe drepte de salcie sau de alun. Ca să fie perfect îndreptate, domnul Ioan așază bățul într-o gaură din „oblitorul" de lemn și trage de el în direcția opusă îndoirii. Apoi, îl găurește cu burghiul, exact pe mădUvă, îl cojește cu cosorul și, ca să fie neted-neted, îl șmirgheluiește. Înainte să ajungă în mâinile soției lui și să capete unul dintre cele zece modele pe care le lucrează, fluierele mai trebuie să se usuce și să fie vopsite. Totul se face cu atenție, fără grabă, mai ales că într-un fel se usucă alunul față de salcie. „Dacă tot ne trudim, să facem treabă ca lumea", îmi spune doamna Rusanda. Imagini de arhivă, cu prima echipă de fluieraşi din Hodac, dar și cu ocupațiile tradiționale (vezi cum lemnul era transportat în jgheaburi, pe apă), cu portul zonei, cu bărbați cu plete, care aduc a haiduci, poți admira într-o impresionantă colecție de peste 800 de imagini vechi, la Vasile Adrian Lupu Basaraba, bibliotecar în Hodac.

Bună dispoziție și mâncare tradițională, la inaugurarea stânii europene din Poiana Obârșie (Ibănești). Vasile Dumitru Dan, primarul comunei, crede că salba de poieni presărate pe dealuri este ideală pentru realizarea unui „drum al stânelor".

În Solovăstru, la mama Nica, poți vedea o casă bătrânească autentică locuită și te poți delecta cu povești din trecut (sus). Dealurile și poienile Văii Gurghiului pot fi descoperite în plimbări călare de una sau mai multe zile (jos).

MUZEUL VIU

Mama Nica, din Solovăstru, are 92 de ani și locuiește într-o casă mai bătrână decât ea, în care s-a născut bărbatul ei, acuma mort. E o casă așa cum se făceau pe vremuri, pe care nu a vrut să o schimbe. „Le-am zis să lase casa cum este și după ce mă duc, și să lase oamenii să vină în ea. Mie mi-a plăcut lumea", îmi zice mama Nica și ochii fără ochelari, plini de viață, îi râd. Slavă Domnului, lumea vine la ea! Nu doar copiii, nora, nepoții, strănepoții și stră-strănepoții, dar și necunoscuți, dornici să vadă cum se trăia pe vremuri și cum arată o casă tradițională cu viață în ea. La intrare este o boltă de viță-de-vie, pe pereți sunt agățate fotografii vechi, de familie, unele din 1915, iar pe pat sunt aranjate frumos țoalele, fundurile de pernă și cearșafurile, ca să se vadă toate modelele și dantelele lucrate de mână. În fiecare an, mama Nica lipește pereții cu lut – până de curând lucra ea, dar acum cere ajutorul nurorii sale – și îi dă cu mieruială, vopsea albastră. În Solovăstru se mai țin șezători, cu obiceiuri tradiționale și cu atmosfera veselă și glumele de pe vremuri. Se organizează și pentru grupuri, dar trebuie sunat în avans la Mirela Georzică: 0746076563. „Cine vine nu este doar spectator, ci ia parte la șezătoare", spune Florentina Batori, coordonatoarea ansamblului popular „Coronița", din Solovăstru. „E servit cu gălușe (sărmăluțe cu păsat), țuică și întotdeauna se lasă cu o petrecere la sfârșit."

PLIMBĂRI PE DEALURI

Chiar dacă o să fiu bătrân, tot o să-mi iau un cal și o să mă plimb cu el pe dealuri așa cum făceam când eram copil", le spunea Dumitru Ciurba fiilor săi, pe când locuiau în Reghin. Nu a trebuit să aștepte chiar atât de mult. În urmă cu zece ani s-au mutat din Reghin în Gurghiu, unde și-au cumpărat casă și cai. O schimbare care a adus mare bucurie întregii familii – atât mamei și tatălui, amândoi din satul apropiat, Comori, cât și copiilor, care erau înnebuniți după vacanțele la țară. Așa au început plimbările călare. La început, au fost doar ieșiri pentru prieteni, dar li s-a dus vestea și tot mai mulți oameni vor să descopere călare Valea Gurghiului și zonele învecinate – Poiana Giurgiu, Brădețel, Câmpul Cetății, Jabenița, Mociar, Beica, Valea Mare, Șerbeni. Betiar, Cezar și Pitiu, de 14 ani, și mezinul Vidam, de doar doi ani, te poartă, lin sau la galop, nu lipsesc mesele câmpenești, păstrăvul la grătar și opririle la stâni. În călătoriile de mai multe zile, alimentele, proviziile, corturile și saltelele sunt încărcate într-o căruță cu coviltir. Dacă nu ești familiarizat cu călăria, o excursie de o zi îți este suficientă, dacă ești experimentat, poți să te încumeți la excursii de mai multe zile. Telefon: 0755669805, Cristi Ciurba.

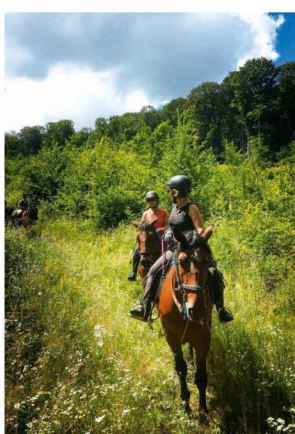

FOTO: ADINA BRÂNCULESCU (STEJARII ȘI CASA ȚĂRĂNEASCĂ), ARHIVA PERSONALĂ CRISTI CIUREA (CAI)

STEJARII SECULARI DIN MOCIAR

Îi recunoști imediat: niște uriași contorsionați, cu brațe gigantice care se sucesc și se răsucesc, cu trunchiuri mai închise la culoare decât restul frasinilor, teilor, fagilor, carpenilor și gorunilor. În Mociar, pădurea în care au fost odată regi, și care se întinde pe 2.000 ha, intri încă din Solovăstru, prima comună de pe Valea Gurghiului (pe drumul județean 153C Reghin-Lăpușna), care-ți iese în cale după Reghin. Aici, în Mociarul de Mijloc, pe o suprafață de 48 ha este rezervație naturală, de interes științific, datorită vârstei stejarilor – peste 500 de ani. Sunt aproximativ 100 de stejari care au diametrul trunchiului de aproximativ 2,5 m. Chiar dacă s-a încercat menținerea lor în viață, prin plantarea de subarboret, care să-i ajute și să mențină umezeala solului, ei nu mai sunt în stare de vegetație. Chiar și așa sunt impresionanți – niște sculpturi ale naturii de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Pentru plimbări cu însoțitor, contactează Colegiul silvic Gurghiu.

Vladimir și Miruna încearcă să îmbrățișeze un bătrân stejar. Trunchiurile stejarilor seculari din pădurea Mociar au circumferințe impresionante, cu mult mai mari decât ale copacilor din jur.

Jurnal de călătorie prin

Africa de Vest

TEXT ȘI FOTO: **ANA HOGAȘ**

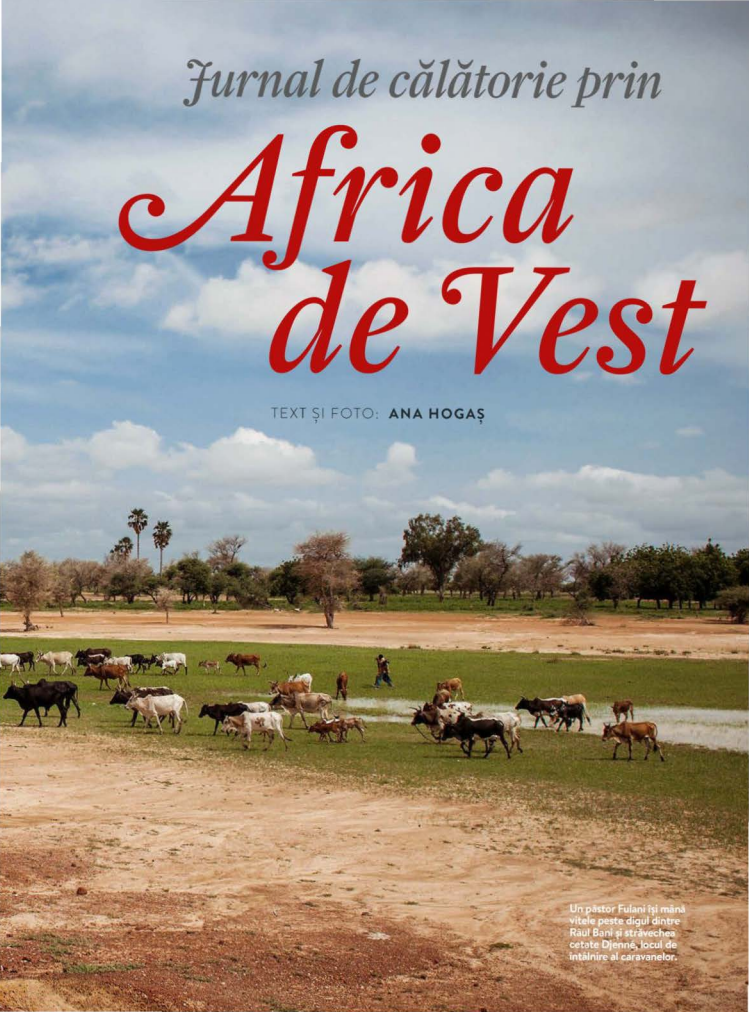

Un păstor Fulani își mână vitele peste digul dintre Râul Bani și străvechea cetate Djenné, locul de întâlnire al caravanelor.

Cel mai important târg din Africa de Vest are loc în fiecare zi de luni în fața celei mai mari clădiri de chirpici din lume.

CAPITALA BAMAKO

În sezonul ploios, Africa „neagră" e o provocare pentru simțuri. Tuleie de vegetație suculentă cuceresc Sahelul. Fructe și legume proaspete sunt stivuite pe tarabele din sate și peste tot pe marginea ulițelor din glod stacojiu. Păsările, parcă mai albastre ca oriunde, se pun pe cuibărit în baobabii care te ațâță cu fructele lor acrișoare. Aerul pișcă. Peste tot miroase a mango și fân cosit.

Pentru nomazii Fulani e anotimpul transhumanței. Buzele și gingiile femeilor tinere sunt tatuate ritual cu pigment negru. Tchoodi le marchează trecerea în rândul adulților, dintre care vor începe să-și caute un soț.

Casele lor de iarbă, Bukkaru, sunt părăsite. Torenții le vor topi în doar câteva luni. Acum, încărcate cu cele mai de preț bunuri ale comunității, caravanele de măgăruși se urnesc către pășunile din provincia Sikasso, grânarul țării. Noi mergem în sensul opus, spre Bamako.

Nu ai greși să confunzi capitala republicii Mali cu un sat neobișnuit de mare. Mai toate orașele subsahariene sunt așa. Fluviul Niger, cel mai lung din Africa de Vest, împarte Bamako în două: cartierele sărace cu bordeie de tablă sunt pe un mal, clădirile administrative cu fațade din perete-cortină și hotelurile de lux, pe altul. Între ele se află enorma Grande Marché, adevărata inimă a capitalei. Milioane de locuitori o tranzitează măcar o dată pe zi. Unii târguiesc diverse bunuri de plastic importate din Nigeria sau din China. Alții vânează cele mai frumoase imprimeuri ghaneze pentru fuste pagne și costume făcute pe comandă, pentru că malienii nu concep să iasă nici măcar până la piață decât îmbrăcați cel puțin la patru ace. Suferinzii caută în sectorul cu fetișuri, printre carapace de broaște țestoase, dinți de șacal, fetuși de vacă și papagali mumificați, gri-gri-ul prescris în rețetă de vraciul voodoo. Cei mai mulți însă vin în bazar pentru a lua masa, iar tarabele cu de-ale gurii se revarsă dincolo de trotuar.

Ar fi păcat să nu ne riscăm stomacul cu savori nefamiliare. Precupețele le-au desăvârșit în decade bune de comerț ambulant. Obiceiul locului spune să dăm singuri la o parte capacele de pe oalele mamaielor și să ne alegem felul preferat. După care să ne înghesuim pe băncuțe, alături de întreaga suflare din Bamako, pentru a devora blide cu *riz arachide*, *brochetes* de capră cu *yam* prăjit, sau, dacă ne nimerim la orele dimineții sau la apus, clătite

frou frou din făină de orez și cocos ras, gogoși umplute cu fasole, porumb copt pe cărbuni, terci de mei sau tocane picante din pește de Niger și frunze de baobab.

La Bamako, ploile dau semnalul petrecerilor de nuntă. În această țară majoritar musulmană, sute de tineri își vor pune pirostriile până în Ramadan. Mese și scaune, dar mai ales boxe gigantice ocupă treptat fiecare colț de stradă. Artiștii se pregătesc pentru rezidențe live electrizante. Femeile și bărbații – tineri sau bătrâni, negri sau *toubab* cu pielea albă – încep să vină seară de seară, ca să danseze și să consume cantități impresionante de limonadă de hibiscus și mai ales de bere, deși sunt supuși ai Profetului, pacea fie cu El.

De ce este Mali sinonim cu muzica? În fond, în toată Africa se ascultă și se produce mult. Fapt e că malienii, un popor de o extraordinară diversitate etnică, își află sursele de inspirație în trecut. În taxiuri, în magazine și restaurante, sau pe postul național de televiziune, poți auzi cântece în limbile tribale – Bambara, Songhai sau Senufo – pe lângă cele în franceza oficială. Chiar și cei care compun și interpretează blues, jazz, hip-hop, reggae sau rap preferă instrumentele fabricate artizanal, de maeștri de la sat. Casta jeli din regiunile Kayes, Koulikoro și Ségou cântă la *kora*, un obiect pe

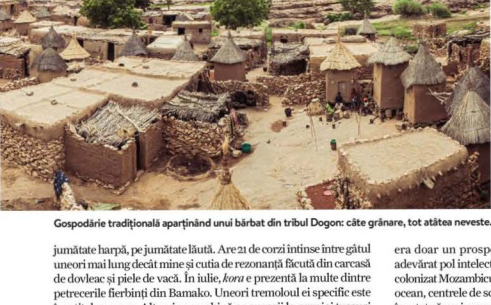

Gospodărie tradițională aparținând unui bărbat din tribul Dogon: câte grânare, tot atâtea neveste.

jumătate harpă, pe jumătate lăută. Are 21 de corzi întinse între gâtul uneori mai lung decât mine și cutia de rezonanță făcută din carcasă de dovleac și piele de vacă. În iulie, *kora* e prezentă la multe dintre petrecerile fierbinți din Bamako. Uneori tremoloul ei specific este însoțit de snoave. Alteori se combină cu arpegii la *ngoni* și tușeuri de *balafon*. Nu te mira însă dacă artiștii din capitală o vor alterna cu chitara electrică. În fond, unele dintre cele mai importante formații de fusion din Africa subsahariană și giganți ca Bembeya Jazz și Habib Koité au început așa, încălcând normele și reinventând muzica la Bamako. Suntem norocoși să vizităm acest oraș, faimos pentru viața lui de noapte, în sezonul nunților. La ora la care il părăsim pentru a ne continua călătoria spre nord, Bamako e deja o scenă eclectică, neîncăpătoare.

CETATEA DJENNÉ

Odată cu apele Nigerului, mai tulburi spre Mopti, peisajul, muzica și portul malienilor suferă și ele o transformare. Pământul roșu din sud e înlocuit de nisip. Vegetația se împuținează. Motocicleta e singurul obiect care lasă umbră pe sutele de kilometri dintre localități. În piețele sătești, unde facem popasuri de aprovizionare, nu se mai aude *kora*, ci tambururi arhaice și câte o stranie *imzad*, lăuta cu o singură coardă, care pare să le aparțină exclusiv nevestelor de tuaregi. Uneori mă așez turcește în preajma lor și le privesc cum cântă. Cele mai tinere sunt senzaționale de frumoase, cu pletele aproape complet ascunse de vălurile indigo. În preajma lor se adună o audiență de melomani de toate vârstele și neamurile: care stau sprijiniți pe stive de mango, care așezați pe găleți pline cu te miri ce, sau pe scaune din plastic din acelea ieftine. Una dintre femei îmi face semn cu mâna. E o invitație de nerefuzat la un al nu știu câtelea ceai. Fără să se ridice de pe jos, femeia îa ceainicul de pe foc și cu o mișcare elegantă, dar precisă, toarnă de la o jumătate de metru înălțime într-un pahar cam cât unul de țuică. Apoi îmi întinde ceaiul cu brațul ei cu pielea ca ciocolata amăruie, pictată până în vârful unghiilor cu henna. Puținele propoziții în Bambara pe care le-am deprins în capitală nu mai sunt, desigur, de niciun folos. Așa că duc mâna dreaptă la piept și îl ating scurt, în dreptul inimii, cum am observat că se face în Mali atunci când ai de dat un ban, sau dacă vrei să-ți exprimi recunoștința față de cineva. Tot prin semne trebuie să întreb unde se face stânga spre Djenné. Cetatea găzduiește mâine cel mai mare și mai spectaculos târg din Africa de Vest.

O trecere de bac mai târziu, călcăm pe străzile desfundate ale fermecătorului oraș înconjurat de Râul Bani. Istoricii i-au datat din anul 250 d.H. Localnicii spun însă că ar fi fost întemeiat din lut și sânge de fecioară, sacrificată de pescari duhurilor apelor. Cert e că între secolele al XIV-lea și al XVII-lea istoria cetății s-a împletit cu cea a legendarului Timbuktu. Pe atunci comerțul trans-saharian cu aur, sare și sclavi tranzita ambele orașe. Djenné nu era doar un prosper popas comercial pentru caravane, ci un adevărat pol intelectual pentru Islam. Dar după ce portughezii au colonizat Mozambicul și au pus la punct un sistem de transport peste ocean, centrele de schimb au fost mutate pe coastă. Caravanele au încetat să mai sosească aici. Djenné, „bijuteria Nigerului", a fost lăsată să decadă.

Din fericire, localnicii îi sunt fideli. Nu și-au închis atelierele unde se fabrică, la fel ca la început de mileniu, superbe imprimeuri *bogolan*. Nu s-au oprit din înșirat ambră în brățări demne de brațele unor zeițe. Toi ei repară, an de an, cu îndârjire sisifică, toată cetatea din chirpici, grav afectată de averse. Lucrările atrag curioși și specialiști

Un copil Dogon își adună caprele lângă o *togouna*, clădirea cu tavan coborât la 1,2 m unde are loc sfatul bătrânilor (sus). În satele Dogon de la baza falezei Bandiagara, accesul la apă potabilă și pentru irigații este înlesnit de puțuri forate recent cu sprijinul ONG-urilor străine (jos).

din Occident și au amplorarea unui ritual. Mai întâi, cărămizile de argilă sunt uscate la soare. Se construiesc schele enorme. Apoi locuințele, palatele și splendida moschee, cea mai mare clădire din lume construită în întregime din lut și declarată de organizația UNESCO parte din Patrimoniul Cultural Mondial, sunt retencuite. Cornișele sunt redecorate cu ouă de struț, un simbol al fertilității și norocului. Splendoarea de odinioară a orașului e restaurată, măcar până la următoarele ploi.

Așa cum Djenné renaște anual din propria cenușă, lunea a rămas cu sfințenie zi de târg. Te va uimi mulțimea de producători și comercianți sosiți, ca de atâtea generații, din toate colțurile regiunii. Mărfurile lor sunt descărcate fix pe maidanul din fața Marii Moschei: coșuri împletite, saci cu mirodenii, baloturi de bumbac, role de frânghie „trasă" din scoarță de boabab, dar și nimicuri chinezești. La loc de cinste: prețioasele blocuri de sare din Taoudenni, ocna din inima Saharei. Aceasta sare de calitate rezistă bine la temperaturile ridicate și la transportul prin deșert, fără a-și schimba culoarea și gustul. Odinioară era atât de apreciată, că era lăsată moștenire generații la rând. Până la introducerea banilor de hârtie de către coloniștii francezi, sarea din Taoudenni a fost chiar folosită ca monedă de schimb. „Caravanele Aurului Alb" – așa li s-a spus convoaielor care o aduceau de la aproximativ 40 de zile distanță de Timbuktu, și apoi aici. Poreclа a rămas.

Spre amiază zarva e în toi. Întreg orașul a fost ocupat de turme de vaci și de capre. Nu există ungher în care să nu se fi organizat măcar o minibăcănie. Se negociază intens. Osteniți de acest Babilon, revenim în arena centrală. Ca în orice piață autentică, precupeții din Djenné nu sunt deloc interesați de noi și putem observa în relativă tihnă furnicarul de oameni. De data asta ochii mei și obiectivul camerei foto insistă pe femei. Le admir ținutele perfect asortate. Le urmăresc cum aranjează pe pleduri mărfurile cele mai delicate – unt de shea din Burkina Faso, bijuterii din argint cu insemne berbere, săpun și nuci de cola aduse tocmai din Coasta de Fildeș. Mă întreb cum de pot balansa pe cap cu atâta grație acele tipsii impresionante? Dar stoicele mame nu se opresc din treabă decât pentru a-și alăpta pruncii care le atârnă la spate, susținuți de baticuri înnodate cu grijă sub sâni.

FLUVIUL NIGER

După alte două zile avem întâlnire cu Adiourou, de meserie ghid. Intenționăm să îl tocmim pentru un tur în ținutul tribului său, care trăiește ceva mai la nord. Adi ne așteaptă pe acoperișul unui restaurant din Mopti. Orașul e construit chiar la confluența Râului Bani cu Nigerul, pe trei insule unite prin stăvilare, și perspectiva de pe terasă e într-adevăr minunată. Marele fluviu curge leneș. Sub cerul cucerit de o pâclă vineție, apa pare de cupru. Pe mal, animație: pirogile sosite din Timbuktu sunt descărcate, iar sacii cu sare de Taoudenni sunt pregătiți să plece mai departe spre Bamako.

„Aș vrea să vadă mai mulți străini că Mali nu e frumos doar în zonele turistice", spune Adiourou, de parcă mi-ar fi ghicit gândurile. Ne spune că șarmul cetății Djenné motivează cei mai importanți donatori pentru conservarea obiectivelor istorice. Și Timbuktu? Orașul construit de tuaregi la marginea deșertului a fost dintotdeauna o metaforă pentru ținuturi exotice, îndepărtate. „Din păcate, momentan nu se poate face mai nimic", spune Adi. Din martie 2012, zona de nord e controlată de o grupare radicală. În încercarea de a combate traficul cu obiecte culturale, guvernul malian a cerut UNESCO să adauge orașul caravanelor pe lista siturilor de patrimoniu mondial periclitate. Adi oftează: „Ocupanții vor să instaureze *sharî'a*. În Gao, Kidal și Timbuktu toate formele de artă seculară au fost deja interzise." Îl privesc incredulă. Pur și simplu nu îmi pot imagina „Mecca Saharei" fără muzică.

Mali este sinonim cu muzica. Artiștii malieni își celebrează istoria și tradițiile cântând în limbile tribale Bambara, Songhai sau Senufo și preferă instrumente fabricate artizanal, de maeștri de la sat.

FALEZA DOGONILOR

La sud de cotitura principală a Nigerului renunțăm la motocicletă. Cele mai multe sate ale populației Dogon sunt construite pe Faleza Bandiagara, unele săpate în stânci greu accesibile, așa că trebuie să continuăm pe jos. Încă din prima zi de marș suntem salutați cu zâmbete. Fiecare sătean întâlnit are grijă să ne facă să ne simțim bine-veniți. În cătunul Kani-Kombolé, cuibărit la baza unui canion perforat de cascade, ni se îngăduie să dormim pe o terasă, unde în loc să ne instalăm discret, devenim niște comedianți. Ancorarea plasei de țânțari, fixarea protecției de ploaie în clipsuri sau umflarea saltelelor trezesc câte un „aaah!" de încântare în rândul audienței de pici. Sunt atât de mulți și de frumoși, încât instinctul meu matern e dat complet peste cap. La lăsarea nopții, întinsă confortabil sub cerul liber, mă întreb: oare toată viața nu a fost decât un ocol pentru a ajunge aici? Adorm înainte să apuc să găsesc un răspuns.

Dacă la baza falezei locuințele Dogonilor sunt din chirpici și acoperite cu paie, pe platou devin adevărate cazemate. Zidurile din piatră sunt îndulcite cu desenele femeilor: caimani, broaște țestoase, vulpi, șerpi. Toate sunt animale venerate aici. Deși sunt înrudiți cu egiptenii, Dogonii au refuzat convertirea de facto la Islam și își păstrează cu dârzenie credințele străvechi. La lucrurile să fie și mai complicate, tribul are propriul calendar și o cosmogonie care ar face până și Ramayana să roșească de invidie. Motive complicate decorează orice obiect făcut de om – de la costumul tradițional pe care îl poartă ghidul nostru, la pivele în care învăț să fac mămăliga de mei și până la ușile pitice și obloanele sculptate cu măiestrie de bărbați. Sensibilitatea artistică a localnicilor i-a făcut, de altfel, faimoși în toată lumea. Artizanatul Dogon este extrem de căutat de colecționari.

La jumătatea turului avem de escaladat o crevasă până în satul Enndé. Urcușul e ușor, dar ou și soarele o nălucă fierbinte în spatele norilor trebuie să ne drămuim cu grijă rezerva de apă. Adiourou a remarcat că sunt curioasă să gust ce se cultivă prin grădini și suplimentează proviziile cu nucile dulci pe care le culege direct din copacii de karité și cu fructele acrișoare și portocalii din liane. Dogonii însă preferă nucile de cola. Sunt incredibil de amare,

Popas într-un mic restaurant sătesc pentru o porție de rasol de vită cu fasole și salată de ceapă. Bucătăreasa alege orezul de neghină pentru cină.

consumate pentru efectul lor astringent și energizant. Dacă ești invitat la masă, într-un atelier meșteșugăresc sau la sfatul bătrânilor, câteva nuci de cola mai măricele, de preferat cu coaja albă, sunt cea mai apreciată ofrandă.

Turul nostru se încheie în Begnimato, unde priveliștea spre Burkina Faso taie respirația. Bandiagara e o falie de 250 de km între două lumi. În vale vedem verdele Sahelului, același care stă pe drapelul malian lângă auriul mineralelor și roșul sângelui vărsat pentru independență, dispărând într-un ocean de nisip. Cornișa alcătuiește o scenografie și mai stranie: în loc să fi fost împinse din țărână, rocile par să fi fost azvârlite din cer de niște uriași.

Satul Begnimato este organizat pe trei cartiere: creștin, animist și musulman. Curțile sunt aproape deschise, delimitate cu vreascuri, obiecte casnice și organizate în jurul grânarelor în stil telem. Adulții întorși de la prășit stau la clacă. Cei mici zburdă desculți. Pare o viață simplă și curată, în care oamenii nu muncesc pentru a-și cumpăra obiecte, precum cei din Occident. Din pură întâmplare, oprim în fața unei case de peretele căreia atârnă numeroase puști, arce și cuțite, lângă blănițele necuvântătoarelor cărora li s-a venit de hac. Trebuie de bună seamă să fie gospodăria unui vânător. Adi mă împinge cu blândețe în incintă și mă pomenesc față în față cu un bărbat îmbrăcat într-o variantă de camuflaj a portului Dogon, numai că puternic accesorizată cu scoici. Mi se spune că stăpânul casei e frate cu șeful satului, după care vizita ia o întorsătură cu adevărat amuzantă. Cum află că purtăm același nume, tizul meu pufnește, mă ia de braț și îmi face turul gospodăriei: mai întâi copiii (20 de bucăți), apoi nevestele (numai trei, ceea ce corespunde cu numărul de grânare) și la urmă trofeele de muncă.

Pe drumul înapoi către centrul satului, Adiouro ne spune că urmează să mai participăm la un eveniment rar și important. Toumani, fiul cel mare al starostelui și *hogon*-ului din Begnimato, „devine astăzi bărbat". „Hai", spune el, „suntem așteptați!" Îl găsim pe fratele vânătorului Ana însoțit de un alai de tineri în tricouri de nylon și de adolescente cu găleți pline cu apă pe capetele rase chilug. Ni se zâmbește protocolar. Sub fruntea lată a șefului Sanga sunt ochi jucăuși și buze fără nicium rid, printre care sclipesc dinți neregulați ca ai unei pume. Să fie acesta cel mai în vârstă și cel mai înțelept om din cătun? Îi ofer după obicei cele câteva nuci de cola. Sanga le inspectează cu seriozitate – de emoție, uit să mai respir – după care le depune în palma unui băiat din stânga lui. Adi ne explică rostul: ca și alte triburi din Africa, Dogonii cred că la naștere omul este o ființă neutră. Abia după o vârstă anume și în urma unor ritualuri inițiatice complicate, care includ obligatoriu circumcizia și desemnarea unui „gen", se poate vorbi despre acceptarea în comunitate a individului adult. În cazul lui Toumani, rolul de chirurg va fi asumat de fierarul satului, într-o ceremonie la care, spre ușurarea mea, aflu că femeile nu pot asista.

Ne reîntâlnim la ospăț. Toumani poartă acum tradiționala cușmă Dogon în 4 colțuri și stă pe locul cel mai de cinste, între taică-său și unchi. Vânătorul e însă preocupat cu friptura: trebuie să aleagă cel mai sprințar candidat la *poulet biciclette* și să îl execute pe loc, profesionist. Apoi revine de-a dreapta nepotului și începe să aleagă bucăți de *yam* pe care le împinge delicat în partea lui Toumani de castron. Pentru cineva care nu se prea pierde cu firea, gestul lui Ana este de-a dreptul... patern. Singurul amănunt incongruent rămâne picătura de sânge proaspăt care i se usucă pe frunte.

„Caravanele Aurului Alb": între Mopti și Bamako, sacii cu sare gemă din ocnele sahariene sunt transportați pe Niger cu piroga.

PONTUL DIN INTERIOR

AGENDĂ PENTRU MALI

MOLIPSEȘTE-TE DE „MAL D'AFRIQUE"

Într-una dintre cele mai prietenoase, tolerante și diverse cultural destinații de pe continent. Peisajul variază de la Sahara la Sahel, în capitala Bamako ai mâncare de stradă delicioasă, cluburi cu muzică live și o autentică piață de voodoo, iar în nord ai de vizitat cetățile caravanelor și un trib străvechi.

ESTE SIGUR?

Din 2012, orașele Gao și Timbuktu sunt mai greu de accesat de turiști, iar anul trecut a avut loc o încercare de atentat în capitală, într-o clădire frecventată de expați și oameni de afaceri. Pentru un vizitator anonim însă, Mali a rămas perfect sigur, indiferent că o faci cu vehicul propriu sau cu transportul în comun. Nu uita că țara este foarte mare – aproape de două ori cât Texasul. Drumurile sunt excelente, dar conexiunea la Internet lasă de dorit. Chiar și la fața locului informația nu circulă ușor. Pentru cele mai corecte știri intră pe www.jeuneafrique.com

CUM E VREMEA

Caldă tot timpul, cu excepția nopților în zonele semideșertice din nord. Pentru a ocoli furtunile din sezonul ploios, alege intervalul octombrie-februarie.

ȚINUTUL DOGONILOR

Este cunoscut ca unul dintre cele mai frumoase din Africa, pentru peisajul muntos, arhitectura vernaculară dogonă și grănarele teleme încastrate în stânci. Ritualurile Dogonilor sunt faimoase datorită dansurilor pe picioroange și măștilor elaborate. Anul nou animist se serbează între mai și iunie, iar festivalul Sigi abia o dată la 60 de ani, cu următorul estimat pentru 2027. Când vizitezi un sat, nu uita că obiecte aparent banale sau naturale pot avea o semnificație sacră, iar anumite zone – ca altarul zeului Ama și casa hogonului – sunt strict tabu.

CÂT COSTĂ?

O călătorie ghidată în zona Dogonilor începe de la 15 euro de persoană pe zi și include mesele și cazarea în sate, fie în camere modeste sau în sistem camping, pe acoperișurile caselor. Organizează-te din timp. Transportul public între Bandiagara și satele de pe falează e aproape inexistent. Dacă nu poți merge pe jos și nu ai deja un vehicul, închirierea unuia pe plan local te poate costa zile întregi. Nu îți place mâncarea africană? Atunci fă-ți ultimele provizii la piața din Sevaré.

CE SĂ AI ÎN BAGAJ

Pantofii de trekking, crema solară cu factor ridicat și un filtru mecanic sau pastile pentru purificarea apei. În sezonul ploios ar fi indicat să ai propria plasă de țânțari impregnată corespunzător, un flacon de Quartem și suficientă loțiune contra nesuferitelor insecte prin care se transmite malaria.

CE SĂ CUMPERI ȘI DE UNDE

Muzică maliană din capitală, sculpturi din regiunea Dogon, bijuterii din ambră din Djenné, textile bogolan din Ségou și pagne din orice localitate. Lungimea standard pentru o fustă africană este 1,5 m.

FESTIVAL AU DÉSERT

Cel mai celebru eveniment muzical din Africa este încă în exil. În 2015 a fost integrat într-o caravană a păcii alături de Festivalul Niger din Ségou și Festivalul Taragalte din M'hamid, Maroc. Pentru ediția din 2016 urmărește www.festival-au-desert.org

UNDE ȘI CE MĂNÂNCI

Vită cu ceapă

Dacă ai doar câteva zile, cheltuiește-le în Bamako pe experimente culinare și vizitează centrul de meșteșuguri „Maison des Artisans" ca să îți faci o idee despre istoria celor 3 imperii succesive și 12 naționalități diferite. Pentru satele Dogone ai timp doar de la o săptămână în sus. Turul în nord poate include și o oprire în Mopti pentru o croazieră cu pinasse pe Niger și una în Djenné pentru Marea Moschee, preferabil într-o zi de luni. Dacă prinzi locuri și o perioadă liniștită, ai putea chiar zbura de la Bamako la Timbuktu cu o cursă specială UN.

FOTO: ANA HOGAȘ

CASA LUX

DE **22** DE ANI
SURSA TA
DE INSPIRAȚIE

- Noutăți de design interior
- Case și apartamente pentru toate gusturile
- Idei de amenajare pentru baie și bucătărie
- Ghidul cumpărătorului

LUNAR, la toate punctele de difuzare a presei!

www.casalux.ro

O REVISTĂ EDITATĂ DE
BurdaInternational RO

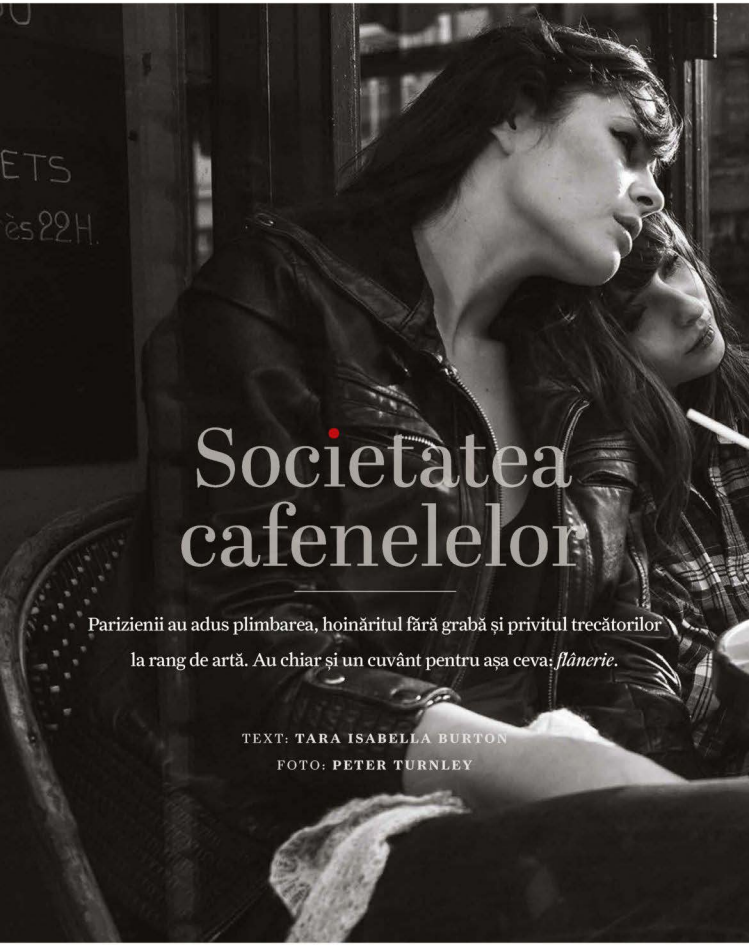

Societatea cafenelelor

Parizienii au adus plimbarea, hoinăritul fără grabă și privitul trecătorilor la rang de artă. Au chiar și un cuvânt pentru așa ceva: *flânerie*.

TEXT: **TARA ISABELLA BURTON**

FOTO: **PETER TURNLEY**

LUCKY STRIKE

U*NE PLACE, MADAME?*”

Așezat pe unul dintre scaunele desperecheate ale cafenelei La Bourse ou la Vie („banii sau viața”), personajul care mi-a pus întrebarea, ale cărui bretele galbene țin în frâu un colac de carne, mă privește prin ochelarii cu rame rotunde, îmi face semn spre mese, apoi se întoarce din nou spre partenerii de discuție.

Spune o poveste – se presupune că le-o spune lor, dar din felul bombastic cum îi răsună vocea, reflectată de tavanul galben, e clar că vrea s-o aud și eu. E o poveste populară, inspirată din operele fabulistului din secolul al XVII-lea, Jean de La Fontaine, despre un cocor care nu acceptă decât cele mai fine mâncăruri. Omul își depărtează brațele, imitând pasărea (și aproape dărâmând la podea un client nefericit), și începe să ciripească de mai mare dragul. Apoi se oprește. A observat un cunoscut, care trece cu mașina pe Rue Vivienne.

Fie că e vorba despre aflarea ultimelor știri (alături) sau despre petrecerea timpului cu prieteni buni (primele pagini), mare parte din viața Parisului se desfășoară în cafenelele prezente la tot pasul în capitală.

Ușile cafenelei sunt larg deschise: nu ne desparte nimic de trotuarul și strada de afară. Omul își strigă prietenul, care frânează în fața cafenelei. Stau puțin la taclale – despre muncă, viață, politică – fără să dea vreo atenție șoferilor care claxonează în jurul lor. Într-un târziu, îi face cu mâna. Prietenul demarează, iar povestitorul își reia istorisirea.

De-abia când observ pictura de pe un perete apropiat – reprezentând un bărbat aproape gol care pozează, ca în afișele cu vampe de modă veche, cu ochelari cu rame rotunde – îmi dau seama că e Patrice Tartard, proprietarul.

Apoi sosește un tânăr. Salută cu efuziune și dă mâna cu gazda cu un amestec de reverență și teroare. Ia un meniu; proprietarul i-l smulge, lătrând: *„Un autre poulet”* – încă un pui. Chelnerul dispare rapid.

Acum, privirea patronului e atrasă de altcineva, un motociclist care trece, vorbind la telefon. Asta lui Tartard nu-i place. Revarsă un puhoi de epitete – de la colorate la profane – până când motociclistul dispare. În cele din urmă, își reia povestea, făcând cu ochiul spre mine și imitând din nou un cocor. Tovarășii lui mă privesc, neajutorați, peste masă.

„Tipic francez”, oftează unul.

PUȚINE LUCRURI SUNT mai franțuzești decât împletirea măiastră de voyeurism și artă a spectacolului dintr-o cafenea pariziană. În fond, privitul trecătorilor este una dintre cele mai adânc înrădăcinate ocupații ale parizienilor în timpul liber. În secolul al XIX-lea, pe când industrializarea transforma orașul într-una dintre marile metropole ale lumii, *flânerie* – cuvânt care înseamnă a te plimba fără țintă, dar care implică atenție față de trecători – a fost ridicat la rangul de artă. *Flâneuri* ca romancierul Honoré de Balzac sau poetul Charles Baudelaire se preumblau pe recent construitele *grands boulevards* de pe Rive Droite, unde trotuarele late și cafenelele tot mai dese ofereau un loc de observație perfect din care să privești trecătorii interesanți. Bărfitorii spun că unii *flâneurs* ieșeau la plimbare cu țestoase de companie, ca să

BOIS
BIBELOT

Vizitatorii turnului Eiffel, ei înșiși un spectacol estival, aglomerează ampla Esplanade du Trocadéro.

fie siguri că nu merg prea repede. S-au dedicat cărți întregi acestui *„ville spectacle”*, orașului-spectacol, cum i se spunea pe atunci Parisului: ghiduri de teren urbane cu diverse tipuri de trecători care se puteau observa *en flânant*.

În copilăria mea petrecută pe Rive Gauche, visam să trăiesc în Parisul de secol XIX al scriitorilor *flâneuri* ca Balzac, Baudelaire sau Émile Zola. Mergeam cu bicicleta pe străzile-furnicar ale arondismentului 9, unde trăiseră curtezanele lui Zola și degeneraților lui Baudelaire, și urcam pe pavajul cu piatră cubică din Montmartre, îndrăgostită de Parisul romanelor pe care le citisem și al secolelor în care nu trăisem. Astfel am ajuns să-mi încep doctoratul în literatura franceză a secolului al XIX-lea – și să mă întorc acum la Paris, unde sunt pe cale să devin o *flâneuse* a secolului al XXI-lea.

Începe din locurile pe unde treceam cu bicicleta în copilărie – bulevardele arondismentului 9, pe care se perinda odinioară ca la paradă noua burghezie. Spre dezamăgirea mea, regăsesc prea puține ecouri ale lumii descrise de Baudelaire și Balzac. Nume de firme internaționale scânteiază sub balcoane de fier forjat; parizienii care trec în grabă pe lângă ele nu ridică ochii din telefoane. Dacă ar auzce cineva o țestoasă aici, ar fi zdrobită sub picioare imediat. Nedescurajată, ies de pe bulevardul Haussmann și mă îndrept spre Galerie Vivienne, unul dintre celebrele *passages* ale Parisului, galerii comerciale cu acoperiș de sticlă. Puține structuri evocă secolul al XIX-lea ca pasajele acestea inspirate de *souk*-urile Orientului Mijlociu. Parizienii le-au adăugat un element vital – panourile din sticlă smălțuită – care lăsa lumina să se reverse înăuntru, creând ceea ce criticul social din secolul al XX-lea Walter Benjamin numea „un oraș în miniatură”. Galeriile formează un traseu aproape continuu de la marile bulevarde la Montmartre, teritoriul artiștilor; erau locuri unde oamenii își puteau face reclamă la fel ca bunurile. Cu alte cuvinte, domeniul firesc al *flâneur*-ului.

Sub acoperișul de sticlă de peste Galerie Vivienne, scos în evidență de nimfe pictate de o parte și de alta a arcadelor neoclasice, întârzii pe lângă un anticariat, pregătită să flânez și eu. Vitrinele magazinului reflectă mesele cafenelelor din jur și îmi permit să urmăresc un tânăr carismatic și o blondă îmbrăcată impecabil, în jur de 40 de ani, așezați la mese vecine, care se prefac fiecare cu nasul în cartea lui. Le urmăresc reflexiile în timp ce trag cu ochiul unul la altul, pe rând, și zâmbesc. Întind mâna să iau o carte pe care să mă prefac că o citesc în timp ce-i spionez și îmi dau seama, prea târziu, că am ales un volum de nuduri erotice. Până să mă întorc eu, au lăsat cărțile jos și conversează. Până să plec, râd împreună.

Fiecare galerie pariziană, după cum urmează să descopăr, are propriile povești, spuse doar pe jumătate în timpul cât trec eu prin ele. În Passage des Panoramas – celebru, în romanul *Nana* al lui Zola, ca locul unde își întâlnește amanții curtezana omonimă – povestea ar putea fi una a șanselor ratate. Văd o femeie de o anumită vârstă, îmbrăcată prea elegant, în șifon albastru, stând singură la terasa braseriei tradiționale L'Arbre à Cannelle, cu o farfadă din lemn delicat sculptat din secolul al XIX-lea. Își ține spatele drept, iar părul vopsit blond îi e coafat în stilul rebelelor anilor '20. Trecătorii se lovesc de ea în drumul lor spre Noglu, fast-food-ul invecinat cu mâncare fără gluten, dar nu le dă atenție. Pare să aștepte pe cineva. Nu vine nimeni. Vizavi, într-un magazin de timbre rare, proprietarul vârstnic stă singur la tejghea și savurează fără grabă o friptură tartar și un pahar de vin roșu. Poate e văduv, neobișnuit cu singurătatea – sau poate așa mănâncă de 65 de ani. Fiecare personaj din orașul acesta, în care toată lumea privește pe toată lumea, e o întrebare fără răspuns. Poveștile le rămân la latitudinea imaginației mele.

Îmi închei plimbarea prin arondismentul 9 la Musée de la Vie Romantique, dedicat vieților și iubirilor unor boemi din secolul al XIX-lea, ca George Sand (pseudonimul lui Amantine-Lucile-Aurore Dupin, celebră pentru romanele ei feministe și povestea de dragoste furtunoasă cu compozitorul Frédéric Chopin) și pictorul Eugène Delacroix – o clasă specială de flâneuri. O matroană cu nas subțire conduce niște elevi prin muzeu, recitând date despre Sand, care a fost „mare în multe privințe. Mare autoare. Mare intelectuală. Mare *amoureuse*.”

Dar și aici, ca și în galerii, îmi acaparează atenția prezentul, nu trecutul. Îndrăgostiții care mă interesează pe mine nu sunt cei de după sticla protectoare. Un cuplu în vârstă se învârte prin muzeu, șoptind și ținându-se de mână cu atâta devotament, încât la un moment dat se împiedică de un scaun de epocă. Mai târziu, când îi observ în grădină, el acoperă mâna doamnei cu sărutări – moment intim la care nu poate trage cu ochiul decât un flâneur.

DACĂ GALERIILE ȘI CAFENELELE bulevardiere sunt două dintre marile teatre urbane din la *ville spectacle*, al treilea este magazinul general, numit de Balzac „marele poem al vitrinei, care își [recită] strofele de culoare de la Madeleine la poarta Saint-Denis”. În secolul al XIX-lea, astfel de edificii, pe atunci inovatoare, nu erau doar locuri de făcut cumpărăturile, ci locuri unde să vezi și să fii văzut, defilări de modă în care trecătorii își comparau alegerile vestimentare.

Mă întâlnesc cu un prieten din copilărie, James Geist – student parizian la Drept, de origine franco-algeriană – la Le Bon Marché, cel mai vechi magazin general din oraș, care i-a inspirat lui Zola romanul despre comerț și seducție *Paradisul femeilor*. Printemps și Galeriile Lafayette sunt mai cunoscute, îmi spune Geist, dar numai la Le Bon Marché, departe de hoardele de turiști, mai găsești rămășițe ale vechiului Paris, inclusiv amestecul de *flânerie* și paradă care definește în atât de mare măsură cultura pariziană.

„Aici, totul ține de a vedea și a fi văzut”, spune Geist.

Azi e o zi perfectă pentru *flânerie*, mă informează el. Suntem în *soldes*, o perioadă de reduceri stabilită de stat; toți parizienii, bogați și săraci, ies să facă cumpărături – și să vadă cine a mai ieșit. „Totul e un simbol”, spune Geist. „La New York sau Londra, importante sunt etichetele.” Aici, observă el, distincțiile sunt mai subtile: lucrătura unei încălțări, cusăturile unei poșete, modelul unei eșarfe – toate formează un limbaj vizual complex, prin care parizienii comunică.

În timp ce urcăm cu scările rulante spre departamentul de articole feminine, sub lumina care, trecută prin plafonul de sticlă colorată, îmbăiază balustrade de fier forjat, Geist îmi arată tipuri

Moment de reflecție și reflexie: trecătorii privesc o barcă de jucărie care plutește pe canal.

La Paris, un sărut nu e doar un sărut – e un moment împărtășit din istoria orașului.

de personaje pariziene. Pe un bărbat îl identifică drept dandy din Marais, un district la modă: are barbă lungă, bluză marinărească și eșarfă turcoaz. Nu departe, un om de afaceri cu început de chelie caută un customer împreună cu mama lui, o doamnă în vârstă ale cărei buze exprimă dispreț.

„Dar, *maman*, ăsta nu e la fel de bun ca și cel de la Saint Laurent!", se plânge el, în timp ce trecem. „La-l și gata", se răstește ea, fără vreo schimbare de expresie.

Apoi, Geist ne identifică ținta. E mai scundă de 1,55, are în păr șuvițe imaculate, iar chipul îi e fără vârstă de la crema hidratantă; reprezintă parizianca supremă a vremurilor apuse. Geanta Hermès discretă și pantalonii cu talie înaltă îi anunță identitatea de matriarhă a arondismentului 7, bastionul parizian al titlurilor vestigiale și al averilor moștenite. Rătăcește prin tot etajul, în unghiuri drepte, selectând, apoi renunțând la eșarfe, bluze, pantofi. Caută mecanic acel obiect unic care îi va desăvârși ținuta.

Geist râde. „La Paris, până și timpul liber cere pricepere", spune el.

DOUA ZI, Geist mă duce cu vaporașul la Café de Flore, pe Boulevard St. Germain. Dacă bulevardele de pe Rive Droite erau locuri preferate ale *flâneur*-ilor de secol XIX, *terrasses* de pe Boluevard St. Germain au devenit căminul spiritual al frecventatorilor de cafenele din Generația Pierdută, ajunși la maturitate în timpul Primului Război Mondial. Interiorul art déco de la Flore primea pe vremuri intelectuali ca Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir și Albert Camus. Acum, în ciuda abundenței de turiști, îmi spune Geist, Flore – și vecina și rivala sa Les Deux Magots – rămâne unul dintre locurile de *flânat* excelente ale orașului.

Nici nu sosim bine că ne găsim „teatrul". Trei domni trecuți de 60 de ani, cu abdomene proeminente sub pulovere încheiate în față, citesc ziare la o masă. Decid împreună cu Geist că sunt subiecții ideali, având echilibrul acela delicat între excentricitate și reținere atât de necesar în orașul acesta de oameni ai spectacolului.

Un cocker spaniel caută bucățele de croissant pe la picioarele lor. Stăpânul, un bărbat cu barbă albă, acum stropită cu cafea, îi dă câinelui, Caliphe, cu ziarul peste nas fiindcă se lăcomește la croissante, apoi își anunță plecarea. *„Je vais lire mon roman"* – mă duc să-mi citesc romanul. Se ridică zgomotos și își ia rămas-bun de la toarășii lui.

Face cinci pași pe bulevard înainte să-l vedem că dă din umeri și revine să-și reia locul, fără explicație. Prietenii lui nici nu-i cer vreuna. Caliphe sare să ocupe un scaun alăturat.

Bărbatul rămâne în centrul atenției încă două ore. Îi pleacă tovarășii; sosesc alții. Chelnerul îi aduce un bilețel, scris pe hârtie cu antetul Café de Flore, de la alt client. Un tânăr se oprește să-l mângâie pe Caliphe și îi salută afectuos stăpânul. O colegă de muncă aduce niște dosare și se lasă convinsă să mai stea.

— De unde cunoști atâta lume? îl întreabă ea.

Omul dă din umeri și zâmbește.

— Eu cunosc pe toată lumea.

În spatele nostru, un tânăr cu părul albit de timpuriu și ochelari cu ramă groasă se apleacă să tragă cu urechea, la fel ca noi. Când scoate telefonul să facă o fotografie discretă, Geist șoptește: „Uite aici *flâneur* adevărat". Ne înăbușim râsul. Dar prietenul meu redevine serios rapid. *Flânerie* nu e doar o sursă de amuzament, spune el.

„E o filozofie, un ideal. În ziua de azi, toți suntem tare egoiști, mai ales la Paris. Privitul celor din jur e, pentru noi, parizienii, un mod de a mai ieși din ale noastre și de a ne reaminti că mai există și altcineva în jur."

În timp ce vorbește, o zărim pe patriciana din Le Bon Marché. Poartă exact ce purta și ieri, plus o brățară lucitoare de argint. Îi întâlnește privirea lui Geist și, pentru o clipă, mi se pare că zâmbește.

UNA DINTRE CELE MAI CELEBRE POEZII ale lui Baudelaire este *Unei trecătoare*, despre o scurtă întâlnire cu o femeie pe care o întrezărește, apoi o pierde în mulțime. „Căci nu-mi cunoști cărarea, nu știu spre ce mergeai, O, tu, zadarnic dragă, o, tu, care știai!"

Cât rătăcesc în continuare pe străzile Parisului, mă bântuie versurile lui Baudelaire. Parcă intru într-o lume nu din romanele lui Balzac sau ale lui Zola, ci făcută din fragmente neterminate, în care întâlnesc personaje ale căror începuturi și finaluri nu le voi cunoaște niciodată.

De exemplu, bărbatul care se plimbă pe lângă Canal St. Martin citind un tratat de filozofie al lui Simone Weil, cu fața ascunsă de carte. Tânăra americană cu palton scump care suspină în brațele unei călugărițe franțuzoaice, pe treptele de la Basilique Notre-Dame des Victoires. Nu prind decât ecoul reflectat de fața domnului în vârstă de la cafeneaua micuță din Montmartre, care ține strâns, agitat, un buchet de trandafiri roz și galbeni, dă pe gât un pahar de *pastis* și pleacă grăbit. Bătrânul pe bicicleta galbenă, steampunk, de pe lângă Boulevard de Sébastopol, cu mai multe umbrele de modă veche agățate de ghidon.

— Ce e asta? îl întreb.

— *Ça?* Râde și se îndepărtează pedalând. *Ça, c'est la vie!*

ÎN ULTIMA MEA ZI LA PARIS, vizitez locul de odihnă al unuia dintre idolii mei, Oscar Wilde, care și-a petrecut ultimele luni de viață aici și ale cărui eseuri despre artificiu și comportamente de fațadă m-au făcut să mă îndrăgostesc de ideea unui *ville spectacle*. Mormântul lui, care seamănă a sfinx, din cimitirul Père Lachaise este protejat cu sticlă: l-au sărutat atâția admiratori, că a început să i se deterioreze suprafața. Turiștii vin, lasă flori și pleacă, iar eu observ o tânără în negru, care rămâne în urmă. Părul lung și blond îi cade peste caiet. O privesc cum se așază, schițează, ridică ochii spre mormânt. Îi observ ochelarii cu lentile întunecate, rujul arămiu, oftatul ușurat la plecarea fiecărui grup de vizitatori.

Când mă ridic să plec, mă oprește.

„Madame!" Vorbește engleza cu exitări. „Îmi place mult rochia dumneavoastră." Face semn cu capul spre mormânt. „Sunt sigură că și lui i-ar fi plăcut."

De-abia atunci mă uit în jos la caietul ei de schițe. Acolo, lângă imaginea mormântului lui Oscar Wilde, îmi văd portretul.

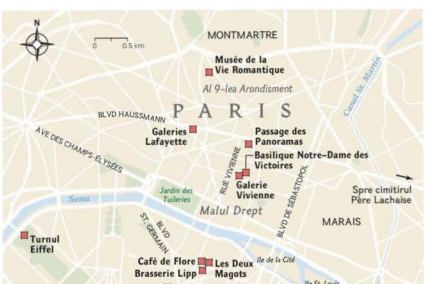

PONTUL DIN INTERIOR

PARIS, FRANȚA

LA O PLIMBARE prin capitala Franței, veți vedea natura umană complet expusă, de la doamnele impozante care beau o *café* la îndrăgostiții care gânguresc pe malul Senei. Cum spunea poetul Charles Baudelaire, la Paris „spectatorul este un prinț care se bucură la tot pasul că este incognito".

LOCURI DE FLÂNAT

De pe la jumătatea secolului al XX-lea, Boulevard St. Germain de pe Rive Gauche este o destinație de flânat preferată de mulți. Aici, titanii gemeni ai culturii cafenelei, **Café de Flore** și **Les Deux Magots**, atrag vizitatorii interesați de istoria literaturii; la mesele lor au stat nume mari ca Simone de Beauvoir și Albert Camus. În ziua de azi, la o privire mai atentă, veți vedea moștenitoare patriciene și localnici cu vechime care se împotrivesc schimbărilor și care își ocupă de multe ori mesele „obișnuite" cu orele, chiar și în serile aglomerate. Pentru o experiență de flânat mai intimă, traversați bulevardul și mergeți la **Brasserie Lipp**, preferata lui Ernest Hemingway. Aici, clienții răsfățați primesc masa mult răvnită din față, dar toți vizitatorii se bucură de locuri în primul rând la spectacolul local.

Puține restaurante evocă strălucirea Parisului de secol XIX ca **L'Arbre à Cannelle din Passage des Panoramas**; aici își întâlneau iubiții actrițele și curtezanele de la apropiatul **Théâtre des Variétés**. Flâneurii pot campa în interiorul decorat cu fresce al restaurantului sau la mesele „de afară", de sub arcada acoperită cu sticlă, locuri bune de observat parada cumpărătorilor din galerie. Firește, privitul trecătorilor nu se limitează la cafenele. Dacă reușiți să fiți admiși la **Le Baron**, un club de noapte ca o cutie de bijuterii dintr-un fost bordel aproape de Arc de Triomphe, vă veți pomeni umăr la umăr cu celebrități pariziene ale zilei și nume internaționale ca Beyoncé și Björk.

CAZARE SELECTĂ

La Hôtel La Louisiane, aproape de Boulevard St. Germain, s-au adunat personalități creative, de la Jean-Paul Sartre la Miles Davis sau Salvador Dalí. Louisiane s-a deschis în 1823 și are 80 de camere modeste, dar confortabile, de la 112 $ camera dublă. Pe vremuri, lumea boemă a sfârșitului de veac frecventa **Rive Droite**, zonă la mare modă din nou – acum o găsiți la **Hôtel d'Albion** (a nu se confunda cu hotelul France Albion), ale cărui 26 de camere multicolore au teme ca „Poezia" și „Dansul", de la 170 $ camera dublă. Preferați un decor avangardist? Îndreptați-vă spre est, către cartierul Belleville, unde designerul de origine parizian Philippe Starck a transformat o parcare acoperită în **Mama Shelter**, un loc jucăuș și vesel, compus din părți egale de restaurant, club și „hotel-concept". Oaspeții își pot pune măști (din partea casei) și își pot face selfie-uri cu computerele din camere. Imaginile se încarcă pe un server – metodă inovatoare de a flâna din confortul propriei camere. De la 110 $ camera dublă.

SCRISOARE DE DRAGOSTE ÎN FOTOGRAFII

Din adâncul obiectivului

Fotograful american Peter Turnley s-a îndrăgostit de Paris în 1975 și s-a mutat în capitala franceză în 1978. „Parisul îmi amintește întotdeauna cât de minunată poate să fie viața. Peisajul lui vizual ilustrează, poate mai bine decât oriunde, poezia și forța iubirii." Turnley surprinde trăsăturile acestea în fotografii (deasupra) din cartea lui din 2013, *French Kiss: A Love Letter to Paris*, pe care o numește „un omagiu adus momentelor superbe de romantism, frumusețe, speranță și iubire pe care mi le-a inspirat casa mea adoptivă".

FOTO: PETER TURNLEY/CORBIS; MARTA; INTERNATIONAL MAPPING

ZBURAȚI SPRE GRECIA, ORIUNDE ÎN EUROPA
ȘI SPRE ORIENTUL MIJLOCIU CU CEA MAI
BUNĂ LINIE AERIANĂ REGIONALĂ DIN EUROPA

... AEGEAN TRANSFORMĂ ORICE CĂLĂTORIE ÎNTR-O PLĂCERE.

Credem cu tărie că atunci când calatorii spre Grecia, trebuie să trăiți cea mai frumoasă experiență grecească, încă din momentul în care intrați în aeronavele noastre. Începând cu cel mai călduros bun venit, continuând cu mâncarea foarte bună și cel mai ridicat nivel de confort, vreji întelege imediat de ce am fost votați cea mai bună linie aeriană regională din Europa de șapte ori în ultimii opt ani. Atunci când zburați cu AEGEAN, primiți exclusiv servicii la cele mai înalte standarde.

Zburați din București spre Atena și mai departe spre Europa și Orientul Mijlociu cu AEGEAN!

Best Regional Airline Europe 2016

AEGEAN
A STAR ALLIANCE MEMBER
aegeanair.com

PARAVION
www.paravion.ro

Când vrei să descoperi lumea, totul începe cu un bilet de avion.

Rezervă cele mai ieftine bilete de avion direct de pe mobil.

PARAVION APP
Powered by vodafone

NATIONAL GEOGRAPHIC
TRAVELER
ROMÂNIA

Nimeni nu cunoaște lumea mai bine. Revista NG Traveler este publicată în 17 țări, în 13 limbi.
Redacții în WASHINGTON, D.C. • MEXICO CITY • AMSTERDAM • BUDAPESTA • BARCELONA • HAMBURG • LONDRA • MILANO • PARIS • BUCUREȘTI • MOSCOVA • VARȘOVIA • TEL AVIV • BEIJING • JAKARTA • MUMBAI • SYDNEY

REDACȚIA
Cătălin Ceruc, *redactor-șef* — Bogdan Gubernea și Adrian Bejenaru, *art directori*
Dominica Macri, *editor* — Luminița Georgescu, *corector*

COLABORATORI
Alexandra Popescu, *editor*
Adina Brânculeșcu, Roxana Farca, Ana Hoga, Ioan Colțuneczco, Elena Stancu, *texte*
Costin Dumitrescu, Heliuni Ignat, Andreea Ciuspoiu, Sorin Rechițan, Adrian Cîru, Ana Hoga, Ionuț Florea, Cosmin Bumbuț, *fotografi*.
Anca Bărbulescu, Monica Secetu, Adriana Hoancă, *traducători*.

BurdaInterPRO **Revista NG Traveler este publicată de BURDA ROMÂNIA**
Sandrin Apostolean, *director general*
Susana Pleșea, *Director editorial*
Daniel Scărlea, *Publisher*
Ioana Calotoiu, *director financiar*
PUBLICITATE Florentina Pănuș-Landi, *group advertising director*
Genoveva Enuță, *advertising sales manager*, tel.: 0729 218 680; genoveva.enuta@burda.ro
MARKETING Alina Gavrili, *marketing manager*
Gabi Gogan, QLT Group Division SRL, *brand manager*, marketing@burda.ro
PRE-PRESS Mihai Vătăselu
TIPOGRAFIE Tipărit la Radin Print, prin reprezentanții exclusiv pentru România 4 Colours, www.4colours.ro — 4Colours Radin print
DISTRIBUȚIE BURDA ROMÂNIA, distrib@burda.ro; tel 031/225.87.00
SERVICIUL ABONAMENTE tel.: 031/225.88.89, 031/225.87.82
abonamente@burda.ro; www.burda.ro; traveler@burda.ro
ADRESA: Bd. Decebal 25-29, Olympia Tower, etaj 4, sector 3, București 030964, tel.: 031 225 87 00, fax: 031/225.87.15

INTERNATIONAL AD SALES REPRESENTATIVES
ITALY BURDA INTERNATIONAL *Marielisa Sidoni*, tel. +39 02. 91 32 34 66, marielisa.sidoni@burda-vog.it
GERMANY BURDA COMMUNITY NETWORK *Julia Mund*, tel. +49 89 9250 3197, vanessa.vomunclevitz@burda.com; *Michael Neuwirth*, tel. +49 89 9250 3629 michael.neuwirth@burda.com
AUSTRIA BURDA COMMUNITY NETWORK *Christina Bresler*, tel. +43 1 230 60 30 50, christina.bresler@burda.com
SWITZERLAND BURDA COMMUNITY NETWORK *Gavan Violetta*, tel. +41 44 81 02 146, gotan.violeta@burda.com
FRANCE/LUXEMBOURG BURDA COMMUNITY NETWORK *Marion Bataille-Feick*, tel. +33 1 72 71 25 24, marion.bataille-feick@burda.com
UK/IRELAND BURDA COMMUNITY NETWORK *Jeannine Soellner*, tel. +44 20 3440 5832, jeanine.soellner@burda.com
USA/CANADA/MEXICO BURDA COMMUNITY NETWORK *Salvatore Zammuto*, tel. +1 212 884 48 24, salvatore.zammuto@burda.com

NG TRAVELER ROMÂNIA este o publicație a Burda România, sub licență National Geographic Partners, LLC. Burda România este membru BRAT (Biroul Român de Audit al Tirajelor)
ISSN: 2065 – 0841

BRAT Publicație auditată
ianuarie 2016 – martie 2016

COPYRIGHT © 2016 NATIONAL GEOGRAPHIC PARTNERS, LLC. ALL RIGHTS RESERVED. NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER: REGISTERED TRADEMARK ® MARCA REGISTRATĂ. PRINTED IN THE USA.

PUBLICAȚIE OFICIALĂ A NATIONAL GEOGRAPHIC PARTNERS, LLC.
„Să avem grijă de planetă"

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY
PRESIDENT AND CEO Gary E. Knell
BOARD OF TRUSTEES CHAIRMAN: Jean N. Case
VICE CHAIRMAN: Tracy R. Wolstencroft
EXPLORERS-IN-RESIDENCE: Robert Ballard, Lee R. Berger, James Cameron, Sylvia Earle, J. Michael Fay, Beverly Joubert, Dereck Joubert, Louise Leakey, Meave Leakey, Enric Sala

NATIONAL GEOGRAPHIC PARTNERS
CEO: Declan Moore
SENIOR MANAGEMENT
EDITORIAL DIRECTOR: Susan Goldberg
CHIEF MARKETING AND BRAND OFFICER: Claudia Malley
GLOBAL NETWORKS CEO: Courtenay Monroe
CHIEF OPERATING OFFICER: Ward Platt
LEGAL AND BUSINESS AFFAIRS: Jeff Schneider
CHIEF TECHNOLOGY OFFICER: Jonathan Young
CHIEF FINANCIAL OFFICER: Marcela Martin
BOARD OF DIRECTORS CHAIRMAN: Gary E. Knell

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER USA
EDITOR IN CHIEF George Stone, DIGITAL DIRECTOR Andrea Leich, DESIGN DIRECTOR Marianne Soup, DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY Anne Farar, SENIOR EDITOR Jayne Wise, FEATURES EDITOR Amy Alipio, DEPARTMENTS EDITOR Hannah Sternberg

PUBLISHER & VICE PRESIDENT, GLOBAL MEDIA: Kimberly Connaghan
SENIOR VICE PRESIDENT, INTERNATIONAL MEDIA: Yulia Petrossian Boyle
DIRECTOR, INTERNATIONAL MAGAZINE PUBLISHING: Ariel Deiaco-Lohr.
MANAGER, INTERNATIONAL MAGAZINE PUBLISHING: Roxana Stella
RIGHTS CLEARANCE SPECIALIST: Brad Engborg

A portion of the proceeds from this magazine support the National Geographic Society's nonprofit work in conservation, exploration, research, and education. National Geographic Society receives funds from National Geographic Partners, a joint venture of the Society and 21st Century Fox, funded in part by your purchase. To learn more, visit www.natgeo.com/info.

CITEȘTE auto catalogul

auto motor și sport

AUTOCATALOG este un ghid esențial, o sursă de informație extrem de utilă ce cuprinde informații, fotografii și date tehnice despre **2200** de mașini comercializate pe piața românească.

Acum la orice punct de difuzare a presei!

www.amsonline.ro

O REVISTĂ EDITATĂ DE
Burda International RO

DECEMBRIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
				1	2	**3**
4	5	6	7	8	9	**10**
11	12	13	14	15	16	**17**
18	19	20	21	22	23	**24**
25	26	27	28	29	30	**31**

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Templul lui Buddha de Smarald

(BANGKOK)

Simți că descoperi sufletul Thailandei alături de credincioșii veniți la Wat Phra Kaew (Templul lui Buddha de Smarald), cel mai important templu budist al țării, să venerezi statuia sculptată într-o singură bucată de jad fin, care-l înfățișează pe Buddha în poziție de meditație. Este un loc aproape fantastic, cu animale mitologice gigantice amenințătoare care stau de pază la intrare, iei din bronz în stil cambodgian și picturi murale cu scene din *Ramayana*.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

NOIEMBRIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	**5**
6	7	8	9	10	11	**12**
13	14	15	16	17	18	**19**
20	21	22	23	24	25	**26**
27	28	29	30			

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Valea Regilor

(EGIPT)

Mobilier din lemn suflat cu aur și peste 1.000 de obiecte din aur, falanță și alabastru l-au însoțit pe tânărul faraon Tutankhamon în mormântul de pe Valea Regilor, la întrarea în rândul zeilor. Măștile din aur, bijuteriile, veșmintele și obiectele sacre cu care plecau în lumea de dincolo au atras jefuitorii, lucru care l-a determinat pe faraonii din Noul Regat să înlocuiască piramidele monumentale cu mormintele ascunse, dar nu mai puțin bogate, de pe Valea Regilor.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

OCTOMBRIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Coasta stâncoasă Big Sur

(SUA)

Frumusetea sălbatică a coastei de la sud de San Francisco și munții abrupți, care coboară în Pacific, au atras de-a lungul timpului artiști și scriitori (Carlos Castaneda, Henry Miller, The Beatles), iar triburile indiene considerau că apele termale ale zonei au puteri vindecătoare. Forța ei de seducție a rămas la fel de mare și aduce în continuare mistici, artiști, oameni care doresc să se deconecteze de la ritmul marilor orașe și să simtă energia și ritmul naturii.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

SEPTEMBRIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
				1	2	**3**
4	5	6	7	8	9	**10**
11	12	13	14	15	16	**17**
18	19	20	21	22	23	**24**
25	26	27	28	29	30	

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Templul lui Apollo

(DELPHI, GRECIA)

Ca să ajungi în centrul Pământului, urmezi același drum pe care veneau și vechii greci pentru a cere sfatul Zeului Soare, Apollo (se spune că Zeus a trimis doi vulturi să zboare în direcții opuse, acesta fiind locul lor de întâlnire și, prin urmare, buricul pământului). Aici, pe versantul sud-vestic al Muntelui Parnas, considerat cămin al muzelor, cu vedere la Valea Pleistos, era templul de unde oracolul din Delphi transmitea credincioșilor profețiile încriptate ale zeului.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

AUGUST

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Cimitirul Père-Lachaise

(FRANȚA)

Cel mai vizitat cimitir din lume a avut începuturi modeste: aflat la extremitatea estică a Parisului, în 1804 era considerat prea departe pentru a putea fi folosit. Situația s-a schimbat când alci au fost aduse rămășițele lui Jean de la Fontaine și Molière. Acum, Oscar Wilde, Chopin, Jim Morisson, Yves Montand, Balzac, Maria Callas, Bizet, Proust sunt toți aici, iar o plimbare pe aleile din Père-Lachaise este o experiență copleșitoare – spirituală, istorică și culturală.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

IULIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Fuji
(JAPONIA)

Zeci de mii de turiști urcă pe Muntele Fuji în lunile iulie și august. Majoritatea pornesc noaptea, pentru a prinde răsăritul în vârf. Străveche sursă de inspirație pentru poeți și artiști, Fujisan, după cum i se spune în japoneză, este sălaș de kami (zeități) în sintoism sau considerat el însuși un kami, iar în budism, poartă către altă lume și simbol al meditației: așa cum vârful se ridică deasupra ceții, și cel care meditează se ridică deasupra poluanților și iluziilor oamenilor obișnuiți.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

IUNIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	**4**
5	6	7	8	9	10	**11**
12	13	14	15	16	17	**18**
19	20	21	22	23	24	**25**
26	27	28	29	30		

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Stonehenge
(MAREA BRITANIE)

Răsăritul soarelui la solstițiul de vară adună anual mii de vizitatori și druizi moderni la situl megalitic de la Stonehenge. Este momentul în care soarele se alinează perfect cu blocurile de piatră, sfredelind în altarul central. Templu al soarelui, observator astronomic, loc funerar sau ceremonial? Complexul, ridicat în mai multe etape între 3000 î.H. și 1500 î.H. printr-un uriaș efort – monoliții au fost transportați sute de kilometri fără mașinării moderne –, rămâne una dintre enigmele lumii.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

MAI

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
1	2	3	4	5	6	**7**
8	9	10	11	12	13	**14**
15	16	17	18	19	20	**21**
22	23	24	25	26	27	**28**
29	30	31				

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Vallée de Mai

(SEYCHELLES)

În jungla Insulei Praslin, din Vallée de Mai, vei descoperi Paradisul! De fapt, în 1881, generalul britanic Charles „Chinese" Gordon chiar a venit cu teoria potrivit căreia geografia insulei se potrivește cu cea a Edenului descrisă în Biblie, iar palmierul coco-de-mer (cu cele mai mari semințe din lume, de până la 30 kg, renumite pentru formele curbate, care amintesc de posteriorul feminin și considerate că ar avea proprietăți afrodiziace) ar fi Pomul Cunoașterii Binelui și Răului.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

APRILIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Aleea baobabilor

(MADAGASCAR)

Când îi vezi alinlați pe lângă drumul dintre Morondava și Belon'i Tsiribihina – uriși, bătrâni de 800 de ani, înalți de 30 de metri, cu circumferințe de până la 50 metri –, cu trunchiuri drepte și crengi scurte, doar în vârf, ai zice că natura a glumit și a înversat rădăcinile baobabilor cu coroana. Se zice că în ei sunt spiritele morților, iar legenda spune că zeii, supărați din cauza faptului că aceștia erau nemulțumiți că nu aveau fructe și flori colorate, i-au smuls din rădăcini și i-au replantat cu susul în jos.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

MARTIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	**5**
6	7	8	9	10	11	**12**
13	14	15	16	17	18	**19**
20	21	22	23	24	25	**26**
27	28	29	30	31		

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Petra
(IORDANIA)

Un defileu îngust, flancat de stânci care ajung la 80 de metri înălțime, este intrarea principală (Șiq) în Petra, orașul săpat în stâncă de gresie roz-roșiatică, ce te duce până la monumentul Al-Khazneh (Trezorerie). Ridicat acum 2.000 de ani de nabateeni, renumiți pentru pricepere cu care construiau sisteme de colectare a apei chiar în mijlocul deșertului, impresionantul oraș a fost un punct important al comerțului cu mătase și mirodenii. Rezervă-ți câteva zile pentru a-l descoperi.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

FEBRUARIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	**5**
6	7	8	9	10	11	**12**
13	14	15	16	17	18	**19**
20	21	22	23	24	25	**26**
27	28					

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Ganga Talao

(MAURITIUS)

Sute de mii de pelerini hinduși vin desculți la lacul vulcanic Ganga Talao și la templele de aici, cu ocazia Maha Shivaratri. Se spune că zeul Shiva zbura peste lume purtând pe cap Gangele, când a observat o insulă frumoasă și pustie. Când a vrut să coboare la ea, lui Shiva i-au căzut câteva picături din Gange, formând un mic lac. Shiva l-a împăcat pe Gangele supărat de pierdere, spunându-i că va fi venerat și aici. Așa s-a născut Ganga Talao, locul celui mai mare pelerinaj anual hindus din afara Indiei.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

IANUARIE

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

L	M	M	J	V	S	D
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

Cascadele Iguazú

(ARGENTINA-BRAZILIA)

Aflate la granița dintre Argentina și Brazilia, cascadele Iguazú te vor face să te simți insignifiant în fața măreției și forței naturii. Pe o porțiune de aproape trei kilometri, Iguazú cad vertical, pe alocuri de la 80 de metri înălțime, într-una dintre cele mai spectaculoase înșiruiri de cascade. Norii de stropi răspândiți fără încetare pe insulele râului și în pădurile înconjurătoare determină formarea unui microclimat foarte umed, favorabil unei vegetații subtropicale luxuriante.

FOTO: GULIVER / GETTY IMAGES

Locuri sacre 2017

CALENDAR

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA

12 destinații spirituale

Sub mâinile ferme ale femeii care îmi făcea masaj thailandez îmi simțeam fiecare părticică a corpului. Venisem un ghem tensionat, plecam relaxată, respirând adânc, conștientă de amalgamul de mușchi, vertebre, sânge și ligamente care mă formează. Contactul cu medicina tradițională asiatică a fost pentru mine momentul unei imense transformări – de care nu realizasem câtă nevoie am. Societatea în care trăim ne dictează dorințele, nevoile și ne transformă. Suntem alerți, stresați și ultracompetitivi. Preocupați să corespundem standardelor exterioare, uităm de noi – cine suntem, ce vrem, cum funcționăm, ce ne place cu adevărat. Destinațiile pe care ți le propunem în acest calendar îndeamnă la reflecție și la introspecție. Indiferent că sunt temple, creații arhitecturale, colțuri de natură pe care oamenii le venerează, ele au o puternică încărcătură spirituală. Sunt locuri în care te conectezi cu sacrul și cu tine însuți, sunt călătorii care-ți vor schimba viața. – *Adina Brânciulescu*

PROIECT SPRIJINIT DE

ZBURĂM SPRE MAI MULTE ȚĂRI DECÂT ORICARE ALTĂ LINIE AERIANĂ

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

A STAR ALLIANCE MEMBER
WIDEN YOUR WORLD
TURKISH AIRLINES
DIVE INTO COLORS:
SEYCHELLES
Seychelles, Africa
TURKISHAIRLINES.COM

A STAR ALLIANCE MEMBER

WE FLY TO MORE COUNTRIES THAN ANY OTHER AIRLINE

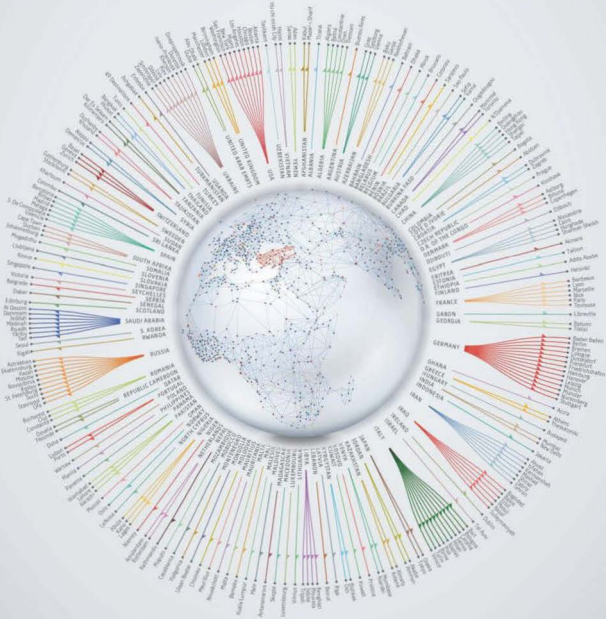

WIDEN YOUR WORLD | TURKISH AIRLINES

TURKISHAIRLINES.COM